

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Housle a jejich využití v hodinách HV na 1. stupni ZŠ
The Violin and its Usage in Teaching Music at the Elementary School
Level

Jana Štychová

Vedoucí práce: PhDr. Gabriela Kubátová, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro základní školy (M7503)

Studijní obor: I.ST (7503T047)

Rok odevzdání 2021

Odevzdáním této diplomové práce na téma Housle a jejich využití v hodinách HV na 1. stupni ZŠ potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. dubna 2021.

Děkuji PhDr. Gabriela Kubátová, Ph.D. za její odborné vedení při vypracování této diplomové práce, za její vstřícnost, laskavost, ochotu a podporu. Rovněž děkuji své rodině, která mi byla vždy oporou.

ABSTRAKT

Diplomová práce zpracovává téma housle a jejich využití ve výuce HV na 1. stupni ZŠ. Teoretická část představuje housle z hlediska jejich zrodu, konstrukce a vývoje, uvádí známé houslisty, technické možnosti hry na housle a spojení houslí s lidovou hudbu. Praktickou část tvoří metodický materiál začleňující housle do výuky hudební výchovy na 1. stupni ZŠ. Metodický materiál je zpracovaný do jednotlivých témat.

KLÍČOVÁ SLOVA

vznik houslí, vývoj houslí, lidová hudba, hra na housle, zvukomalba, metodika HV

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the violin and its usage in teaching music at the elementary school level. The theoretical part presents the history of the violin: from its invention, construction, and subsequent development. The first part also introduces well-known violinists, various techniques employed in playing the violin, and lastly, the violin's connection with folk music. The practical part presents methodological material focused on incorporating the violin into music education at the elementary school level. Methodical material is divided into individual topics.

KEYWORDS

origin of violin, development of violin, folk music, playing the violin, onomatopoeia, methodology of music education

Obsah

Úvod	8
Teoretická část	13
1 Vznik a vývoj houslí	13
2 Stavba houslí	18
3 Vývoj smyčce	22
3.1 Popis smyčce	23
4 Způsoby hry na housle	25
4.1 Druhy smyků	25
4.1.1 Détaché [detašé]	25
4.1.2 Legato	25
4.1.3 Martelé, staccato [stakáto]	25
4.1.4 Spiccato, saltato	26
4.2 Pizzicato	26
4.3 Hra levé ruky	27
4.3.1 Flagolet [flažolet]	27
4.3.2 Glissando	27
4.3.3 Vibrato	27
4.3.4 Trylek	28
5 Slavní houslisté	29
5.1 Niccolò Paganini	29
5.2 Josef Slavík	31
5.3 František Ondříček	32
5.4 Otakar Ševčík	33
5.5 Jan Kubelík	34

5.6	Josef Suk	34
5.7	Václav Hudeček	35
5.8	Pavel Šporcl	35
5.9	Josef Špaček	36
6	Housle a lidová píseň	37
6.1	Lidová píseň	37
6.2	Instrumentální úpravy lidových písní pro housle	39
	Praktická část	42
7	Vznik houslí	42
7.1	Představení houslí	43
7.2	Předchůdci houslí	48
7.3	Housle a výška tónů	53
8	Taje houslové hry	58
8.1	Houslové triky	59
8.2	Zvukomalba v houslové literatuře	67
9	Housle jako součást orchestru	74
9.1	Orchestr	75
9.2	Housle a dynamika	82
10	Housle a jejich rodina	86
10.1	Houslová rodina	87
10.2	Housle a barva	92
11	Housle ve folkloru	98
11.1	Folklor	99
11.2	Housle a tanec	108
	Závěr	113

Seznam použitých informačních zdrojů	115
Přílohy	134
Příloha 1: <i>Snění</i> – P. I. Čajkovskij.....	134
Příloha 2: Obrázky k dynamickým znaménkám.....	136
Příloha 3: Písňe k tanci	141
Příloha 4: Opěrné písňe	153
Příloha 5: Verze prezentace (součástí jsou videa).....	157

Úvod

Důvodem, proč jsem si vybrala housle jako klíčové téma mé diplomové práce, je v první řadě můj vztah k tomuto nástroji, neboť na něj od svých šesti let hraji. Nezapomenutelné roky byly ve smyčcovém i symfonickém orchestru a zdokonalovala jsem se i na vysoké škole. Dosud hraji ve folklorním souboru „Šumava“.¹ Cílem v mé budoucí profesi pedagoga na prvním stupni je uplatnit housle ve větší míře při výuce, a to nejen hudební výchovy. Absence houslí v hodinách hudební výchovy mě přivedla k myšlence představit tento nástroj i učitelům nehouslistům v širším kontextu a dát jim tak podněty pro tematické zapojení houslí a poslechových skladeb s jejich uplatněním do hodin HV.

Je historickým faktem, že na školním vzdělávání žáků byly téměř výhradně používány dva nástroje – klavír a housle. Klavír je nenahraditelný nástroj z hlediska doprovodu lidových písní, podpory a rozvoje harmonického cítění, housle zprostředkovávají melodickou linii. Oba tyto nástroje, jeden harmonický a druhý melodický, tak tvoří ve spojení ideální kombinaci. Housle svými tóny, podobně jako klavír, dokážou předat radost, smutek, hravost, touhu i lásku, hudebně výrazové prostředky tuto vlastnost pak ještě násobí. Při prvních dotecích dětí s hudbou hrála, hraje a dle mého názoru i v budoucnosti bude hrát hlavní roli lidová píseň. Už proto, že lidová píseň pro její rytmičnost a melodičnost sloužila vždy matkám, babičkám i učitelům při výuce a zdokonalování mateřské řeči. Housle pak představují svým tonálním rozsahem a podobností s lidským hlasem vynikající nástroj při prvních společných interpretacích lidových písní.

Při zevrubném studiu tématu v učebnicích jsem nikde nenašla hlubší informaci, jakým způsobem jsou housle začleňovány do výuky hudební výchovy. Housle jsou obvykle pouze zmíněny jako jeden ze strunných smyčcových nástrojů. Toto je jistě dáno tím, že na housle hraje méně učitelů než dříve, což je dle mého názoru škoda. Někteří se možná obávají housle použít, a i proto jsem zaměřila svou práci na jejich možné využití v hodinách hudební výchovy. Také historicky se dá konstatovat, že housle a klavír byly nejrozšířenějšími nástroji při seznamování dětské populace s hudbou. Dá se jistě předpokládat, že ve větších městech a renomovaných školách byl v učebnách klavír. Jinak to ale jistě bylo na školách vesnických

¹ „Šumava“ je folklorní soubor, který vznikl v roce 1956 v Klatovech. Soubor od svého založení sbírá, uchovává a šíří lidové umění především oblasti Klatovska a Pošumaví.

nebo na malém městě. Ve vesnické jednotřídce se obvykle nedalo počítat s přítomností klavíru, ať už z důvodu vysoké pořizovací ceny nebo nedostatku místa. Housle byly tedy další logickou volbou. Na housle pan učitel hrál a doprovázel první písničky, na housle přehrával skladby svým žákům. Při výuce hudební výchovy byly tedy doprovodným i sólovým nástrojem. Bylo podmínkou, aby tehdejší učitel hru na klavír i housle ovládal. Housle byly povinnou součástí výuky učitelů na Učitelských ústavech přibližně od poloviny 19. století až do roku 1948. Především v roce 1918 a od roku 1943 se v popředí zájmu při výuce hudby stala právě hra na housle. Hra na klavír nebo jiný hudební nástroj se řadila mezi nepovinné předměty. Housle jsou tedy velice úzce spjaty s hudebním vzděláváním a s vývojem hudby v Evropě. Skladatelé je od prvního okamžiku jejich zrodu využívají pro jejich specifické tónové a nástrojově technické vlastnosti ve svých kompozicích, ať již ve formě sólových partitur nebo v kombinaci s jinými nástroji. Housle jsou nejvíce zastoupeným nástrojem v symfonickém orchestru, jsou základem komorního orchestru, velmi časté jsou i čistě smyčcové orchestry, kvarteta, komorní uskupení s užitím houslí, zasahují do mnoha hudebních druhů a žánrů. I z tohoto důvodu si myslím, že by žáci měli o houslích vědět mnohem více informací. Jejich hlas je velmi podobný lidskému hlasu, a proto bývají často uplatňovány ve folklorním žánru, který pracuje právě s lidovou písní, kterou, jak jsem již zmínila, považuji za stěžejní pro hudební vzdělávání žáků prvního stupně základních škol.

Teoretická část je zaměřena na vznik a vývoj houslí a smyčce, představuje známé houslisty, vysvětluje možnosti hry na housle či jejich uplatnění v lidové hudbě. Cílem teoretické části je poskytnout učitelům snad srozumitelnou a přístupnou formou potřebný ucelený obrázek o světě houslí. V této části jsem čerpala z následující faktické literatury: nejucelenější obrázek o světě houslí a zároveň nejnovější informace poskytuje *The Amadeus Book of the Violin: Construction, History and Music* od Waltera Kolneder,² využila jsem však i populárně zaměřené *Housle v proměnách staletí* od Ratibora Budiše z roku 1975,³ základ mi poskytla i stručná publikace Josefa Micky *Knížka o houslích a mnohém kolem*

² KOLNEDER, Walter. *The Amadeus Book of the Violin: Construction, History and Music*. Milwaukee, United States: Hal Leonard Corp. 2003. ISBN 1574670387.

³ BUDIŠ, Ratibor. *Housle v proměnách staletí*. Praha: Supraphon, 1975.

nich z roku 1977,⁴ dále *Housle, jejich vývoj, dějiny houslařství a hry houslové* zpracované profesorem státní konzervatoře hudby Janem Mařákem roku 1923.⁵ Houslová metodika je moderně zpracovaná v publikaci Jindřicha Pazdery *Vybrané kapitoly z metodiky houslové hry*.⁶ Informace o houslistech jsem použila například z publikace *Slavní čeští houslisté* od Ratibora Budiše⁷ nebo *Čeští houslisté tři století* zpracované Františkem Žídkem.⁸ Informace o lidové hudbě a folkloru jsem čerpala z publikací od Stanislava Pecháčka *Lidová píseň a sborová tvorba*⁹ a *Česká lidová píseň: historie, analýza, typologie* od Lubomíra Tyllnera a Zdeňka Vejvody.¹⁰ Vzhledem k tomu, že mě celkově téma housle, jejich vznik a vývoj zaujal, jsem si v rámci volitelných předmětů zapsala přednášky *Dějiny nástroje* a *Literatura nástroje*, ze kterých jsem kromě inspirace čerpala i mnohá fakta.

Hlavním důvodem pro zvolení tématu housle a jejich využití v hodinách hudební výchovy na 1. stupni ZŠ byl ten, že jsem nenarazila na práce, či jiné materiály, které by toto téma konkrétně zpracovávaly. V praktické části jsem se inspirovala dílem Marie Slavíkové *Výběr houslových skladeb z hlediska uplatnění při poslechu hudby v I. – IV. ročníku základní školy*,¹¹ bakalářskou prací Veroniky Hamplové *Zvukomalba v houslové literatuře*.¹²

⁴ MICKA, Josef. *Knížka o houslích a o mnohém kolem nich*. Praha: Panton, 1977.

⁵ MAŘÁK, Jan. *Housle, jejich vývoj, dějiny houslařství a hry houslové*. Praha: Hudební matice umělecké besedy, 1923.

⁶ PAZDERA, Jindřich. *Vybrané kapitoly z metodiky houslové hry*. Praha: AMU, 2007. ISBN 978-80-7331-085-1.

⁷ BUDIŠ, Ratibor. *Slavní čeští houslisté*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1966. Hudba na každém kroku (SHV).

⁸ ŽÍDEK, František. *Čeští houslisté tři století*. Praha: Panton, 1979.

⁹ PECHÁČEK, Stanislav. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1830-2.

¹⁰ TYLLNER, Lubomír a Zdeněk VEJVODA. *Česká lidová píseň: historie, analýza, typologie*. Praha: Bärenreiter Praha, 2019. ISBN 978-80-86385-39-6.

¹¹ SLAVÍKOVÁ, Marie. *Výběr houslových skladeb z hlediska uplatnění při poslechu hudby v I.-IV. ročníku základní školy*. Plzeň: Západočeská univerzita – Pedagogická fakulta, 1995.

¹² HAMPLOVÁ, Veronika. *Zvukomalba v houslové literatuře*. Praha, 2019. Bakalářská práce. Karlova univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce Gabriela KUBÁTOVÁ.

Inspirací mi byly i učebnice od Marie Liškové: *Hudební výchova pro 1. – 5. stupeň*.^{13, 14, 15, 16, 17}

Pro zpracování metodického materiálu a tvorbu jednotlivých úkolů v rámci praktické části jsem prostudovala *Didaktiku hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ 1. práce s písní* od Hany Váňové.¹⁸ Publikace zobrazuje praktické i teoretické rady k aktivitám vztahujícím se k osvojování písní. Dále jsem prostudovala *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ* zpracované Stanislavem Pecháčkem¹⁹ a *Didaktiku hudební výchovy 1 na prvním stupni základní školy* od Františka Sedláka ve spolupráci s Rudolfem Siebrem.²⁰

Výstupem praktické části je zpracování metodických okruhů s didaktickým zaměřením. Výsledkem praktické části je tedy metodický materiál, který může sloužit učitelům, kteří hrají na housle. Tento materiál je však rovněž vhodný pro učitele, kteří hru na housle neovládají, ale rádi by začlenili housle a jejich zvukomalebný svět do výuky hudební výchovy na prvním stupni. V dnešní době moderní techniky je možné jednotlivé ukázky pouštět například na YouTube. Velkou výhodou je, že na tomto portálu lze najít i kvalitní nahrávky dětských interpretů, které by pro dětského posluchače mohly být bezprostředně motivující.

Metodický materiál je zpracovaný do jednotlivých okruhů. Každý okruh se dělí na dvě i více kapitol. Okruhy jsou seřazené podle ročníků. Výjimku tvoří pouze první okruh, který patří do 1. ročníku, ale nachází se v něm kapitola o vývoji houslí, která je určena 3. ročníku.

¹³ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 1 pro 1. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-605-8.

¹⁴ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 2 pro 2. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-606-5.

¹⁵ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 3 pro 3. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-607-2.

¹⁶ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 4 pro 4. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-608-9.

¹⁷ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-609-6.

¹⁸ VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-156-2.

¹⁹ PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2.

²⁰ SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy 1 na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogických fakult, studijní obor učitelství pro 1. stupeň základní školy*. 2., upr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy.

V prvním okruhu rozebírám vznik houslí. Seznamuji žáky s tím, jak housle vypadají a jak se zrodily. V didaktické části se žáci učí rozlišovat výšku dvou tónů. V rámci druhého okruhu žákům představuji rozličné způsoby hry na housle. Žáci si tak uvědomují, jaké možnosti hra na housle nabízí. Žáci se dále seznamují i s mimohudebním vyjádřením a zvukomalbou v houslové literatuře. V rámci didaktiky žáci určují výškový průběh melodie. Třetí okruh žákům představuje housle jako součást orchestru. Seznamují se zde s pojmy koncert, orchestr, kapela, dirigent a s jednotlivými nástrojovými skupinami. V didaktické části žáci pracují s dynamickými změnami. Ve čtvrtém okruhu žákům představuji housle jako součást smyčcové rodiny. Učí se rozeznávat pohledem i poslechem jednotlivé nástroje smyčcového kvarteta a kontrabas. V didaktické části se proto zaměřuji na rozpoznání zvukové barvy nejen strunných smyčcových nástrojů, ale i vybraných nástrojů symfonického orchestru. Poslední okruh představuje housle v prostředí folkloru a lidové hudby. V rámci tohoto okruhu upřesňuji, co je folklor a seznamuji děti a čtenáře s úzkým propojením lidové hudby s tancem.

Návrat houslí do hodin hudební výchovy na 1. stupni může tento nástroj zatraktivnit a možná i inspirovat učitele druhých stupňů základních a středních škol pro jeho využití v hodinách hudební výchovy, ať už pro interpretaci hudebních ukázek nebo jako doprovodný nástroj. Tím, že žáci budou zvyklí slýchat housle v hodinách hudební výchovy od 1. ročníku, stane se pro ně obvyklým doprovodným nástrojem, což umožní učitelům vyšších ročníků odložit ostych a housle do svých hodin rovněž zařadit. V rámci hodin hudební výchovy mohou i samotní žáci samostatně zkoušet doprovázet píseň brnkáním na prázdných strunách. Učitel může začlenit do hodin hudební výchovy i žáky, kteří na housle či jiný smyčcový nástroj hrají. Pořizovací cena školních hudebních nástrojů pro základní výuku by neměla představovat pro svou relativně nízkou cenu problém.

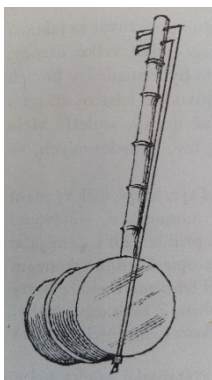
Cílem této práce je začlenění houslí do výuky hudební výchovy na 1. stupni. Mnoho učitelů preferuje klavír či kytaru. Dle mého názoru, mají ale i housle mnoho co nabídnout a je velká škoda, že se ze školství vytrácí. Samozřejmě si myslím, že klavír ve výuce nesmí chybět, ale housle se mohou stát zajímavým zpestřením mnohých hodin.

Teoretická část

1 Vznik a vývoj houslí

Housle v nynější podobě vznikly v polovině 16. století. Smyčcové nástroje, které se řadí mezi houslové předchůdce, měly různé tvary a původ. Nejstarší z nich pravděpodobně vznikly v Asii nebo v Indii.²¹

Ravanastron je smyčcový nástroj indického původu, který patří mezi nejstarší smyčcové nástroje. Má dvě struny, skříňku tvořenou úzkou dřevěnou 11 cm dlouhou trubicí podobající se bubínku a potaženou z jedné strany hadí kůží. Hůl, která zastává funkci krku a hmatníku, je na konci zakončena dvěma kolíky.

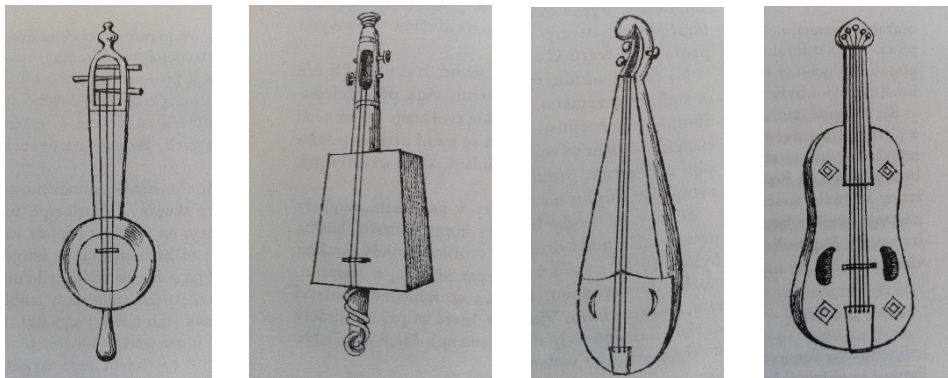

Obr. č. 1.: Ravanastron

Z Persie pochází další exotický nástroj – **kemangeh** (kemandže), jehož korpus tvořila polovina kokosového ořechu, potažená zvířecí blanou. K tomuto korpusu byl připevněn krk s různým počtem strun, jichž bylo nejvíce šest. Kemangeh se držel mezi koleny a byl opřen o zem. Zajímavostí je, že se smyčec držel pevně na strunách a zvuk se vyluzoval pomocí kývání nástroje ze strany na stranu. Maurové přinesli do Španělska nástroj **rebab**, z něhož se časem vyvinul nástroj hruškovitého typu zvaný **lyra** opatřený dvěma zvukovými průřezy na vrchní straně.²² Smyčcové nástroje byly nejprve dlabány. Tato práce byla ale velmi časově náročná, a proto nástrojaři začali korpusy lepit z dílů. Ze dvou dílů byly složeny právě **lyry**, ze tří dílů poté **fiduly**. Tvar korpusu se lišil podle výrobce. Postupně se ale zaobloval a prohlubovaly se boční výkroje. Tvarem se tak podobal dnešní kytarě.

²¹ MICKA, Josef. *Knižka o houslích a o mnohém kolem nich*. Praha: Panton, 1977, s. 9.

²² BUDIŠ, Ratibor. *Housle v proměnách staletí*. Praha: Supraphon, 1975, s. 8-9.

Obr. č. 2.: Kemangeh, Obr. č. 3.: Rebab, Obr. č. 4.: Lyra, Obr. č. 5.: Fidula

Zdokonalením fidul postupně vznikly **staré violy**. **Staré violy** dělíme podle toho, jak se držely při hře:

Violy da braccio – menší nástroje, které se držely u hráčova krku.

Violy da gamba – nástroje, které se držely mezi koleny a hráč na ně hrál podobně jako na violoncello.

Tyto nástroje měly společné znaky. Všechny měly třídílný korpus, který se skládal z vysokých lubů a plochých desek. Později byla vrchní deska vyklenutá, zatímco spodní deska zůstala plochá. Rezonanční otvory měly tvar písmene C nebo S. Nástroje měly 5-6 strun a byly laděny v kvartách a terciích. Hmatník byl osazen pražci. Všechny tyto nástroje patří mezi předchůdce houslí, nejsou to však nástroje příbuzné.²³

Z celé řady různých viol uvádím **violu d'amore**, která je označována za violu milostnou či violu lásky. Avšak zvukové průřezy v horní desce ve tvaru plamenného meče, jako symbol islámu, svědčí o jejím původu a jedná se tedy ve světle novějších objevů spíše o violu da more – tedy violu maurskou. Viola d'amore je viola da braccio, která má kromě sedmi normálních strun ještě sedm strun souznějících. Tyto struny vedou kobyolkou pod strunami hlavními. Výsledný souzvuk je krásně barevný a vyvolává představu ideálního poselství lásky. Proto se pravděpodobně zapsala viola d'amore do povědomí hudebníků jako viola lásky.²⁴

²³ Tamtéž, s. 10,12.

²⁴ ŠLECHTA, David. *Zapomenutý svět violy d'amore*. Brno, 2017. Disertační práce. Janáčkova akademie múzických umění v Brně. Hudební fakulta. Katedra smyčcových nástrojů. Vedoucí práce Adolf SÝKORA.

Obr. č. 6.: Viola d'amore

Dodnes však není přesně známo, kdo provedl poslední změny na starých violách či lyrách a dal tak dnešním houslím jejich definitivní tvar a zvuk. Jednou z mnoha domněnek je, že tím dotyčným byl Leonardo da Vinci, který byl sám výborný hudebník a dal podnět ke změnám, jež odstranily pražce z hmatníku a upravily tvar.²⁵

Housle se od starých typů viol lišily následujícími znaky:

1. Obě ozvučné desky, vrchní i spodní, jsou (na rozdíl od plochých desek starých viol) klenuté, což má za následek nosný tón.
2. Nižšími luby a užším krkem se nástroje zmenšily a staly se ovladatelnějšími.
3. Správné akustické rozdělení hmoty tvrdého dřeva způsobilo jasnější a silnější zvuk houslí.
4. Definitivně zmizely pražce, což výrazně napomohlo rozvoji techniky.
5. Zvukové otvory ve vrchní desce nebyly už umístovány libovolně, nýbrž vždy po stranách kobylinky, a měly podobu písmene f, nikoliv C.
6. Ustálily se čtyři struny laděné v kvintách.

Dodnes zůstává záhadou, kdo je tvůrcem prvních houslí. Housle nepochybně nevytvořil jeden člověk. Vzhled houslí je spíše výsledek rozsáhlých experimentů mnoha lidí,

²⁵ MICKA, Josef. *Knížka o houslích a o mnohém kolem nich*. Praha: Panton, 1977, s. 16-17.

kteří si přáli zkonstruovat nástroj s jemnějším zabarvením a vyšším rozsahem než staré violy.²⁶

„V literatuře je zmíněna řada možných jmen, která uvádím dle abecedního pořadí: *Andrea Amati, Bertolotti zvaný da Salò, Nononiensis, Brensio, Bussetto, dalla Corna (otec a syn), Dardelli, Lanure, Linarolo, Mahler, Morella, Rolini, Testatore, Tieffenbrucker, Zanetto da Montichiario a Zanura.*“²⁷ Ovšem ani od jednoho neexistuje dochovaný nástroj a nelze teorie doložit fakty.

„(...) za první houslaře, kteří dali popud k rozvoji tvorby „moderních“ houslí a jejich standardních rozměrů, patří zakladatel slavného rodu z Cremony **Andrea Amati** (1500/05–cca 1579) a *Gasparo Bertolotti da Salò* (1542–1609).“²⁸ Jistě nelze popřít genialitu Gaspara Bertolottiho, který má na náhrobku vytesáno „Inventore del Violino“ (vynálezce houslí), ale vzhledem k tomu, že se dnes vědci domnívají, že byl o 30–40 let starší, je prvenství jednoznačně připisováno Amatimu. Kolneder uvádí zmínky o nejstarších houslích Andrey Amatiho z roku 1540, dále třístrunné housle z roku 1542, které opravoval věhlasný houslař Sgarabotto²⁹ v roce 1898. V Ashmoleově muzeu v Oxfordu jsou vystavené housle z roku 1564, které s určitostí patřily Karlu IX.³⁰

Housle získaly svou konečnou podobu v době, kdy byl hudební vývoj v Evropě charakterizován přechodem od vokálního vícehlasého slohu k baroknímu vícehlasu instrumentálnímu. Melodické těžiště se přesouvá na sopránový hlas a jako takové se začaly uplatňovat i housle. Pro jejich nové a neoposlouchané vlastnosti technické i výrazové si začaly získávat oblibu, a začaly je ve svých dílech užívat první skladatelé.³¹ Roku 1607 je poprvé použil Claudio Monteverdi ve své opeře *Orfeo*, kde housle hrály v orchestru po boku starých viol. V partituře byly housle označeny jako „Violino piccolo alla francese.“ Monteverdi byl mistrem instrumentace a použil nově tremolo vynalezené Biaggiem Marinim a pizzicato. Jistě není bez zajímavosti, že se narodil v Cremoně, kolébce italského

²⁶ NIEDERHEITMANN, Friedrich. *Cremona: Eine Charakteristik der Italienischen Geigenbauer und Ihrer Instrumente*. Leipzig: C. Merseburger, 1877.

²⁷ KOLNEDER, Walter. *The Amadeus Book of the Violin: Construction, History and Music*. Milwaukee, United States: Hal Leonard Corp. 2003, s. 96. ISBN 1574670387.

²⁸ Tamtéž, s. 99.

²⁹ Italský výrobce hudebních nástrojů (1878–1959)

³⁰ Tamtéž, s. 104.

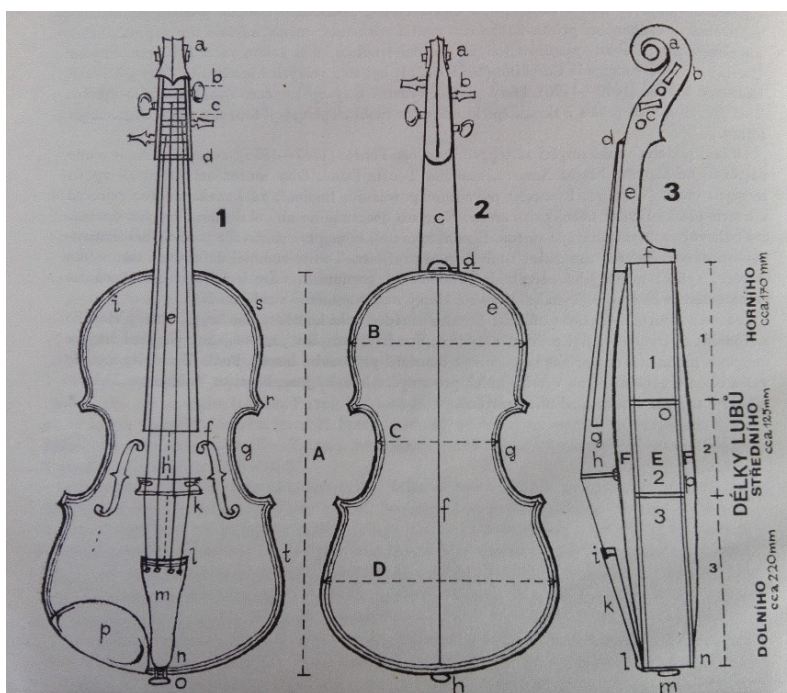
³¹ Tamtéž, s. 82.

houslařství. Housle se díky své jedinečné zpěvnosti a pohyblivosti zařadily do orchestru velmi rychle a úspěšně. Velkou výhodou je také, že svým jemným zvukem nepřekrývaly lidské zpěvní hlasy a nenarušovaly srozumitelnost slova.³²

³² SKOKAN, František. *Svět houslí*. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1965, s. 27.

2 Stavba houslí

Micka uvádí, že se housle skládají z 82 částí. Nejdůležitější částí houslí jsou ozvučná skříň zvaná korpus, krk s hlavicí, patkou, žlabem a kolíky, hmatník s malým pražcem, kobylka, struník s poutkem, velký pražec a čtyři struny.³³

Obr. č. 7.: Stavba houslí

„1 Vrchní deska – víko

- a) hlavice se závity (šnekem)
- b) kolíčky
- c) žlab
- d) malý pražec
- e) hmatník
- f) průřezy ff
- g) výřezy
- h) střední spára víka
- i) okrajové zdobné pásky
- k) kobylka
- l) pásek (sedlo) struníku

2 Spodní deska – dno

- a) hlavice se závity
- b) kolíčky
- c) krk
- d) patka krku (lalůček dna)
- e) okrajové zdobné pásky
- f) střední spára dna
- g) výřezy
- h) knoflík (žalud)
- A) délka desek (bez lalůčku) 355-360 mm

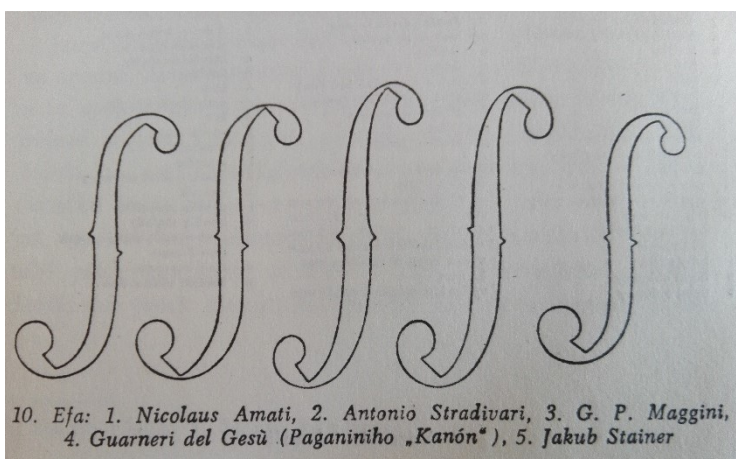
3 Luby – horní, střední a dolní (1, 2, 3)

- a) hlavice se závity
- b) kolíčky
- c) žlab
- d) malý pražec
- e) krk
- f) patka krku
- g) hmatník
- h) kobylka
- i) pásek (sedlo) struníku
- k) struník
- l) poutko struníku
- m) knoflík (žalud)
- n) přečnávající okraje desek (cca 2 mm)

³³ MICKA, Josef. *Knižka o houslích a o mnohém kolem nich*. Praha: Panton, 1977, s. 18.

m) <i>struník s poutkem a otvory</i>	B) <i>horní šíře desek cca 160 mm</i>	o) <i>rohý korpusu</i>
n) <i>velký pražec</i>	C) <i>střední šíře desek cca 115 mm</i>	p) <i>klenutí víka a dna</i>
o) <i>knoflík (žalud)</i>	D) <i>dolní šíře desek cca 210 mm</i>	E) <i>výška lubů u krku cca 30 mm, výška lubů u knoflíku cca 31 mm</i>
p) <i>podbradek</i>		F) <i>výška klenutí desek cca 15 mm</i> ³⁴
r) <i>rohý skříň</i>		
s) <i>horní oblouky</i>		
t) <i>dolní oblouky</i>		

Ozvučnou skříň tvoří 3 části. Vrchní deska je vyrobena z rezonančního dřeva smrkového a je obvykle slepená ze dvou dílů. Spodní deska je stejně klenutá deska z tvrdého dřeva javorového, stejně jako luby, které desky spojují. Záleží na houslaři, zda je spodní deska půlená nebo vcelku a jak jsou desky v různých místech silné. Tloušťku desky určuje houslař podle dřeva. Houslař také stanovuje výšku klenutí desky. Výška klenby je obvykle 15 mm. Klenutí desky i její tloušťka jsou faktory, které ovlivňují barvu a nosnost zvuku daných houslí. Vysoko klenuté housle mají v malém prostoru slabší a lahodnější zvuk. Housle plošší se více hodí do větších prostorů, protože nízká klenba propůjčuje houslím silný tón. Luby jsou uvnitř vyztuženy vrbovým, lipovým nebo smrkovým dřevem. Okrajové zdobné pásy jsou z ebenových dřív, které zpevňují okraje desek. U levnějších nástrojů bývají pouze vypálené nebo namalované. Rezonanční otvory mají tvar písmene f.

Obr. č. 8.: Druhy otvoru ve tvaru f

Uvnitř ozvučné skříň je na horní desce přiklizen tzv. ozvučný trámec (žebro), které má velký vliv na zvuk houslí. Obě desky uvnitř spojuje tzv. duše. Je to tenký kolíček ze

³⁴ BUDIŠ, Ratibor. *Housle v proměnách staletí*. Praha: Supraphon, 1975, s. 19.

smrkového dřeva, který obě desky podpírá a přenáší kmity z horní desky na spodní. Umístění duše v houslích značně ovlivňuje jejich zvuk.

Housle se dále skládají z javorového krku, k němuž je přiklížen hmatník z ebenového dřeva. U hlavice houslí se na hmatníku nachází malý pražec. V pražci jsou 4 žlábků, do kterých se pokládají jednotlivé struny.

Hlavice houslí je z javorového dřeva. Je zakončena tzv. šnekem. Tento tvar se však u různých houslařů může lišit. Šnek někdy bývá nahrazen hlavicí jiného zvířete. Toto provedení, ale dnes již není běžné. Do hlavice jsou zasazené ebenové kolíky. Ty se mají ve svých otvorech pohybovat hladce, ale mírně ztuha. Pomocí kolíků ladíme struny. „*Na dlouhé ladění si stěžoval už bývalý ředitel pražské konzervatoře Antonín Bennewitz, který říkával: „Houslista proladí polovinu života, aby v druhé polovině hrál falešně.“*³⁵

Důležitou součástí houslí je kobylka. Ta podpírá struny a přenáší kmity strun na korpus houslí. „*Struny přitom tlačí na kobylku u celých houslí váhou asi osmi kilogramů. Tvar a tloušťka kobylky velmi ovlivňuje zvuk houslí a její vhodné klenutí může i usnadňovat pohyby pravé paže při přecházení strun smyčcem.*“³⁶ Klenutí kobylky je důležité pro znění jednotlivých strun. Příliš ploché klenutí kobylky může vést k tomu, že při silnější hře se mohou ozývat i sousední struny. Kobylka se umísťuje na místo spojující otvory ve tvaru f.

Struny jsou z ovčích střev, celokovové, či s umělým jádrem. Střevové struny bývají pro potřeby historické interpretace zcela neopředené, jsou však hygroskopické a musí se často přeladovat. Struny mohou být opředené slabým aluminiovým, stříbrným, zlatým nebo ze směsi kovů vyrobeným drátkem. Pro začátečníky jsou vhodnější struny celokovové nebo s umělým jádrem. Pro pohodlnější ladění houslisté často používají čtyři doladovače, které jsou umístěné na struníku. Sousední struny musí ladit v intervalu čisté kvinty. „*Tahové napětí strun, jemuž musí korpus houslí vzdorovat, obnáší až 22 kg (podle druhu strun). Připočteme-li ještě 8 kg tlaku strun na kobylku, je toho zajisté hodně, co musí housle snést.*“³⁷ Struník, k němuž jsou připevněny struny, se nesmí dotýkat horní desky houslí. Kdyby se desky dotýkal, housle by drnčely.

³⁵ MICKA, Josef. *Knižka o houslích a o mnohém kolem nich*. Praha: Panton, 1977, s. 22.

³⁶ Tamtéž, s. 23.

³⁷ Tamtéž, s. 27.

Podbradek usnadňuje držení houslí. K houslím bývá připevňována také podložka, která zvětšuje sklon houslí a opět tím pomáhá k lepšímu a pohodlnějšímu držení houslí. Dříve houslisté podbradek ani podložku nežívali.³⁸ Prvním, kdo vynalezl podbradek, byl Ludwig Spohr.³⁹

Struník bývá vyráběn z ebenu nebo mahagonu, tedy z tvrdého dřeva, a může být někdy zdoben kresbami či vykládaný perletí nebo zlatem. V širší části jsou vyříznuté čtyři kruhové otvory se zářezy. Do těchto otvorů jsou zasazeny struny s uzlíkem nebo doladovače. Ve spodní části má struník dvě dírky, skrze ně je provlečeno poutko, které se dále navléká na tzv. žalud neboli knoflík. Aby housle „nechraptěly“, struník ani poutko se nesmí dotýkat vrchní desky ozvučné skříně.

Dusítko (sordina) může být vyrobeno ze dřeva i z kovu. Funkce dusítka je utlumit zvuk houslí na velmi jemný odstín. Dusítko se nasazuje na kobytku mezi struny, tím nedovoluje, aby kobyłka plně přenášela kmity strun na vrchní desku.⁴⁰

³⁸ Tamtéž, s. 27.

³⁹ Louis Spohr, rodným jménem Ludwig Spohr (1784–1859) byl německý hudební skladatel, dirigent, houslista a houslový pedagog.

⁴⁰ SKOKAN, František. *Svět houslí*. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1965, s. 37.

3 Vývoj smyčce

Smyčec má původ pravděpodobně v Číně nebo Indii. Zatímco housle svůj vzhled nemění díky své dokonalosti už několik století, smyčec, tak jak ho známe nyní, pochází až ze sklonku 18. století.⁴¹

Prvním nástrojem v Evropě, ke kterému se začal používat smyčec, je chrotta, a to přibližně kolem 8.-9. století. Původní tvar smyčce byl luk. Velkým problémem u luku bylo napínání prutu a žíní.⁴² Nejčastěji byl z lýkového nebo bambuckého dřeva a žíně se přivazovaly lýkem nebo pomocí uzlů zasazených do zářezů. Ve 13. století se objevuje jednoduchá žabka, která prozatím neumožňuje regulovat napětí žíní. Napětí se regulovalo pomocí palce pravé ruky, nebo se vsunul kolík mezi žíně a prut. Přibližně od 17. století prut mění svůj tvar z obloukovitého tvaru na tvar zcela rovný. Na rozdíl od dnešních smyčců byla vzdálenost mezi žíněmi a prutem dvakrát až čtyřikrát větší. První mechanické napínání žíní pochází z roku 1680. Giovanni Battista Bassani⁴³ vyhotovil posuvnou žabku, do níž přidal otvor. Otvorem dále provlékl poutko, které se dalo zaklesnout do ozubení v horním okraji prutu. Arcangelo Corelli⁴⁴ toto zařízení zdokonalil pomocí matičky a šroubku. Postupem času se vzdálenost mezi žíněmi a prutem zmenšovala. Smyčec se naopak prodlužoval.

Velkou zásluhu na změně smyčce měl také Giuseppe Tartini.⁴⁵ Ten se zasloužil o prodloužení smyčce a další úpravu žabky i špičky. Giovanni Battista Viotti⁴⁶ používal smyčec s nejmenší vzdáleností mezi prutem a žíněmi a nejdelším smyčcem zároveň.

O velký převrat ve vývoji smyčce se ve Francii se zasloužili bratři Nicolase Léonard Tourte a Françoise Xavier Tourte. Françoise Tourte (1747–1835), původním povoláním hodinář, upravil smyčec mezi lety 1780–1790 do dnešní podoby: zvolil jako materiál pevné a pružné fernambukové dřevo; stanovil standardní délku smyčce na 73–75 cm; našel ideální místo pro těžiště (19–20 cm od žabky), které posunul směrem dolů postupným ubíráním hmoty prutu směrem ke špičce; přelomovým vynálezem bylo konkávní prohnutí prutu

⁴¹ Tamtéž, s. 50-51.

⁴² MICKA, Josef. *Knížka o houslích a mnohém kolem nich*. Praha: Panton, 1977, s. 36.

⁴³ Giovanni Battista Bassani (okolo r. 1650?–1716) byl italský houslista, varhaník a hudební skladatel.

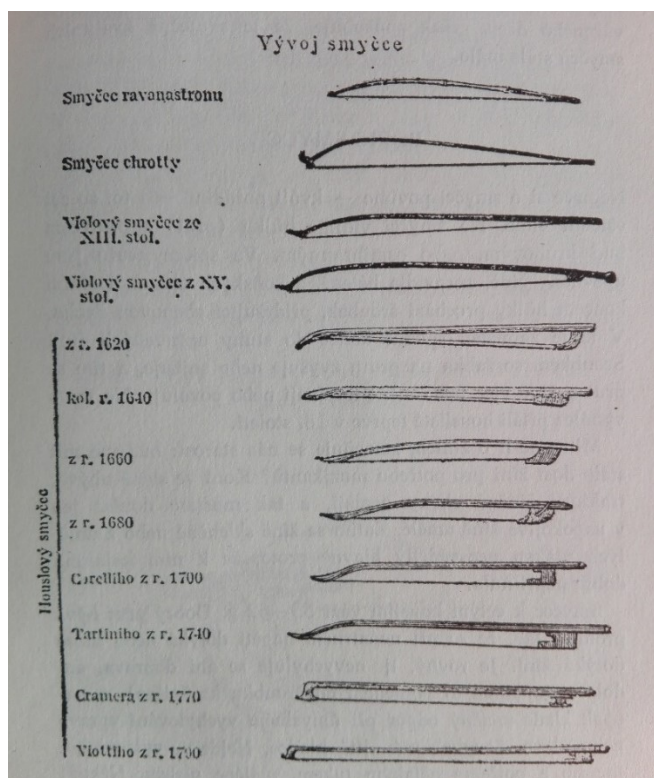
⁴⁴ Arcangelo Corelli (1653–1713) byl italský barokní hudební skladatel a houslista.

⁴⁵ Giuseppe Tartini (1692–1770) byl italský barokní skladatel, houslista a pedagog.

⁴⁶ Giovanni Battista Viotti (1755–1824) byl italský houslista a hudební skladatel.

(směrem k žíním); rovnoměrné rozložení žíní zajistil pomocí dřevěného plochého klínku; stanovil počet žíní na 150–250; váha smyčce se dodnes pohybuje v rozmezí 55–65 gramů.

Po Tourtovi zhotovovali smyčce ještě další výrobci, kteří obvykle svá jména vypalovali do prutu vedle žabky. Mezi ně patří například Jean Baptiste Vuillaume, Francois Nicolas Voirin, Eugéne Sartori, Johann Christoph Nürnberger, Herman Richard Pfretzschner. V současné době se smyčce obvykle vyrábí sériovou výrobou.

Obr. č. 9.: Vývoj smyčce podle Josefa Micky

3.1 Popis smyčce

Smyčec se skládá z hůlky (prutu) s kruhovým či osmihranným průřezem, špičky, v níž jsou uzlíkem připevněny žíně a šroubku, který přidržíže ebenovou žabku u prutu. V žabce je uzlíkem připevněn druhý konec žíní. Pomocí šroubku se žabka na prutu posunuje a tím se žíně buď napínají nebo povolují.

Žíně jsou často bělené a obvykle bývají z koňského ohonu. Potahy ze skleněných nebo umělých vláken se neosvědčily, protože se k nim kalafuna špatně přichytává. Prut je při napnutí žíní prohnutý tak, že se téměř dotýká žíní, je rovný a neprohýbá se do strany. Žíně

jsou napínány podle individuální potřeby hráče. Čím více jsou žíně napnuté, tím více se zvětšuje odrazivost. Povolené žíně naopak lépe drží na struně a smyčec nemá tendenci od strun odskakovat. Na žíně se nesahá, je potřeba je potírat kalafunou a po hře povolit.

Kalafuna je ztvrdlá pryskyřice z jehličnatých stromů. Je třeba kalafunovat žíně přiměřeně. Lépe je kalafunovat méně (ale častěji), než žíně překalafunovat.

Smyčce se liší délkou i váhou podle toho, zda patří k houslím celým či například půlovým.⁴⁷

⁴⁷ MICKA, Josef. *Knížka o houslích a mnohém kolem nich*. Praha: Panton, 1977, s. 36-40.

4 Způsoby hry na housle

Při hře na smyčcové nástroje rozlišujeme dvě složky. První složkou je technika hry, která závisí na pohybu obou rukou a intonaci. Levá ruka hraje na hmatníku a pravá se podílí na tvorbě tónu smyčcem. Druhou složkou je výraz, o který se usiluje interpret ve snaze zprostředkovat posluchači skladatelův záměr s co nejhlubším emocionálním prožitkem.

4.1 Druhy smyků

O poselství nástroje píše půvabně Jan Mařák: „*Pravé a největší kouzlo houslové hry jest jedině v kantiléně. Tuto pak výrazně, krásným, čistým tónem přednésti, vylouditi z nástroje zvuky, které by rozechvěly mysl i srdce posluchačovo, dovedly uchvátiti, nadchnouti – je úkolem smyčce. Jest smyčec onou kouzelnou hůlkou čarodějovou, kterou houslista tlumočí posluchači každé duševní hnutí své, radost i stesk, vášeň i snivé zadumání, bujarý jásot i smutek. Velký, plný, vřelý a při tom však měkký, sladký a oduševnělý tón, schopný nejrůznějších modulací, odstínů a zabarvení je vlastností, kterou si musí každý houslista osvojit, chce-li plně uspokojiti.*“⁴⁸

4.1.1 Détaché [detašé]

Původní význam slova détaché je ‚oddělený, odloučený‘ smyk. „*Jsou to smyky pauzami nepřerušované a rychlejší.*“⁴⁹ Jindřich Pazdera uvádí: „*Smyk détaché má ovšem svoje odstíny – od co nejplynulejších tahů přes artikulovanější začátky tónů, větší-menší akcenty, jednotlivé tóny záměrně oddělované cesurami apod.*“⁵⁰

4.1.2 Legato

Při legatu hráč spojuje několik tónů nepřerušovaně v jednom smyku. Hladké a plynulé spojování tónů je obtížnější, když hráč přechází z jedné struny na druhou.

4.1.3 Martelé, staccato [stakáto]

Uvedené smyky patří do pestré rodiny non legatových artikulačních prostředků. Přinášejí prvky pružnosti, tanečnosti, ale také jasně artikulované deklamace, jdoucí ve svých

⁴⁸ MAŘÁK, Jan. *Housle, jejich vývoj, dějiny houslařství a hry houslové*. Praha: Hudební matice umělecké besedy 1923, s. 161.

⁴⁹ MICKA, Josef. *Knižka o houslích a mnohém kolem nich*. Praha: Panton, 1977, s. 75.

⁵⁰ PAZDERA, Jindřich. *Vybrané kapitoly z metodiky houslové hry*. Praha: AMU, 2007, s. 195. ISBN 978-80-7331-085-1.

možnostech od energičnosti až k ironické pichlavosti nebo bryskní ostrosti. Jde o krátké, úsečné a přerušované tóny, jejichž společným jmenovatelem je, že smyčec neztrácí kontakt se strunou. Specifickou virtuózní technikou je řadové staccato, velmi často „*vytvářené křečí v pravé ruce, kdy se rameno (nadloktí) dostane do stavu tak enormní fixace, „že je skutečně jako zdřevěnělé“*, a využívá třesu, který přitom vzniká. Virtuózní účinek bývá velmi přesvědčivý. (...) Pověstným byl Josef Slavík, který dle Chopinova svědectví dokázal zahrát 96 tónů řadovým staccatem na jeden smyk.“⁵¹

4.1.4 Spiccato, saltato

Smyčec při těchto smycích využívá odrazivého momentu a opouští strunu. „*Smyk spiccato má pravděpodobně nejvíce odstínů ze všech jednotlivých druhů smyčcové artikulace. (...) Saltato bychom mohli také nazvat létavým řadovým staccatem, se kterým souvisí technologicky a doplňuje se prakticky.*“⁵²

„*Sautillé patří k házeným smykům využívajícím ve značné míře odrazivosti smyčce.*“⁵³

„*Ricochet Francouzský výraz „le ricochet“ znamená odskok, ale také „žabky na vodě“. To dost přesně vystihuje charakteristiku tohoto smyku.*“⁵⁴

4.2 Pizzicato

Při hře pizzicato hráč nehraje jednotlivé tóny pomocí smyčce, ale rozezvučí strunu brnknutím prsty pravé či levé ruky. Nejčastěji hráč hraje pizzicato tak, že žabku smyčce přitiskne prostředníčkem, prsteníčkem a malíkem do dlaně. Palec opře o roh hmatníku u struny E. Ukazováčkem poté vybrnkává jednotlivé tóny 2–3 cm od konce hmatníku směrem do dlaně. Hra pizzicato je velmi častý zvukový efekt používaný při sólové hře i hře komorní a orchestrální.⁵⁵

⁵¹ PAZDERA, J. *Vybrané kapitoly z metodiky houslové hry*. Praha: AMU 2007, s. 221. ISBN 978-80-7331-085-1.

⁵² Tamtéž, s. 223

⁵³ Tamtéž, s. 227

⁵⁴ Tamtéž, s. 230

⁵⁵ MAŘÁK, Jan. *Housle, jejich vývoj, dějiny houslařství a hry houslové*. Praha: Hudební matice umělecké besedy 1923, s. 202-204.

4.3 Hra levé ruky

Levou rukou hráč hraje jednotlivé tóny. Přesnost výšek tónů (čistá intonace) závisí na hudebním sluchu daného hráče.

4.3.1 Flagolet [flažolet]

„Jsou to tóny, vzniklé kmitáním struny v několika dílech, s jedním nebo více uzly.“⁵⁶ Například při lehkém dotyku uprostřed délky struny G a zahráním smyčcem, lze zřetelně vidět dva vřetenově kmitající díly struny (uzly kmitání). Tyto uzly se nacházejí v polovině, třetině, čtvrtině, a šestině struny.⁵⁷

Flažolet hráč zahraje tak, že se dotkne pouze lehce struny na určitém místě. Zazní pak jasný, ale měkký zvuk, který připomíná zvuk flétny. Flažoletová hra také vyžaduje přesné a klidné vedení smyčce, jinak by se flažolet neozval.

4.3.2 Glissando

Glissando zní, pokud hráč klouže sestupně nebo vzestupně některým prstem levé ruky po jedné, případně dvěma prsty po dvou strunách. Značí tedy chromatickou stupnici. Glissando legatem hráč hraje tak, že tiskne prst pevně ke struně a pomocí ohbí posune hladce a stejnoměrně prst po struně. Při poslechu musí mít posluchač pocit, že zní chromatická stupnice pravidelným prstokladem.⁵⁸

4.3.3 Vibrato

Vibrato je spjato s tvorbou tónu. Pomocí vibrata hráč oduševňuje hru, dělá jí zpěvnější. Hráč se proto snaží vibrato používat zejména na všechny delší tóny. Velmi zjednodušeně lze říci, že vibrato hráč vytváří kolébáním ruky v zápěstí ve stejném směru, jako vedou struny. Kolébání se přenáší i na prsty. Předtím je ale nutné, aby hráč mírně oddálil ukazováček od krku houslí. Při vibratu je ruka uvolněná a ani prsty nejsou ztuhlé.⁵⁹

⁵⁶ MICKA, Josef. *Knížka o houslích a mnohém kolem nich*. Praha: Panton, 1977, s. 88.

⁵⁷ Tamtéž, s. 88.

⁵⁸ MAŘÁK, Jan. *Housle, jejich vývoj, dějiny houslařství a hry houslové*. Praha: Hudební matice umělecké besedy, 1923, s. 205-206.

⁵⁹ MICKA, Josef. *Knížka o houslích a mnohém kolem nich*. Praha: Panton, 1977, s. 86-88.

4.3.4 Trylek

Trylek je rychlé střídání dvou tónů, tvořících interval velké či malé sekundy. Spodní tón se nazývá hlavní tón a vrchní je tónem pomocným. Hráč na housle hraje trylek tak, že prst hrající hlavní tón zůstává nehybně na struně, zatímco prst, který hraje pomocný tón, se v přiměřený čas a přiměřenou rychlostí bezprostředně za sebou dotkne určitým počtem úderů struny vedle položeného prstu. Údery jsou pevné a pružné. Je důležité, aby hráč trylek hrál stejnoměrně, zřetelně a plynule.⁶⁰

⁶⁰ MAŘÁK, Jan. *Housle, jejich vývoj, dějiny houslařství a hry houslové*. Praha: Hudební matice umělecké besedy, 1923, s. 143-144.

5 Slavní houslisté

Kapitola uvádí ve stručném přehledu české houslisty s výjimkou Niccoly Paganiniho, kterého rozebírám podrobněji. Mezi slavné zahraniční houslisty se řadí například Arcangelo Corelli (1653-1713), Giovanni Battista Somis (1686-1763), Giuseppe Tartini (1692-1770), Pietro Nardini (1722-1793), Giovanni Battista Viotti (1755-1824), Rodolphe Kreutzer (1766-1831), Ludwig Spohr (1784-1859), Leopold Auer (1845-1930), Adolph Brodsky (1851-1929), Eugène Auguste Ysaÿe (1858-1931), Fritz Kreisler (1875-1962), Jacques Thibaud (1880-1953), Jascha Heifetz (1901-1987), David Oistrach (1908-1974), Yehudi Menuhin (1916-1999), Henryk Szeryng (1918-1988), Isaac Stern (1920-2001), Itzhak Perlman (1945), Pinchas Zukerman (1948), Nigel Kennedy (1956), Maxim Vengerov (1974), Vanessa Mae (1978), Hilary Hahn (1979), Julia Fischer (1983).

5.1 Niccolò Paganini

„Když Paganini⁶¹ kráčel po ulici, lidé si ho pozorně prohlíželi a přemýšleli, zda by mohli odhalit známku d'ábla. Jednou, krátce před tím, než měl vyjít na pódium, ucítil hřebík v botě, který ho přiměl k mírnému kulhání. Někteří členové publika na sebe pohlédli. Všeobecně se totiž věřilo, že v jeho hraní je něco tajemného a nadpřirozeného. Byli o tom přesvědčeni i lidé, kteří v d'ábla nevěřili. Mnoho z nich se pokoušelo odhalit jeho tajemství.“⁶²

Niccolò Paganini je označován za neslavnějšího houslistu všech dob. *„Jeho jméno patří k těm, která se stala lidovým majetkem a symbolem, jako jména Michelangelo, Mozart, Raffael, Goethe. Paganini je symbol, je v něm ztělesněno veškeré kouzlo houslové hry, symbol, který už nikdy nemůže být překonán. Paganini je jediný, tak jako Mozart, k jehož jménu připojujeme přívlastek „božský“, protože jeho hudba zní lidstvu nadpozemsky krásně. A Raffael? Což se nám nezdá, že v tomto jedinečném božském symbolu tušíme celou nádheru malířství? Je vždycky znamením vrcholné geniality, stane-li se umělcovo jméno legendou. Mnozí si to nechtějí přiznat; tváří v tvář géniu pátrají po jeho lidských slabostech, jako by se chtěli bránit proti jeho podmanivému kouzlu. Neuvědomují si však, že jeho jméno samo*

⁶¹ Houslový virtuos (1782-1840)

⁶² KOLNEDER, Walter. *The Amadeus Book of the Violin: Construction, History and Music*. Milwaukee, United States: Hal Leonard Corp. 2003, s. 389,391. ISBN 1574670387.

už stačí, aby označilo největší dokonalost jistého druhu umění. Zde není jméno „pouhý zvuk a dým“, zde zaznívá jeho hlas mohutného zvonu, neodvolatelně, s konečnou platností.“⁶³

Narodil se 27. října 1782 v Janově. Ke hře na housle ho vedl jeho otec, který byl velmi důsledný a přísný. Paganinimu už od sedmi let nedělalo problém zahrát jakoukoliv skladbu z listu. Paganini byl především samouk. Oba učitelé Giovanni Costa a Alessandro Rolla⁶⁴ vyučovali Paganiniho každý jen půl roku. Kromě hry na housle, ovládal i hru na kytaru.

Do svých 36 let koncertoval pouze v Itálii, až později v hlavních městech Evropy, kde byl přijat s obrovským nadšením. Niccolo Paganini zemřel 27. května 1840 v Nizze.⁶⁵

Ve své hře využíval (inspirován technikou kytarové hry) dosud neznámých nástrojově-technických a zvukových efektů jako jsou melodie doprovázená tremoly, decimy (dvojhmaty, kde se využívá extrémního rozpětí mezi prsty), dvojité trylky, umělé flažolety jednoduché i dvojité, pizzicato levou rukou, bravurní akordická hra, hra ve vysokých polohách na samotné struně G nebo s přeladěnými strunami, ale Tourteho smyčec mu umožnil i nové smykové varianty například ricochet. Manuskript nejslavnějších *24 capricci op. 1.* pro sólové housle pochází z roku 1817 (zkomponoval je pravděpodobně mezi lety 1802–1817), kdy je předal nakladateli Ricordimu⁶⁶ k tisku. Jejich vydání v roce 1820 vzbudilo senzací, kopie se šířily od Milána celou Evropou a slavní houslisté nad nimi kroutili bezradně hlavou, považující je za nehratelná díla. V žádném případě se nejednalo o jeho první skladby. Byly publikovány pouze čtyři další soubory děl, mezi nimi i dvanáct sonát pro housle a kytaru. Až na variace napsané Guhrem⁶⁷ a několik malých kousků nebylo za jeho života publikováno nic. Zachovalo se šest houslových koncertů (podle Shottkyho jich Paganini napsal deset), z nichž nejslavnější jsou *D dur č. 1* a *h moll č. 2 „La Campanella“* (v překladu „zvonek“, působivě instrumentovaný virtuózními flažolety).⁶⁸

⁶³ FARGA, Franz. *Paganini: Román umělcova života*. Praha-Bratislava: Supraphone, 1969, s. 7.

⁶⁴ Houslový virtuos, dirigent a učitel (1757-1841)

⁶⁵ MICKA, Josef. *Knížka o houslích a mnohém kolem nich*. Praha: Panton, 1977, s. 56.

⁶⁶ Nakladatelství založil v Miláně roku 1808 Giovanni Ricordi. Až do roku 1919 firmu řídili členové rodiny Ricordiů.

⁶⁷ Carl Wilhelm Ferdinand Guhr (1787-1848) byl německý houslista, skladatel a divadelní kapelník.

⁶⁸ KOLNEDER, Walter. *The Amadeus Book of the Violin: Construction, History and Music*. Milwaukee, United States: Hal Leonard Corp., 2003. ISBN 1574670387.

5.2 Josef Slavík

Josef Slavík byl mladý a ctižádostivý houslista, který velice obdivoval Niccolu Paganiniho. V dobách, kdy Paganini koncertoval ve Vídni, nevynechal Slavík jediný jeho koncert. Ve svých 22 letech se s ním dokonce setkal a k Paganiniho úžasu mu dokázal zahrát jeho vlastní skladbu (*La Campanella*), která nebyla nikde zaznamenaná v notách, pouze v autorově paměti. Slavík si skladbu dokázal zapamatovat po návštěvě několika koncertů. Když Slavík dále zahrál jednu ze svých skladeb, Paganini vyřkl: „*Vy jste d'ábel, pane! Svět se chvěje, když vy hrajete! Váš tón dostačí i na San Caro. Nelze se zdržeti slz... Proč se mi o vás vídeňští umělci ani slovem nezmínili?*“⁶⁹

Josef Slavík se narodil 26. března 1806 v Jincích u Hořovic. Byl desátým dítětem. Již od malička měl vztah k hudbě a na housle hrál od svých 4 let. Slavík byl žákem výborného pedagoga Bedřicha Viléma Pixise, původem Němce, který byl zakladatelem konzervatoře v Praze. Slavík měl sklon ke studiu technických obtížností, Pixis ho však vedl k procítěnému přednesu melodie. Po ukončení konzervatoře roku 1823 začal Slavík hrát v orchestru pražského Stavovského divadla, dále se účastnil mnoha koncertů. Například v roce 1825 hrál v Teplicích za přítomnosti pruského krále Bedřicha Viléma. Ten jej za jeho výkon chválil a Slavík tak získal přízeň šlechty. V dalších letech studoval a koncertoval ve Vídni, kde se také setkal mimo jiné s již zmíněným Paganinim, Franzem Schubertem a Fryderykem Chopinem. Když se chystal na koncertní cestu do Budapešti a do Brna, přechodil chřipku. Po příjezdu do Budapešti však onemocněl znovu a tak „*v bouřlivém rozletu dvaceti sedmi let umíral posledního květnového dne Josef Slavík v cizí zemi. Daleko od rodičů s pohledem upřeným na opuštěné Guarnerky, jen s tichým šepotem „Domů, chci domů...!“ Teprve po stu letech se mu přání vyplnilo.*“⁷⁰ Mezi jeho díla se řadí například *Houslový koncert fis moll*, rozsáhlá skladba *Grand Potpourri* obsahující Introdukci, dvojce variace a Rondino, *Capriccio D dur* a *Houslový koncert a moll*.⁷¹

⁶⁹ BUDIŠ, Ratibor. *Slavní čeští houslisté*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1966, s. 48. Hudba na každém kroku (SHV).

⁷⁰ Tamtéž, s. 56.

⁷¹ Tamtéž, s. 56.

5.3 František Ondříček

František Ondříček se narodil 29. dubna 1857 v Praze na Novém Světě. Pocházel z rodiny známých houslistů. Jeho otec i děda byli uznávanými houslisty. Otec ho brávil na koncerty své kapely do pražských hostinců. Ondříček byl nejmladším členem kapely. Ve 14 letech se stal koncertním mistrem, 16. března 1872 veřejně vystoupil na Žofině, kde měl velký úspěch, na jehož základě byl doporučen Antonínu Bennewitzovi. Bennewitz byl jedním z pedagogů konzervatoře v Praze. Ondříčkovo další studium probíhalo v Paříži u profesora Josepha Lamberta Massarta, kde získal diplom s první cenou a cennými mistrovskými houslemi. Ondříček velmi cestoval. Koncertoval například v Londýně, Varšavě, Lvově, Krakově, Brně, Vídni a v roce 1889 se mu podařilo poprvé vystoupit i v Rusku. K umělecky nejcennějším se řadily jeho cesty do Itálie, kde se setkal s jediným žijícím žákem Paganiniho: Ernestem Camillem Sivorim. Ondříček koncertoval také ve Spojených státech, kde vystupoval pod reklamním heslem „Král všech houslistů“. Nakonec ve Vídni založil vlastní Novou vídeňskou konzervatoř. Na koncertech hrával mimo své vlastní skladby i skladby jiných skladatelů, mezi něž patřil například: Antonín Dvořák, Josef Suk, Johan Sebastian Bach, Ludwig van Beethoven nebo Johannes Brahms. František Ondříček zemřel 12. dubna 1922 ve vlaku na nádraží v Miláně.⁷²

Dílo Františka Ondříčka:

„Ballade, op. 1 (1877), Danses bohemes, op 3, č. 1 (1883), Fantaze na motivy Smetanovy Prodané nevěsty, op 9 (1888), Barcarole, op. 10 (1890), Romance D dur, op. 12 (1891), A la Canzona, op. 13 (1894), Fantazie na motivy Glinkovy opery Ivan Susanin, op. 16 (1889), věnována Bennewitzovi, Nocturno, op. 17 (1900), Scherzo capriccioso, op. 18 (1901), Ukolébavka a Valse triste (1913) – Elle Stillerové, Rhapsodie Boheme, op. 21 (1906, instr. 1913.), Dvě koncertní etudy: D dur a Es dur (nevydána C dur), Smyčcový kvartet As dur, op. 22 (1907)“⁷³

⁷² BUDIŠ, Ratibor. *Housle v proměnách staletí*. Praha: Supraphon, 1975, s. 75-77.

⁷³ ŽÍDEK, František. *Čeští houslisté tří století*. Praha: Panton, 1979, s. 98-99.

5.4 Otakar Ševčík

Otakar Ševčík byl světově proslulým pedagogem, který se narodil 22. března 1852 v Horažďovicích. Pocházel z učitelské rodiny. Jeho otec byl zároveň výborným hudebníkem a byl to právě on, kdo přivedl Ševčíka k tajům hudebního umění. V sedmi letech ho jeho otec začal učit hrát nejprve na klavír a poté i na housle. Ševčík studoval na střední škole v Praze, ale jeho výsledky nebyly dobré, a proto nakonec přestoupil na konzervatoř, kde byl zprvu třikrát odmítnut. Nakonec bez zkoušek nastoupil rovnou do 2. ročníku. Po absolvování konzervatoře se stal koncertním mistrem Mozarteum v Salzburgu, poté se stal na přání Bedřicha Smetany koncertním mistrem v Prozatímním divadle v Praze, dále přijal místo koncertního mistra vídeňské Komické opery. Nakonec i toto místo opustil. 1. září roku 1875 se stal profesorem konzervatoře v Kyjevě a v této době se začaly projevat jeho pedagogické schopnosti. Okamžitě po příchodu na konzervatoř upravil postup výuky hry na housle, kladl důraz na komorní a orchestrální hru, založil spolek pro komorní hudbu. 1. září 1892 se stal profesorem houslí na pražské konzervatoři. Pro ústav znamenal jeho příchod velký přínos. Po ukončení sólové dráhy roku 1898 se začal mnohem více věnovat pedagogické činnosti. Mezi jeho žáky patří například Jan Kubelík, Bohuslav Lhotský, Emanuel Ondříček nebo Jaroslav Kocián. V roce 1901 se Ševčík stal šéfem houslového oddělení. Nicméně Ševčíkovo pedagogické působení ovlivňovaly nespravedlivé útoky, které měly vliv na světový význam jeho úspěchů. Ševčík nakonec z národnostních důvodů odešel z Prahy do Písku. V letech 1909-1918 se stal profesorem Akademie hudby ve Vídni. Sem dojížděl z Písku. V únoru 1921 odcestoval Ševčík do Ameriky na mistrovskou houslovou školu v Ithace a zde setrval do roku 1922. Ameriku poté ještě několikrát navštívil. Otakar Ševčík zemřel 18. ledna 1934 v Písku.⁷⁴

Ševčíkovy základní pedagogické předpoklady jsou jednoduché a obecně platné. Oldřich Vávra shrnul tyto hlavní zásady Ševčíkovy metody: „*Určená skladba se studuje po malých částech, někdy po jednotlivých taktech, nejprve intonačně, bez rytmu, formou etudy v notách stejného trvání, potom rytmicky při čemž se příslušné části hrají již v předepsaném*

⁷⁴ ŽÍDEK, František. *Čeští houslisté tři století*. Praha: Panton, 1979, s. 121-133.

*rytmickém členění rychleji a rychleji, konečně se přiberou také označení smyková a dynamická a zároveň se skladba studuje tako po stránce přednesové.*⁷⁵

5.5 Jan Kubelík

Jan Kubelík se narodil 5. července 1880. Ve 12 letech nastoupil Kubelík na konzervatoř do Prahy. Jeho učitelem se stal profesor Otakar Ševčík, který na něm uplatnil a rozvíjel svou houslovou metodu. Pomocí této metody se Kubelíkova hra zdokonalovala velice rychle a bez jakéhokoli zakolísání. Kubelík absolvoval ve svých 18 letech s Paganiniho *Koncertem D dur* a bezprostředně poté hrál s Českou filharmonií. V roce 1899 začal koncertovat ve Vídni. Od roku 1900 Kubelík začal koncertovat po celém světě. Jeho hra se stala populární nejvíce v Londýně a z této země se jeho pověst rozšiřovala dále po celé Evropě, kterou za svůj život několikrát procestoval. Jan Kubelík zemřel předčasně 5. prosince 1940 v Praze v sanatoriu v Podolí.

Mezi jeho dílo patří šest velkých koncertů s orchestrem, *Symfonie a moll* či drobné skladbičky (*Tanec oktáv, Nokturno, Burleska, Stará píseň, Večerní píseň*).⁷⁶

5.6 Josef Suk

Josef Suk, vnuk proslulého skladatele, se narodil 8. srpna 1929 v Praze. Až do smrti Jaroslava Kociana byl Suk jeho žákem. Dále vystudoval konzervatoř, kde se učil hře na housle u profesorů Norberta Kubáta a Karla Šnebergra. Studoval též ve třídě profesorky Marie Hlouňové a dr. Alexandra Plocka na Akademii múzických umění. Po studiích se stal mistrem činoherního orchestru Národního divadla. V roce 1961 se stal sólistou České filharmonie.

Svou hrou na sebe upozornil už při svých studiích na výměnných koncertech v Bruselu a Paříži. Při jeho prvním pražském koncertu v roce 1954 se projevil jeho umělecký růst. Suk koncertoval doma i v cizině. Koncertoval například v Německé spolkové republice, Holandsku, Rumunsku, Jugoslávii, Sovětském svazu nebo Spojených státech amerických.

⁷⁵ ŽÍDEK, František. *Přehledné dějiny českého houslového umění*. Vyškov na Moravě: F. Obzina, 1940, s. 80-81.

⁷⁶ BUDIŠ, Ratibor. *Housle v proměnách staletí*. Praha: Supraphon, 1975, s. 81-82.

„Hudební kritik časopisu Herald Tribune napsal o jeho vystoupení v New Yorku: Josef Suk – talent, který si třeba zapamatovat. Hrál v Carnegie Hall tak, jako dosud nikdo z nově přichozích od návštěvy Davida Oistracha, Dvořákův houslový koncert, jako by to bylo největší dílo na světě. Vykouznil úchvatné tóny ze svých stradivárek, které ovládá technikou, jež se zdá být bez hranic.“⁷⁷

5.7 Václav Hudeček

Hudeček je český houslista, který započal kariéru houslisty již velmi brzo. V patnácti letech koncertoval v Londýně. Po určitý čas dojížděl na konzultace k Davidovi Oistrachovi. Hudeček vystupoval nejen v Londýně, ale po celém světě (Austrálii, Japonsku, New Yorku). *„Hudečkovo sympatické vystupování a zejména styl jeho hry spojující technickou suverenitu s vervně tvořeným a emocionálně bohatým tónem a s radostí, kterou dovede nezaměnitelným způsobem přenášet do publika okouzluje obecenstvo bez rozdílu věku.“⁷⁸*

5.8 Pavel Šporcl

Narodil se v Českých Budějovicích. Vystudoval konzervatoř a HAMU, kde se učil u profesora Václav Snítily. Studoval také houslovou hru v USA (Juilliard School, Brooklyn Collage, SMU Dallas) a u předních pedagogů (D. DeLay, I. Perlman, M. Kawasaki, E. Schmieder). Sám vyučuje hru na housle od roku 2011 na hudební fakultě AMU v Praze.

Šporcl je jeden z nepopulárnějších českých houslistů současné doby. Slaví úspěchy při vystoupeních u nás i na světových podíích. Šporcl vystupoval například v Tokiu, Frankfurtu, Los Angeles, Moskvě nebo v New Yorku. Posluchači ho mohli slyšet i na nejvýznamnějších světových hudební festivalech jako jsou Salzburger Festspiel, Pražské jaro či Festival Radio France. Do repertoáru houslisty se řadí 40 houslových koncertů, mnoho sonát a komorních či virtuózních děl. *„V koncertní sezóně 2001/2001 po uvedení Dvořákova houslového koncertu s Českou filharmonií v pražském Rudolfinu nazvali kritikové Pavla Šporcla talentem, který se rodí možná jednou za sto let.“⁷⁹*

⁷⁷ ŽÍDEK, František. *Čeští houslisté tří století*. Praha: Panton, 1979, s. 226.

⁷⁸ HUDEČEK, Václav. *Životopis* [online]. [cit. 31. 3. 2021]. Dostupné z: <http://www.vaclav-hudecek.cz/zivotopis.htm>

⁷⁹ ŠPORCL, Pavel. *Životopis Pavla Šporcl* [online]. [cit. 30. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.pavelsporcl.cz/mc-1/Zivotopis-Pavla-Sporcla.html>

Ke Šporclovi, kromě pro něj typického pirátského šátku na hlavě, nepochybně patří i modře zbarvené housle. Ty pocházejí z dílny houslaře Jana Špidlena.⁸⁰

5.9 Josef Špaček

Narodil se roku 1986 a je jedním z nejlepších českých houslistů dnešní doby. Studoval pod vedením pedagogů Idy Kavafianové a Jaime Lareda ve Filadelfii či u Itzhaka Perlmana v New Yorku. Za své houslařské umění získal mnoho cen. Špaček je koncertním mistrem České filharmonie a koncertuje také jako sólista. Sólově vystupuje i v zahraničí (v Evropě, USA i Asii).⁸¹

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ SKUDLIK, David. *Životopis* [online]. [cit. 31. 3. 2021]. Dostupné z: <http://www.josefspacek.com/#accordion-2>

6 Housle a lidová píseň

Zájem mladší generace o lidovou píseň, lidové umění a folklor obecně od 50. let minulého století upadá. Tradicí vždy bývalo a je zpívat písně kolektivně při různých společenských akcích. Dnes nejčastěji za doprovodu kytary. Při těchto akcích převládají spíše písně populární a lidové písně tvoří pouze zlomek tohoto repertoáru. K uchování folklorního písňového dědictví v paměti mladé generace mají velký význam tištěné zpěvníky. Žáci pracují s písní na základních uměleckých školách, kde při hře na nástroj poznávají lidové písně. Dále se žáci setkávají s lidovou písní na základních školách, kde mohou navštěvovat i pěvecký sbor, nebo pěvecký kroužek. Všechny generace se mohou setkat s folklorem prostřednictvím folklorních souborů, v nichž se propojuje pěvecký a taneční projev. Tyto soubory existují nejen na Moravě, ale i ve velkých městech po celém území České republiky. Výjimkou není ani Praha.⁸²

6.1 Lidová píseň

Lidová píseň nebyla v pravém slova smyslu vždy lidová. Vždy však sloužila jako píseň stmelující. Píseň bývala oblíbenou a známou. Byla součástí různých historických událostí i součástí společenského života. Lidové písně se zpívaly na svatbách i pohřbech, při práci na poli, dětských hrách, často ve spojení s tancem a nástrojovým doprovodem např. při vesnických tancovačkách. Lidová píseň byla také součástí katolického chrámového zpěvu či zpěvu obce věřících evangelických konfesí. Lidovými písněmi se inspirovalo mnoho skladatelů ve svých dílech. Mezi nejpopulárnější díla, v nichž se autoři inspirovali lidovou hudbou, se řadí díla autorů tzv. národních škol – u nás samozřejmě Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka, Zdeňka Fibicha a dalších. Silné folklorní inspirace a neofolklorní díla, kterými se proslavili například Béla Bartók, George Enescu, Zoltán Kodály a mnozí další, najdeme v české tvorbě u Vítězslava Nováka, Leoše Janáčka, Bohuslava Martinů, ale též Zdeňka Lukáše, Jaroslava Krčka, Jana Málka či Jiřího Temla.⁸³

⁸² PECHÁČEK, Stanislav. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010, s. 7-8. ISBN 978-80-246-1830-2.

⁸³ TYLLNER, Lubomír a Zdeněk VEJVODA. *Česká lidová píseň: historie, analýza, typologie*. Praha: Bärenreiter Praha, 2019, s. 8. ISBN 978-80-86385-39-6.

Pojem „lidová píseň“ vznikl v 70. letech 18. století. Název byl přeložen z německého „Volkslied“ a nahradil tak dříve používaný pojem „národní píseň“ či „prostonárodní píseň“. U nás ho jako první začal používat Johann Gottfried Herder. Lidové písně se do 19. století vázaly k venkovskému prostředí. Vlivem folkloristů se dále začaly šířit i mezi městské obyvatelstvo.

V české společnosti se debatuje o dvou teoriích, které popisují vznik lidové písně. Johann Gottfried Herder je tvůrcem „produkční teorie“. Dle této teorie se řadí mezi lidové písně pouze ty, které vznikly spontánně, anonymně a kolektivně. Johann Wolfgang Goethe a Johan Meier jsou tvůrci „recepční teorie“. Ti zastávají názor, že autor lidové písně může být i známý a může pocházet i z jiné než lidové vrstvy. Zásadní je však její přijetí lidovou vrstvou a zacházení s písní jako s lidovou. Píseň tedy přejde do ústní tradice a podrobí se variačnímu procesu. Tento způsob vzniku písně bývá uváděn jako zlidovělá píseň.

Klasifikace lidových písní závisí na různých hlediscích. Dle věku zpěváků se člení na písně určené dětem, dospívající mládeži a dospělým. Dle pohlaví se člení na písně ženské a mužské, dívčí a chlapecké. Podle mimohudebních funkcí, které píseň plní v rámci společenského života, se člení na písně taneční, svatební, pohřební, ukolébavky, pracovní, vánoční a další. Dle míry uplatnění dějových prvků se písně člení na lyrické, lyricko-epické a epické. Dle religiozity se písně člení na světské, světské s duchovními prvky a duchovní. Písně se dále rozdělují na písně vokální a instrumentální. Instrumentální písňový typ se vyskytuje v Čechách a na západní Moravě. Na hudební podobu mají vliv melodické i rytmické prvky nástrojové hudby, jako jsou výrazná periodicitu, převaha durové tonality, výstavba melodií ze stupnicových postupů a rozložených akordů. U těchto písní bývá velmi časté zpívání různých textových variant. Vokální písňový typ se vyskytuje na východní Moravě. Je historicky starší. Písně bývají méně formově a taktově symetrické, častěji se objevují mollové tóniny i tóniny církevní. U těchto písní bývá častý zpěv jednoho textu ve více melodických variantách.

Lidová píseň má obvykle jednodílnou, dvoudílnou nebo třídílnou malou písňovou formu, často s malým nebo velkým návratem.⁸⁴

⁸⁴ PECHÁČEK, Stanislav. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010, s. 17-19. ISBN 978-80-246-1830-2.

6.2 Instrumentální úpravy lidových písní pro housle

Od poloviny 19. století vznikaly pro potřeby domácího muzicírování stylizace pro zpěv s doprovodem a instrumentální úpravy lidových písní. Nejčastěji obsazovanými nástroji byl dvouruční či čtyřruční klavír, housle a klavír, harfa či komorní smyčcový soubor.

Lidové písně se hojně hrály například na bálech a besedách. Nezbytnou součástí tvořil přednes vlasteneckých lidových písní nebo recitace vlastenecké poezie. Dále byly sestavovány směsi lidových písní, které byly upravované pro různá nástrojová obsazení. Tyto směsi byly určené k poslechu i k tanci. Velmi oblíbenými byly variace, fantazie či parafráze na témata lidových písní v úpravě pro klavír a housle.

Raimund Dreyschock:

- *Sil jsem proso* (variace pro klavír a housle)

Jan Václav Kalivoda:

- *Houslová fantazie*

Josef Slavík:

- *Variace na česká národní písně* (virtuózní skladba pro housle)

Ferdinand Laub:

- *Fantazie na národní písně české* (houslová)

Jan Malát:

- *Slovanská lípa* (100 lidových písní všech slovanských národů pro klavír a dvoje housle)
- *Transkripce 20 písní pro harmonium a Venkovské obrazy* (pro dvoje housle, violoncello, klavír a harmonium)

Otakar Ševčík:

- *České tance* (houslová virtuózní skladba, která obsahuje například parafrázi písně Holka modrooká)

Václav Flegl

- *Pohledy z Čech* (lidové písně pro housle a klavír ve snadném slohu)
- *Vínek tří národních písní* (pro troje housle s průvodem klavíru)⁸⁵

Stanislav Mach

- *Studánka pro dvoje housle* (30 českých lidových písní v úpravě pro sólové housle s doprovodným hlasem druhých houslí)⁸⁶

Ilja Hurník: Napsal několik sbírek instrumentálních úprav lidových písní.

- *50 lidových písní pro housle a klavír ve snadném slohu*⁸⁷ (Ve své předmluvě k vydání těchto písní Ilja Hurník uvedl: „*Práce s lidovou písní je choulostivá. Jde o to, najít její hudební pointy a jemně je podtrhnout. Stačí málo přehustit doprovod, překomplikovat harmonii a je tu, v nejlepším případě, umělá skladba, která si jen lidovou melodií posloužila. To jsem však nechtěl, snažil jsem se podat píseň v její původní prostotě a doprovod udělat tak, aby jenom kolem ní vytvořil prostředí.*“)⁸⁸
- *Vánoční koledy* (pro housle a klavír)
- *V tom našem sádečku a jiné lidové písničky* (určené pro zobcovou flétnu (nebo housle, příčnou flétnu, hoboje, klarinet) a klavír)

Jindřich Feld

- *Vánoční koledy* (pro dvoje housle)

Věroslav Neumann

- *České národní písně* (pro 2 sólové nástroje např. housle či flétnu, klarinetu, trubku)

Ludmila Štětinová

- *Vánoční koledy pro nejmenší houslisty v úpravě pro dvoje housle* (part druhého hlasu lze využít jako doprovod ke zpěvu)

⁸⁵ Tamtéž, s. 66-72.

⁸⁶ MACH, Stanislav. *Studánka, op. 103: 30 lidových písní pro dvoje housle*. Praha: Supraphon, 1979.

⁸⁷ PECHÁČEK, Stanislav. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010, 66-72. ISBN 978-80-246-1830-2.

⁸⁸ HURNÍK, Ilja. *50 lidových písní pro housle a klavír ve snadném slohu*. Praha, Bratislava: Panton, 1964.

Jiří Teml

- *Koledníček* (Soubor 28 nejoblíbenějších českých a moravských vánočních písní byla nejprve napsána pro klavír, o tři roky později tento soubor vydal autor i v úpravě pro dvoje housle (nebo dva klarinety) a violoncello. Nejvyšší hlas (první housle) je podložen textem a je v tónině, která vyhovuje poloze zpěvného hlasu.)

Radoslav Zapletal

- *Koledy v úpravě pro troje housle*
- *Koledy v úpravě pro šest houslí*⁸⁹

⁸⁹ PECHÁČEK, Stanislav. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010, 66-72. ISBN 978-80-246-1830-2.

Praktická část

7 Vznik houslí

Tento okruh se zaměřuje na vznik houslí. V první kapitole žákům představuji housle, žáci se dozví, z čeho se skládají housle. Ve druhé kapitole se žáci dozví, jak housle vznikly, jaké měly předchůdce. Ve třetí kapitole žáci sluchově odlišují výšku dvou tónů. První a třetí kapitola je určena žákům prvního ročníku. Druhá kapitola je náročnější, a proto je určena žákům třetího ročníku.

Výchovný cíl: estetický prožitek, prožívání emocí při poslechu hudební ukázky a při svém zpěvu.

Vzdělávací cíl: rozvoj sluchové dovednosti (rozlišování výšky dvou tónů), rozvoj rytmického a tonálního cítění (zpěv písně, posuzování výšky tónu), pěvecký a mluvní projev, rozvoj hudebně intelektových schopností.

7.1 Představení houslí

Motivace

Hudební hádanka. Učitel pustí žákům zvukový záznam hry na housle. Žáci poslouchají hudební ukázkou a hádají, co slyší za hudební nástroj. Předpokládám, že alespoň jedno dítě ve třídě se s tímto zvukem někdy setkalo a nástroj bude odhalen.

Poslech pohádek. Učitel žáky motivuje k zájmu o housle pomocí pohádek. *Hurvínkovy hudební pohádky – Jak pan Housle vynalezl housle* (minutáž 34:20–39:00),⁹⁰ Ilja Hurník – *Jak se hraje na dveře (Basa a housličky, Čert s houslemi)*⁹¹ nebo Martina Skala – *Strado a Varius*.⁹²

Představení houslí

Žáci s učitelem utvoří kruh na koberci tak, aby všichni viděli na učitelovy ruce. Učitel se ptá, zda žáci viděli někdy housličky zblízka.

Učitel ukazuje housle žákům. Může je nechat i kolovat, aby si je každý mohl pěkně prohlédnout. Následně proběhne seznámení s tím, z čeho jsou housle vyrobeny. Housle jsou vyrobeny ze dřeva. Představme si, že jsou živé: mají tělo, krk i hlavu. Ruce ale musíme dodat své. Mají také 4 struny (G D A E). Učitel brnká na jednotlivé struny. Tyto struny se ladí pomocí doladovačů a kolíků. Učitel názorně ukazuje. Popisuje, že se na houslích schovávají různá zvířátka (šnek, kobylka, struny z ovčích střívek). K houslím patří také smyčec. Smyčcem se hraje na housle. Jsou na něm také schovaná zvířátka (žabka, dříve žabka ze želvoviny, perlorodka, had, žíně z koňského ocasu, špička ze slonoviny). Aby smyčec hrál, je nutné ho potřít takzvanou kalafunou. Kalafuna je z pryskyřice. O kalafuně lze žákům pustit krátkou pohádku *Pojďte pane, budeme si hrát – Psi kusy*.⁹³ Dále houslista pro lepší držení houslí používá podložku, které se říká pavouk. Je zde prostor pro zodpovězení dotazů. Učitel se žáků ptá, jaké jiné nástroje podobné houslím znají a čím jsou si tak podobné.

⁹⁰ „Iva Ilieva“. *Hurvínkovy hudební pohádky 1* [online]. 20. 10. 2019 [cit. 27. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=gtJCJGOCp_U

⁹¹ HURNÍK, Ilja. *Jak se hraje na dveře a jiné muzikantské pohádky*. Praha: Albatros, 1973.

⁹² SKALA, Martina. *Strado & Varius*. Praha: BRIO, c2002. ISBN 80-86113-46-9.

⁹³ „Večerníček a nejkrásnější pohádky“. *Pojďte pane, budeme si hrát (8), večerníček – Psi kusy* [online]. 23. 8. 2019 [cit. 27. 3. 2021].

Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=spMwUN_wOFs

Nácvik písně imitací – *Já jsem muzikant*

Motivace:

Motivace k nácviku písně proběhla v úvodu, ve chvíli, kdy žáci hádají, o jaký nástroj se jedná a zkoumají housle.

Jiná motivace:

Jak housle strašidelně vrzaly

Byly jednou jedny housle a ty příšerně vrzaly. Nebylo to tím, že by na ně někdo neuměl hrát, ani tím, že by je někdo neuměl naladit. Bylo to proto, že v nich bydlelo houslové strašidlo. A to strašidlo nemělo hudební sluch. Jenomže, to byl průšvih. Housle totiž patřily pánovi, který hrál ve filharmonii. Koupil si housle, naladil je a těšil se, jak si hezky zahraje. Jenže ouvej. Housle vydaly vrzavý zvuk, jako když řeže strom motorovou pilou. Zkusil to znovu, ale dopadlo to stejně. Pán se poškrábal na hlavě. Co s tím? Vrátit je přece nemůže. Zkoušel je naladit ještě několikrát, ale pokaždé to skončilo neúspěchem.

Strašidlo zatím v houslích hopsalo po strunách, jak se mu líbilo a vůbec mu nevadilo, že proto hraje tak falešně. Jenže ostatním strašidlům v jiných nástrojích jeho skotačení trhalo uši. A tak, když pán večer housle odložit k ostatním nástrojům, všechna strašidla se šla podívat na to vrzající strašidlo. „Co to tu provádíš, prosím tě?“ rozčilovalo se strašidlo z kontrbasu. „Hraji si,“ odpovědělo to houslové. „Ale takhle ničíš naší práci!“ přidalo se to z flétny. „Já ale nic jiného neumím.“ „Tak mi tě to naučíme!“ rozhodla se všechna strašidla. Od té doby, každou noc učila ostatní strašidla to houslové noty, rytmus i všechno ostatní, co bylo potřeba, až se jednou strašidlo naučilo krásně hrát a housličky už nikdy nezněly rozladěně.⁹⁴

Doplňující otázky: Co je to filharmonie? Jak se ladí housle? Proč se ladí housle?

⁹⁴ „Miky“. *Jak housle strašidelně vrzaly* [online]. 15. 3. 2017 [cit. 8. 12. 2020]. Dostupné z: <https://www.pohadkozem.cz/jak-housle-strasidelne-vrzaly/>

Píseň *Já jsem muzikant*:

Probíhá předvedení písně učitelem s nástrojovým doprovodem.

Já jsem muzikant
Mírně rychle Lidová píseň z Čech

Já jsem mu - zi - kant a při - chá - zím k vám z če - ské ze - mě.
My jsme mu - zi - kan - ti, při - chá - zí - me k vám.
Já u - mím hrá - ti. My u - mí - me ta - ky.
A to na hou - sli - čky. Jak se na ně hra - je?
Fi - dli, fi - dli, sta - ré vi - dli, fi - dli, fi - dli, hou - sli - čky,
fi - dli, fi - dli, sta - ré vi - dli, fi - dli, fi - dli, hou - sli - čky.

Notová ukázka č. 1.: Píseň *Já jsem muzikant*

Rozhovor o písni:

Kdo je to muzikant?

Jaká je to píseň? (veselá, svižná)

Vlastní nácvik písně:

1. Předvedení písně beze slov. Žáci si tak poslechnou melodii a zároveň zvuk houslí.
2. Předvedení písně i se slovy.
3. Pokud žáci píseň neznají, nejprve se učíme slova. Učitel několikrát opakuje části písně. Žáci s ním opakují. Píseň dělíme po 4 taktech. V případě, že žáci píseň znají, tento krok učitel vynechává.
4. Ke slovům se přidává melodie písně. Dělíme opět po 4 taktech.
5. Zpívání písně v celku.

6. Opakování písně.

Další práce s písní:

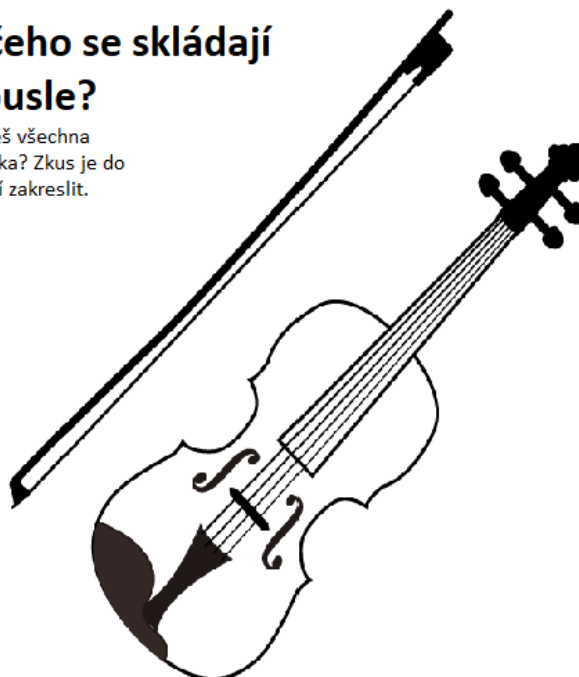
Dělení žáků na 2 skupiny. Střídají se ve zpěvu. Při refrénu žáci předvádějí hru na housle.

Pracovní list

Cílem pracovního listu je, aby si každý žák zapamatoval alespoň některé části houslí, uvědomil si, že housle jsou ze dřeva a mají 4 struny.

Z čeho se skládají housle?

Najdeš všechna zvířátka? Zkus je do houslí zakreslit.

Z jakého materiálu jsou housle? _____

Kolik mají housle strun? _____

Pracovní list č. 1.

7.2 Předchůdci houslí

Jak jsem již dříve zmínila. Tato kapitola je poměrně obtížná, a proto ji zařazuji až do třetího ročníku. Nicméně tato kapitola se obsahově řadí k tematickému okruhu Vznik houslí.

Motivace

Učitel se žáků ptá, jak myslí, že vznikly housličky. V úvodu hodiny probíhá jakási diskuse nad tím, jak mohly housličky vznikat, jestli měly nějaké předchůdce, jak se na ně dříve hrálo, zda měly od počátku smyčec, jak smyčec mohl vypadat.

Představení jednotlivých nástrojů

Pro toto téma jsem vytvořila prezentaci, v níž jednotlivé nástroje učitel představí pomocí hudebních ukázek. Ke každému nástroji řekne několik zajímavostí. Tím, že učitel zmiňuje některé změny, které vznikly na smyčci či houslích a používá opět termíny popisující jednotlivé části houslí, si žák tyto termíny znovu zopakuje a ukotví.

Ravanastron:

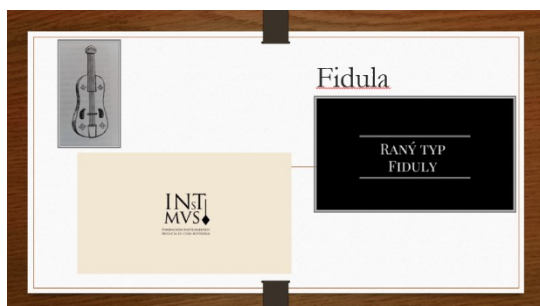

Slide č. 3.

Komentář k prezentaci: Nástroj vznikl v Indii. Je jedním z prvních smyčcových nástrojů. Smyčcový nástroj je takový nástroj, na který se hraje smyčcem. Má pouze 2 struny. Učitel se ptá, zda žáci ví, kolik strun mají housle. Ravanastron je tvořen z dlouhé úzké kulaté skříňky, která je podobná bubínku a je z jedné strany potažena hadí kůží. Ke skřínce je připojena hůl, která zastává funkci krku a hmatníku. Učitel pokládá otázky: Víte, co je to hmatník? Na konci jsou dva kolíky. K čemu tyto kolíky slouží? – vzpomeňte si na housličky.

Hráče na ravanastron můžete ale v Indii vidět i nyní. V dnešní době má nástroj mnoho podob. Jednotlivé nástroje se mohou lišit velikostí nebo počtem strun. Také hráči na něj hrají různým způsobem. Ravanastron drží čelem k sobě i opačně.

Fidula:

Slide č. 4.

Komentář k prezentaci: Smyčcové nástroje byly nejprve dlabány. Tato práce byla ale velmi časově náročná, a proto výrobci nástrojů začali jednotlivé části k sobě klížit klíhem, což je lepidlo vyrobené ze zvířecích kostí a kůží vařením. Ze tří dílů se vytvářely fiduly. Tvar se lišil podle výrobce. Tvarem se ale podobaly dnešním kytarám.

Staré violy:

Slide č. 5.

Komentář k prezentaci: Staré violy vznikly zdokonalováním fidul. Existují violy da gamba a violy da braccio. Viola da braccio je předchůdcem dnešních houslí takových, jaké je známe. Na violu da braccio se hrálo podobně, jako se hraje na housle.

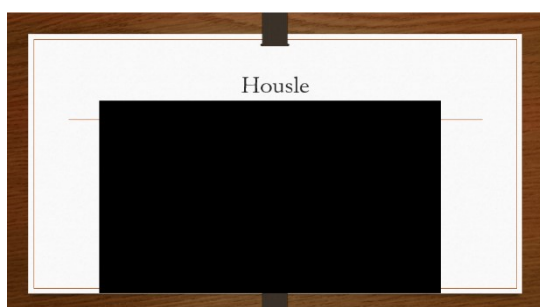
Viola d'amore:

Slide č. 6.

Komentář k prezentaci: Mezi dodnes používané staré violy patří také tzv. viola d'amore, Tato viola má 14 strun. Má tedy 7 strun normálních a pod nimi kobylkou vede ještě dalších 7 strun souznějících. Toto způsobuje, že viola d'amore má podmanivý barevný zvuk a vyvolává představu poselství lásky.

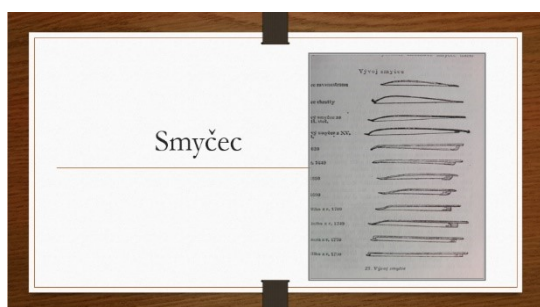
Housle:

Slide č. 7.

Komentář k prezentaci: Violy da braccio jsou předchůdci houslí. Dodnes se neví, kdo vytvořil poslední změny na starých violách. První housle byly pravděpodobně vytvořeny v 16. století – tehdy se začaly objevovat na obrazech. Za autora tvůrce prvních dodnes dochovaných houslí považujeme dnes Andreu Amatiho. Učitel dále může žákům názorně popisovat, jakým způsobem se staré violy od houslí lišily (obě desky jsou mírně klenuté – ne ploché, nemají pražce atp.).

Smyčec:

Slide č. 8.

Komentář k prezentaci: Všimli jste si, jak vypadal smyčec v jednotlivých ukázkách? Původní tvar smyčce byl luk. Žíně se k němu přivazovaly pomocí uzlu, který byl zasazený do zářezů. Postupně se tvar luku mění. Přidává se žabka a zdokonaluje se upevňování žíní k luku. Také se přidává šroubek, který umožňuje žíně povolovat a napínat. Z obloukovitého tvaru se mění na zcela rovný. (Učitel názorně ukazuje povolování a napínání žíní a znovu ukazuje co je prut, žabka, žíně. Porovnává dnešní smyčec se smyčcem původním.)

Po představení nástrojů lze s žáky navštívit České muzeum hudby. Zde si žáci budou moci naživo prohlédnout mnoho nástrojů, které předcházeli nejen houslím, ale i například klavíru.

Propojení s výtvarnou výchovou a pracovními činnostmi

Tvorba vlastního strunného nástroje podobného/stejného s houslemi či tvorba jejich předchůdce.

Pracovní list

Pomocí pracovního listu si učitel ověří, zda si žák pamatuje alespoň některé změny na smyčci a vybaví si alespoň jeden nástroj, který houslím předcházel.

Jak vznikly housle?

Vzpomeneš si alespoň na jednoho předchůdce houslí?

Nakreslí, jak dříve vypadal smyčec.

Co je dnes na smyčci jiného, než bylo dříve?

Pracovní list č. 2.

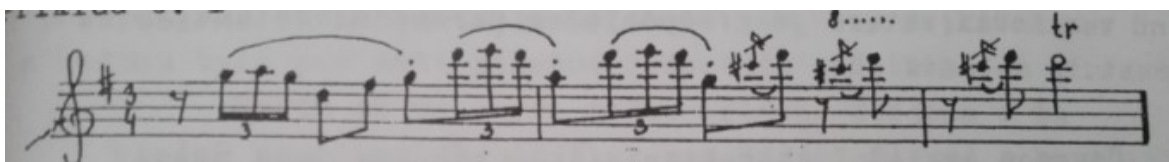
7.3 Housle a výška tónů

V 1. ročníku ZŠ mnoho žáků nedokáže správně pojmenovat rozdíly mezi výškou dvou či více tónů. Učitel názorně ukazuje hru různě vysokých tónů. Prostřednictvím houslí konkretizuje vysoký tón a spojuje ho v představě s hlasem skřivánka/slavíka. K této příležitosti lze žákům pustit ukázkou Václav Trojan – *Císařův slavík*.⁹⁵

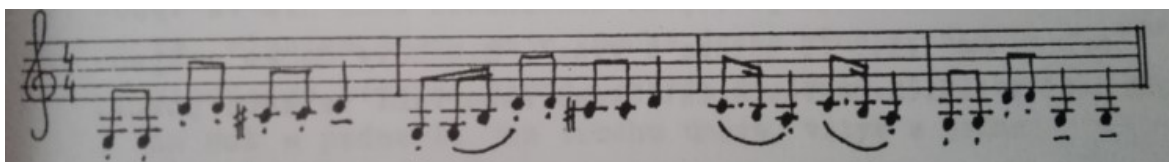
Učitel zde hravým způsobem pomocí zvukomalebných houslových hříček napomáhá žákům rozlišovat výšku tónů. Je zde promítnuta zvukomalba, při níž na housle žákům představuje například zvířátka.

Motivace:

Učitel zahraje na housle krátkou ukázkou z klavírní skladby *Zpěv skřivánka* z *Alba pro mládež* od P. I. Čajkovského. Žáci popisují, co jim ukáзка připomíná, zda slyší zpěv ptáčka skřivánka. Dále učitel zahraje hudební ukázkou znázorňující hluboký hlas medvěda, který je znázorněn těžkopádným pochodem na G struně. Žáci opět hádají, co jim ukáзка připomíná, zda bručení medvěda, pochod slona atp. Dále žáci hledají rozdíly mezi těmito ukázkami. Cílem je, aby žáci odhalili, že zpěv ptáčka je vyšší, lehčí, naopak hluboký hlas medvěda je nižší, hlubší. Pomocí těchto dvou ukázek učitel s žáky stanoví základní pojmenování, pomocí kterého dále žáci budou rozlišovat výšky tónů.

Notová ukáзка č. 2.: *Zpěv skřivánka* – P. I. Čajkovskij

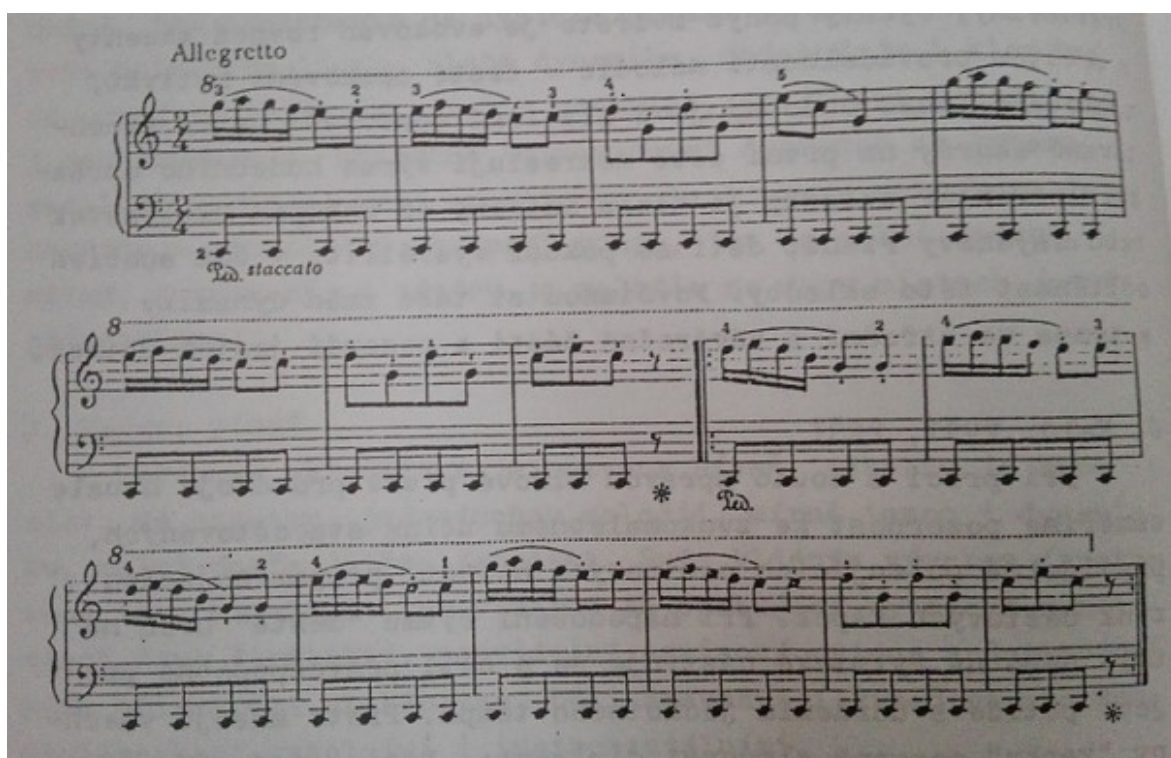

Notová ukáзка č. 3.: *Hluboký hlas medvěda*

⁹⁵ „Kateřina Branná“. *Václav Trojan Císařův slavík* [online]. 3. 2. 2014 [cit. 27. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=tK0S5coToSI>

Práce s poslechovou skladbou *Tanec medvědů*

„Při sluchovém osvojování hluboké tónové polohy se často s úspěchem používají skladbičky charakteristických hudebních obrazů medvěda, slona apod. Housle mají spodní tónový rozsah omezen tónem g, proto v této klavírní skladbičce může hru partu levé ruky převzít žák – rytmické „bručení“ medvěda na jednom tónu – a housle zahrají melodii partu pravé ruky. Děti v ní poznávají melodii k medvědovu tanci. Srovnáváme vysokou a hlubokou tónovou polohu.“⁹⁶

Notová ukázka č. 4.: *Tanec medvědů* – T. Oesten

Motivace:

Motivace ke skladbě proběhla v úvodu hodiny.

Nácvik doprovodu:

Jeden či více žáků se naučí doprovod na klavír či jiný melodický nástroj. Hrají v pravidelném intervalu jeden tón C.

⁹⁶ SLAVÍKOVÁ, Marie. *Výběr houslových skladeb z hlediska uplatnění při poslechu hudby v I.-IV. ročníku základní školy*. Plzeň: Západočeská univerzita – Pedagogická fakulta, 1995, s. 15.

Poslech skladby:

Učitel společně s doprovodem hraje skladbičku. Předem žákům neprozrazuje její název. Úkolem žáků je opět uhádnout, jaké zvíře skladbička může představovat a proč. Po prvním poslechu probíhá diskuse nad tím, o jaké zvíře se jedná, jaký medvěd je. Dále žáci popisují výškový rozdíl mezi houslovým partem a doprovodem žáka. Učitel tak může předvést samostatně hru na housle i hru na klavír. Na základě předem stanovených termínů by žák měl popsat a určit vysokou a hlubokou tónovou polohu.

Další činnosti:

Žáci předvádějí tanec medvědů. Zde je prostor pro rozvoj pohybových schopností. Dále zde rozvíjí rytmické a sluchové cítění.

Znovu celý poslech:

Při tomto poslechu si žáci zvolí, zda chtějí sedět v lavici, či odpočívat na koberci. Cílem tohoto poslechu je vnímat hudbu v celku.

Určování výšky tónů

Úvodní část probíhá na koberci. Učitel při ní přidrží housle v takové poloze, že struny tvoří přímky připomínající linky notové osnovy. Struna G je nejnižší. Žáci se zde seznámí s pojmem notová osnova. Zde ještě není vhodné s žáky pojmenovávat jednotlivé noty. Učitel pouze znázorňuje výškové vztahy tónů g, d1, a1, e2. Žák pomocí zraku a sluchu vnímá jednotlivé výškové vztahy. Žák zde přesně vidí směr postupu od nejnižších tónů po vysoké (stejně jako v notové osnově). Je zde patrný směr vzhůru popřípadě dolů. Takto může znázorňovat jednotlivé vztahy tónů i učitel nehouslista. Jednotlivé struny lze také pojmenovat: např. struna E připomíná zvoneček, pípání kuřátka, A připomíná dívčí hlas, D připomíná chlapecký hlas, G připomíná bručení medvěda. Jiné připodobnění strun může být např.: E – andílkova, A – mamincina, D – tatínkova, G – medvídkova. Struny je vhodné označit také barevně. E – žlutá, A – červená, D – modrá, G – hnědá. Dále učitel znázorňuje výšku tónu na jedné struně pomocí glissanda. Učitel sklouzává prstem po struně a žáci pohledem i sluchem určují jakým směrem se tón plynule snižuje nebo zvyšuje. Podobně učitel klouzavý pohyb výšky tónu může předvést pomocí napínání a uvolňování struny podle toho, jak otáčí dřevěným kolíkem. Současně u tohoto otáčení hraje na prázdné struně.

Dále žáci napnou provázek mezi dvě židle a podobně jako s napínáním struny mohou experimentovat i s provázkem.

V následující části učitel hraje různé tóny a žáci pomocí pohybu určují výšku jednotlivých tónů např.: pohybem ruky, či chůzí na špičkách/patách/podřepu.

Hudební prověrka

V prověrce hudebnosti učitel ověřuje hudební sluch pomocí porovnávání výšky 2 tónů. Zjistí, zda žák dokáže určit výšku dvou tónů.

Instrukce: Slavík a medvěd zpívají v lese. Vždy každý zpívá jen jeden tón, a přitom se střídají. Zaposlouchej se a urči výšku druhého tónu. Pokud bude druhý tón vyšší, zakroužkuj slavíka. Pokud bude druhý tón nižší, zakroužkuj medvěda. Pokud jsou oba tóny stejně vysoké, zakroužkuj slavíka i medvěda.

Příklad: f1 – c3 (zakroužkuj slavík)
g2 – d1 (zakroužkuj medvěda)

Úkoly:

- a) g – d3 (slavík)
- b) c1 – a2 (slavík)
- c) h2 – d1 (medvěd)
- d) e1 – f2 (slavík)
- e) c2 – a (medvěd)
- f) a1 – a1 (slavík i medvěd)

Pracovní list:

Do pracovního listu žáci zaznamenávají správnou odpověď.

Porovnávání výšky dvou tónů

A)		
B)		
C)		
D)		
E)		
F)		

Pracovní list č. 3.

8 Taje houslové hry

Tento okruh je určen pro žáky druhého ročníku. Okruh je rozdělen na dvě kapitoly. Učitel v první kapitole seznamuje žáky s různými způsoby hry na housle (dlouhé táhlé smyky, legato, staccato, smyky skákavé, pizzicato, glissando, vibrato, flažolet, tremolo). Cílem není, aby žák rozeznal všechny smyky a uměl je pojmenovat. Cílem je, aby se seznámil s různými možnostmi hry, které housle nabízejí. V rámci této kapitoly učitel žáky seznámí s virtuosem Niccolo Paganinim. Do druhé kapitoly řadím housle a jejich mimohudební vyjádření a celkově zvukomalbu v houslové literatuře. V závěru této kapitoly je didaktická část, která se věnuje rozvoji poslechových znalostí. Žáci v závěru určují výškový průběh melodie. Rozlišují, zda se jedná o melodii stoupající, klesající nebo se jedná o melodii s opakovanými tóny.

Výchovný cíl: estetický prožitek, prožívání emocí při poslechu hudebních ukázek a při svém zpěvu.

Vzdělávací cíl: rozvoj sluchové dovednosti, rozvoj rytmického a tonálního citění (zpěv písně), pěvecký a mluvní projev, rozvoj hudebně intelektových schopností (znalost, porozumění).

8.1 Houslové triky

Motivace

V rámci motivace učitel pustí žákům hudební ukázkou *The Last Rose of Summer* (*Poslední růže léta*) od Heinricha Wilhelma Ernsta, zahranou houslovým virtuosem Maximem Vengerovem.⁹⁷

V této kapitole se dozvíme, jakými různými způsoby se na housle vlastně hraje a co vše lze na ně zahrát.

Učitel pokládá otázku: Víte, kdo je to virtuos? Virtuos je hráč, který ovládá svůj nástroj s naprostou dokonalostí. Takové umělce zná celý svět. Já vám nyní pustím skladbu, kterou napsal největší houslový virtuos všech dob. Nikdo jiný se neodvážil psát tak těžké skladby pro housle jako on.⁹⁸ Tento houslista a skladatel se jmenuje Niccolo Paganini. My si od něj poslechneme skladbu *24 capricií pro sólové housle, Op. 1: č. 5 a moll* v podání našeho slavného houslisty Pavla Šporcla.⁹⁹

Po poslechu: Diskuse nad tím, proč si žáci myslí, že je tato skladba tak náročná.

O Paganinim lze žákům pustit krátké video: *Hudební perličky Pavla Šporcla*¹⁰⁰

Ukázka různých způsobů hry na housle

Tato část hodiny probíhá na koberci, žáci jsou poblíž učitele, který názorně ukazuje různé druhy hry na housle. Následně pro lepší představu pouští žákům videoukázky, kde jsou tyto způsoby uplatněné ve skladbách.

⁹⁷ „chriszenski31171“. *Maxim Vengerov – The Last Rose of Summer (H. W. Ernst)* [online]. 12. 2. 2014 [cit. 14. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=bI-5HC9akW4>

⁹⁸ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 2 pro 2. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018, s. 27. ISBN 978-80-7235-606-5.

⁹⁹ „SUPRAPHON“. *Pavel Šporcl – 24 capricií pro sólové housle (oficiální video)*. [online]. 5. 3. 2012 [cit. 2. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=M7ADTcPM2QM>

¹⁰⁰ *Hudební perličky Pavla Šporcla*. Niccolo Paganini [epizoda z televizního pořadu] ČT:D 26. 3. 2018, 19:00 [cit. 2. 2. 2021]. Dostupná z:

<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11806170696-hudebni-perlicky-pavla-sporcla/217522161500025/titulky>

Učitel nejprve žákům představuje hru na housle bez smyčce. Zmíní, že této hře se říká pizzicato. Pizzicato je způsob hry, při níž hráč rozeznívá strunu brnknutím prsty pravé nebo levé ruky. Po názorném předvedení učitel pouští videoukázku hry pizzicato.

Videoukázky:

Johann a Joseph Strauss – *Pizzicato-Polka*¹⁰¹ nebo Anderson Leroy – *Pizzicato Jazz* (ukázka je zpracovaná jako musicograma)¹⁰²

Paganini – *Caprice 24 left hand pizzicato*¹⁰³ - pizzicato levou rukou

Notová ukázka č. 5.: Pizzicato levou rukou (*Caprice 24* – Paganini)

Žáci mohou zkusit brnkat i samostatně. Nápodoba pizzicato pomocí kelímku a gumičky. Gumičky lze „ladit“ podobně jako struny. Zvuk gumičky závisí na tloušťce a napětí dané gumičky.

¹⁰¹ „George Enescu“. *Johann and Joseph Strauss – Pizzicato-Polka (The New Years Celebration From Vienna, 2012)* [online]. 8. 1. 2012 [cit. 2. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=3CAXpuPqfv0>

¹⁰² „Beatriz Martín-Luengo Guzmán“. *MUSICOGRAMA PIZZICATO JAZZ (L. M. CONVENCIONAL)* [online]. 25. 3. 2020 [cit. 27. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=MM3qVIUBhuU>

¹⁰³ „Raul Mtz“. *Paganini caprice 24 left hand pizzicato* [online]. 19. 7. 2008 [cit. 2. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=O9GN2cIOiVU>

Následně učitel předvádí hru se smyčcem. Předvádí žákům různé druhy smyků – celým smyčcem (dlouhé táhlé smyky), smyky oddělované a legato, staccato, smyky skákavé, tremolo.

U legáta a oddělených not učitel vysvětluje, jaký je mezi tím rozdíl, ukazuje v notách. Zde je prostor pro vysvětlení žákům, jak se zpívá legato a jak ho v notách poznáme. U staccata opět názorně ukazuje v notách. V notovém zápisu je staccato označeno tečkou pod nebo nad notou. Učitel vysvětluje, že se jedná o hru, při níž se hráč snaží jednotlivé noty od sebe co nejméně oddělit. Při názorném předvádění smyků skákavých učitel vysvětluje, že lze hrát tak, že po každé notě smyčec opustí strunu – smyčec tak od struny odskakuje. Po názorné ukázce tremola učitel pustí zvukovou ukázkou tremola.

Zvuková ukázka: *Horror, violin tremolo cluster, B* – Free sound effect¹⁰⁴

V závěru předvede učitel speciální hru pomocí levé ruky: glissando, vibrato, flažolet. U glissanda předvádí mňoukání kočky či kručení v břiše pomocí kombinace skřípání na hmatníku a glissanda. K této příležitosti lze žákům pustit poslechovou skladbu *The Waltzing Cat* od Leroye Andersona.¹⁰⁵ Žáci uslyší mňoukání koček. Tuto skladbu lze též využít v následující kapitole, kde se zabýváme zvukomalbou v houslové literatuře. Při hře bez vibrata a s vibratem žáci popisují rozdíl a která hra se jim více líbí. Dále lze žákům pustit jako zajímavost skladbu *Fantazie Mojžíš* od Nicola Paganiniho, při níž interpret hraje pouze na jedné struně, v této skladbě je viditelné i vibrato.¹⁰⁶

Nácvik písně imitací – *Housle* či *Zahrajte mi, housličky*

Učitel volí jednu píseň dle náročnosti, popřípadě může využít obě.

O houslích se zpívá také v jedné písni *Housle* od Ilji Hurníka nebo v písni *Zahrajte mi, housličky*, která je přímo z *Houslové přípravy a školy pro začátečníky*.

¹⁰⁴ „InspectorJ Sound Effects“. *Horror, Violin Tremolo Cluster, B – Free Sound Effect*. [online]. 16. 1. 2018 [cit. 2. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=-mua7mDBvKg>

¹⁰⁵ „Nigel Fowler Sutton“. „*The Waltzing Cat*“ by Leroy Anderson [online]. 1. 10. 2013 [cit. 31. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=oaSQa-yCNjg>

¹⁰⁶ „Antal Zalai“. *PAGANINI: Fantazie Mojžíš / Antal Zalai* [online]. 6. 10. 2013 [cit. 2. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=cJnh6RTm0HI>

Přípravná cvičení:

Pro nácvik písně *Housle* jsem vytvořila rytmickou zkratku. Rytmická zkratka je velmi jednoduchá. Žáci dle not vytleskávají rytmus s použitím rytmických slabik. Dále samostatně tvoří vhodná slova k daným rytmům. Probíhá seznámení se $\frac{3}{4}$ taktem.

Rytmická zkratka:

Pro nácvik písně *Zahrajte mi housličky* jsem opět vytvořila rytmickou zkratku. Rytmická zkratka je rovněž velmi jednoduchá. Žáci dle not vytleskávají rytmus s použitím rytmických slabik a hledají vhodná slova k daným rytmům. Tato rytmická zkratka je pro žáky snazší, než je tomu u $\frac{3}{4}$ taktu v písni *Housle*. Píseň je v celém taktu, který je pro žáky již známý a snadněji uchopitelný.

Rytmická zkratka:

K písni *Housle* volím nácvik písně imitací. Nácvik písně intonací by dle mého názoru byl pro žáky v druhém ročníku v tomto případě příliš náročný. Píseň začíná i končí 3. stupněm. V přípravných intonačních cvičeních bych se zaměřila na opakované tóny, diatonické postupy, terciové postupy, chody v rámci T5, žáci se seznámí s opěrnou písní na 3. stupeň (*Maličká su*), či skokem na 8. stupeň.

Před nácvikem písně *Zahrajte mi, housličky* je důležité zařadit do rozezpívání opakované tóny a stupnicové chody. Píseň začíná 3. stupněm, a proto je vhodné zopakovat opěrnou píseň pro 3. stupeň *Maličká su*. I intonačně je tato píseň jednodušší než píseň *Housle*.

Píseň *Housle*:

Probíhá předvedení písně učitelem s nástrojovým doprovodem.

Housle

Živě, lehce *Hudba i slova*
Ilja Hurník

Jsou to jen sle - pe - ná pr - kým - ka a na nich
te - noun - ké stru - ny, a co z nich pí - sni - ček
vy - lé - tá, co vše - chno smy - čec u - mí.

Notová ukázka č. 6.: Píseň *Housle* – Ilja Hurník

Rozhovor o písni:

Co si pamatujete o houslích? (Žáci opakují, z čeho se housle skládají – v písni: prkýnka a struny.)

Co všechno umí smyčec? (Žáci vzpomínají na předchozí ukázky učitele, popisují různé tahy smyčce.)

Jaká je to píseň? (lehká, živá)

V jakém taktu je píseň? ($\frac{3}{4}$)

Vlastní nácvik písně:

1. Předvedení písně beze slov. Žáci si tak poslechnou melodii a zároveň zvuk houslí.
2. Předvedení písně i se slovy.
3. Nejprve se učíme slova. Učitel několikrát opakuje části písně. Žáci s ním opakují. Píseň dělíme po 3 taktech.
4. Ke slovům se přidává melodie písně. Dělíme opět po 3 taktech.

5. Zpívání písně v celku.
6. Opakování písně.

Další práce s písní:

Hra s rytmickým ostinatem: Žáci v úvodní části, při práci s rytmickou zkratkou písně, objevili vhodná slova k jednotlivým rytmům. Učitel rozdělí žáky do 4 skupin. První skupina zpívá píseň, zbylé tři skupiny doprovází píseň pomocí rytmického ostinata (hra na tělo + vhodné slovo daného rytmu) Př.

tá tá tá = hou-slič-ky

tá tá nic = smy – čec

tá tájá = hra – jí (s tímto rytmem se žáci setkali v písni *Halí belí*, pokud pro žáky bude náročné dodržovat půlovou notu, lze jim píseň připomenou, popřípadě místo slabik hra-jí využít již známé slabiky ha-lí)

Dále lze rytmické ostinato hrát pomocí rytmických nástrojů (dřívka, činelky, tamburína aj.).

Píseň *Zahrajte mi, housličky*

Probíhá předvedení písně učitelem s klavírním (houslovým) doprovodem.

Zahrajte mi, housličky

JOSEF BERAN (1896-1978)

Klavírní doprovod Ladislav Havel

The image shows a musical score for the song 'Zahrajte mi, housličky'. It consists of two systems. The first system includes a Piano part (Piano) with lyrics 'Za-hraj-te - mi, hou-slič-ky z ja-vo-ro-vé des-tič-ky, za-hraj-te - mi ve-se-le,' and a Housle part (Housle) with instructions 'a) pizz.' and 'b) arco'. The second system includes a Pno. part (Pno.) with lyrics 'af se srd-ce za-smě-je.' and an Hsl. part (Hsl.). The score is written in G major and common time (C).

Notová ukázka č. 7.: Píseň *Zahrajte mi, housličky* z *Houslové přípravy a školy pro začátečníky*

Rozhovor o písni:

Co si pamatujete o houslích? (Žáci opakují, z čeho se housle skládají – v písni: javorové destičky)

Vlastní nácvik písně:

1. Předvedení písně beze slov. Žáci si tak poslechnou melodii.
2. Předvedení písně i se slovy.
3. Nejprve se učíme slova. Učitel několikrát opakuje části písně. Žáci s ním opakují.
Píseň dělíme po 4 taktech.
4. Ke slovům se přidává melodie písně. Dělíme opět po 4 taktech.

5. Zpívání písně v celku.
6. Opakování písně.

Další práce s písní:

Hra s rytmickým ostinatem: Žáci v úvodní části, při práci s rytmickou zkratkou písně, objevili vhodná slova k jednotlivým rytmům. Učitel rozdělí žáky do 4 skupin. První skupina zpívá píseň, zbylé tři skupiny doprovází píseň pomocí rytmického ostinata (hra na tělo + vhodné slovo daného rytmu) Př.

Dále lze rytmické ostinato hrát pomocí rytmických nástrojů (dřívka, činelky, tamburína aj.).

Hra s doprovodem houslí: Ke klavírnímu partu je připsán ještě part pro housle. Učitel dále hraje píseň na klavír a žák brnká houslový part. Pokud je ve třídě k dispozici více houslí, lze je využít všechny. Ostatní žáci zpívají a doprovází již známým rytmickým ostinatem.

8.2 Zvukomalba v houslové literatuře

Cílem této části je seznámit žáky s hrou na housle s mimohudební tematikou. Zvukomalba je pro žáky snadno uchopitelná, protože si žák může pod jednotlivými skladbami jednoduše představit, co hudba vyjadřuje. Vstoupit do tématu mimohudebního vyjádření lze například hudební ukázkou od Jiřího Temla – *Buchty a loutky: O doktoru Johannesi Faustovi*.¹⁰⁷ Jedná se o hudebně-divadelní představení zobrazující tragickou historii o doktoru Faustovi. Žáci mohou vyjadřovat své pocity a popisovat emoci při poslechu hudby, která loutkové divadlo doprovází.

Motivace

Hudební hádanka – Již jsme slyšeli, že na housle lze zahrát různá zvířátka. Setkali jsme se s medvědem, slavíkem, kočičkou. My si teď pustíme skladbu. Žáci hádají, o které zvíře se jedná.

Práce s poslechovou skladbou *Let čmeláka*:

Poslechová skladba: *Let čmeláka* – Nikolaj Andrejevič Rimskij-Korsakov¹⁰⁸

Učitel předpokládá, že žáci mohou tipovat různé druhy hmyzu (komár, včela, čmelák). Originální znění je určené pro violoncello. Já zde však začínám s poslechem skladby v transkripci na housle. I z tohoto důvodu učitel musí brát v potaz, že žáci nemusí tipovat čmeláka. V tomto případě je vhodné uznat všechny odpovědi, ale zdůraznit, že skladatel zvolil čmeláka. Následně lze pro srovnání pustit i originální znění.¹⁰⁹ Je důležité, aby žáci popsali, proč a co jim připomíná zvuk hmyzu. Žáci by měli říct, že slyší bzučení neboli velmi rychlý třepot křídel. Dále lze s žáky diskutovat nad tím, co se s čmelákem děje. Následně žákům učitel pustí *Hudební perličku Pavla Šporcla*. O Pavlu Šporclovi jsme již slyšeli. V předchozí části jsme se dozvěděli, že je to český virtuos.

¹⁰⁷ „Daniel Schenk“. *Buchty a loutky: O Doktoru Johannesi Faustovi* [online]. 14. 2. 2018 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=LQKoTui6pg4>

¹⁰⁸ „Katica Illényi“. *KATICA ILLONYI – Flight of Bumblebee*. [online]. 4. 12. 2012 [cit. 2. 2. 2020]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=vtAu7xkwNjQ>

¹⁰⁹ „Longhorn Cellos“. „*Flight of the Bumblebee*“ for Two Cellos [online]. 9. 6. 2013 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=E4q5j8KLOvo>

Videoukázka: *Hudební perličky Pavla Šporcla – Nikolaj Andrejevič Rimskij-Korsakov*¹¹⁰

Žáci se v této ukázce dozví základní informace o skladateli a vzniku skladby. Je zde velmi pěkně vidět hra na housle. V závěru videa žáky Pavel Šporcl seznamuje se stupnicí a vysvětluje, že Rimskij-Korsakov zastával názor, že každý tón má vlastní barvu. Tu také k jednotlivým tónům stupnice přiřadil.

Při poslechu videa lze žáky zapojit i pohybově. Výrazná je melodie. Žák rukou kreslí do vzduchu, jak čmelák létá (aktivitu lze spojit s kreslením na papír).

Po zhlédnutí videa lze se skladbou dále pracovat. Vhodné je žákům vyprávět příběh opery (pohádku o Caru Saltanovi), pustit z ní ukázkou či část opery zdramatizovat. Zajímavé je také srovnávat jednotlivé nástrojové ukázky. Skladba je transkribována pro mnoho nástrojů. Žáci také mohou porovnávat rychlost (stopovat), jakou hráč skladbu hraje. Popisují rozdíly a vyjadřují svůj názor, která hudební ukázka je pro ně nejzajímavější, nejlépe zahráná. Se skladbou se žáci mohou setkat ve večerníčku *Matylda, část Síla zvyku*, kde se Čmelák objevuje v 5:20.¹¹¹

Co dalšího lze vyjádřit hudbou

V této části budou žáci hádat, jakou mimohudební tematiku hudba vyjadřuje. Učitel s těmito ukázkami může pracovat podobně, jako se skladbou *Let čmeláka*. Učitel použije celé nebo části skladby, nebo je sám hraje. Žáci mohou jednotlivá zvířata pantomimicky napodobovat.

Seznam poslechových skladeb:

Francois Schubert – *Včela*: Propojení s přírodovědou „*Včela je známá hlavně svým bzučením, které lehce mění svou výšku. Přestože sama nemá vyvinutý sluch, velmi dobře vnímá vibrace a pomocí nich se dorozumívá v rámci včelstva. Frekvence bzučení včelstva se*

¹¹⁰ *Hudební perličky Pavla Šporcla*. Nikolaj Andrejevič Rimskij-Korsakov [epizoda z televizního pořadu] ČT:D 30. 10. 2017, 17:20 [cit. 2. 2. 2021]. Dostupná z:

<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11806170696-hudebni-perlicky-pavla-sporcla/21752216150006>

¹¹¹ „Večerníček a nejkrásnější pohádky“. *Matylda (13), večerníček – Síla zvyku* [online]. 5. 11. 2019 [cit. 14. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=tRdYh7yavmg>

mění v závislosti na vnějších okolnostech, vyšší tóny vydávají včely například v době těsně před rojením.“¹¹²

Vhodné je zahrát samotný začátek skladby, v níž Schubert napodobuje bzukot včel pomocí sledu triol v rychlém tempu a využíváním půltónových kroků.

Notová ukázka č. 8.: Úvodní část *Včela* – Francois Schubert

Antonio Vivaldi – *Čtvero roční období*: Žáci přiřazují jednotlivé části k ročním obdobím. Následně probíhá diskuse nad tím, proč a co jim jednotlivé roční doby připomíná, co všechno v jednotlivých úsecích slyší. V závěru je možné žákům popsat, co vše autor ve skladbě vyjadřuje (zpěv ptáků, déšť, bouři, štěkot psů apod.). Jako příklad uvádím poslech *Zimy*. Po přečtení sonetu neznámého autora, jimiž Vivaldi opatřil celý cyklus, použijeme skladbu po částech, jejichž atmosféru popisujeme: 1. zamrzlou krajinu pokrývá sníh, 2. začíná prudká sněhová vánice, 3. podupáváme nohama, abychom se zahřáli, 4. drkotáme zuby, protože je nám stále větší zima, 5. ještě více podupáváme nohama. Poslech skladeb lze propojit s prvoukou a naukou o ročních dobách. Skladbu i samotného skladatele představuje Pavel Šporcl v *Hudebních perličkách Pavla Šporcla*.¹¹³

¹¹² HAMPLOVÁ, Veronika. *Zvukomalba v houslové literatuře*. Praha, 2019. Bakalářská práce. Karlova univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce Gabriela KUBÁTOVÁ.

¹¹³ *Hudební perličky Pavla Šporcla*. Antonio Vivaldi [epizoda z televizního pořadu] ČT:D 25. 9. 2017, 18:20. [cit. 2. 2. 2021]. Dostupná z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11806170696-hudebni-perlicky-pavla-sporcla/217522161500011>

Johann Jakob Walther – *Hortulus chelicus*: Kousek ukázky z části *Galli et Galline* (*Kohouti a slepice*). Učitel pustí/zahraje části kvokání slepic a kokrhání kohouta. Žáci hádají, kterého ptáčka jim to připomíná.

Notová ukázka č. 9.: Kvokání slepic – Johann Jakob Walther

Notová ukázka č. 10.: Kokrhání kohouta – Johann Jakob Walther

Henrich Ignaz Franz von Biber – *Sonata representativa*: V sonátě lze slyšet zpěv slavíka, kukačky, žábu, kohouta a slepice, křepelky nebo kočky. Žákům lze pustit videoukázku, jejíž součástí jsou i obrázky zobrazující, co lze ve skladbě slyšet.¹¹⁴

Camille Saint-Saëns – *Karneval zvířat* v úpravě pro dvoje housle a klavír: Žákům lze pouštět jednotlivé skladby, žáci hádají, o jaká zvířata se jedná. Pro housle jsou vhodné ukázky: *Labuť*, *Kohouti a slepice*, *Lví pochod*. Všechny ukázky lze srovnávat s originálním zněním. V případě labutě se zaměříme na to, jaká je labuť a proč, lze napodobovat vlny (tok melodie) šátkem, či zaznamenávat na papír/ spojovat hlavičky not modrou pastelkou (vlny). *Karneval zvířat* lze propojit s výtvarnou výchovou, v níž žáci vyrábějí masky na karneval.

Karol Szymanowski – *Tři mýty*: Jednotlivé mýty lze vyprávět, probíhá vysvětlení pojmu báje. V *Arethusině fontáně* žáci mohou slyšet mihotání vody, zobrazuje pramen, v němž se nymfa proměnila. V *Narcisovi* Szymanowski zobrazuje obraz Narcise, který obdivuje svou krásu v odrazu jezerní hladiny. Žáci mohou slyšet klidnou vodu. V *Panově flétně* žáci mohou zaslechnout nápodobu hry na Panovu flétnu, kterou hráč hraje pomocí flažoletů v poslední části skladby.

¹¹⁴ „PeriodinstrumentfaN“. *Biber Sonata Representativa in A Major* [online]. 14. 3. 2008 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=3VXcuaHwpac>

Bedřich Smetana – *Vltava*: Tato skladba popisuje tok řeky Vltavy. Je vhodné žákům pustit videoukázku, v níž je přesně popsáno, o jakou část Vltavy se jedná.¹¹⁵ Lze pustit video *Hudební Perličky Pavla Šporcla – Bedřich Smetana*.¹¹⁶

Hudební prověrka

Žáci již rozeznají výškové rozdíly mezi tóny. V jednotlivých poslechových skladbách se žáci setkali s tokem melodie. Často samostatně vyjadřovali, zda melodie stoupá či klesá. V samotném závěru učitel ověřuje poznávání výškového průběhu melodie.

Instrukce: Sýkorka letěla v silném větru. Někdy jí vítr vynášel nahoru, jindy povolil a sýkorka letěla dolů, když byl jen příjemný větřík, sýkorka letěla přímo ve stejné rovině. Poslouchej melodii a zakroužkuj šipky podle toho, zda melodie stoupá, klesá, nebo je na stejné úrovni.

Příklad:

melodie stoupá

melodie klesá

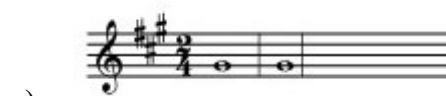

melodie je stejná

¹¹⁵ „Vojtěch Dian“. *Vltava – Bedřich Smetana (s popisem děje)* [online]. 3. 1. 2016 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=-p7pdqpOtmg&t=39s>

¹¹⁶ *Hudební perličky Pavla Šporcla*. Bedřich Smetana [epizoda z televizního pořadu] ČT:D 4. 9. 2017, 18:25 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupná z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11806170696-hudebni-perlicky-pavla-sporcla/217522161500004>

Úkoly:

melodie je stejná

melodie stoupá

melodie stoupá

melodie klesá

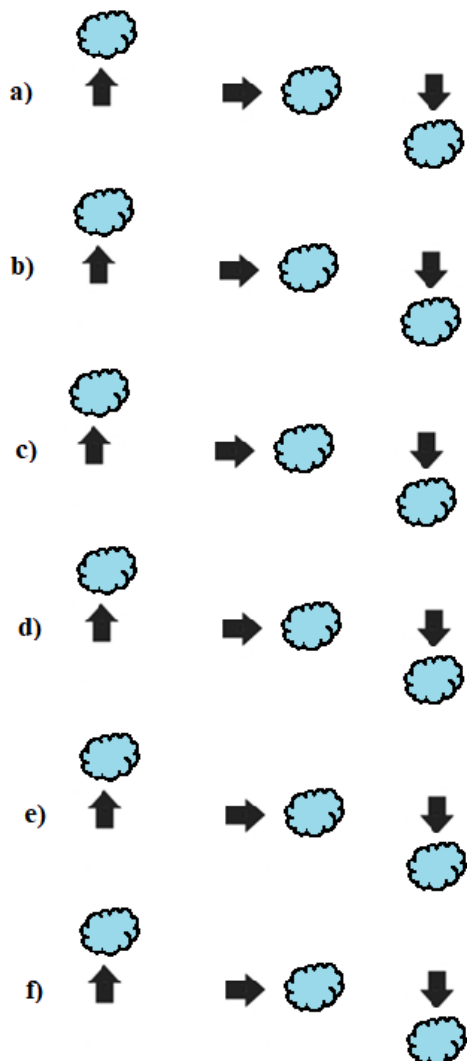

melodie klesá

melodie stoupá

Pracovní list:

Pracovní list č. 4.

9 Housle jako součást orchestru

Tento okruh je určen pro žáky čtvrtého ročníku. Okruh Housle jako součást orchestru obsahuje dvě kapitoly. Učitel v první kapitole představuje housle jako součást orchestru a seznamuje žáky s pojmy koncert, orchestr, kapela, dirigent, nástrojová skupina. Žáci se naučí dělit nástroje do jednotlivých nástrojových skupin, naučí se novou píseň o houslích. Ve druhé kapitole se seznámí s dynamikou a jednotlivými dynamickými znaménky.

Výchovný cíl: estetický prožitek, prožívání emocí při poslechu hudebních ukázek a při svém zpěvu.

Vzdělávací cíl: rozvoj sluchové dovednosti, rozvoj rytmického a tonálního cítění (zpěv písně), pěvecký a mluvní projev, rozvoj hudebně intelektových schopností (znalost, porozumění).

9.1 Orchester

Motivace

Poslech *Umění poslouchat hudbu – Ilja Hurník (část Co umí hudba – průvodní slovo Kapela se představuje)*¹¹⁷

Učitel se žáků ptá, proč si myslí, že jsou smyčcové nástroje nejdůležitější v orchestru. Probíhá diskuse nad počtem nástrojového obsazení.

Učitel se žáků ptá, jaký je rozdíl mezi orchestrem a kapelou. „*Orchestr bývá mnohem větší – může mít i dvě stě členů. Hudebníci, kteří v něm hrají, bývají většinou profesionálové. Toto slovo znamená, že mají hudbu jako své povolání. Jejich cílem je hrát co nejlépe, pokud možno na světové úrovni. V kapele naopak hrají zpravidla lidé, kteří mají jiné zaměstnání a hudbě se věnují spíše pro radost. Říká se jim amatéři. Chtějí hrát také dobře, ale zároveň je spojuje kamarádství. Kdysi byla dechová kapela v každé větší vesnici, hrála třeba na svatbách nebo na tanečních zábavách.*“¹¹⁸

Nástrojové rodiny

„*Všichni víme, že rodiče, děti, babičky, tety, dědové, strýcové, bratrance a sestřenice patří do jedné velké rodiny. Stejně je to i s hudebními nástroji. Nástroje, které jsou si podobné (jako třeba sourozenci), tvoří nástrojovou skupinu (nebo chcete-li rodinu).*“¹¹⁹

Nyní si rozdělíme nástroje do jednotlivých rodin/nástrojových skupin.

Nástrojové skupiny

Podle nástrojového obsazení se orchestry dělí na jednotlivé typy. My si nyní povíme o orchestru symfonickém. V tomto orchestru jsou zastoupeny jednotlivé nástrojové skupiny. Učitel představí jednotlivé nástrojové skupiny. Je vhodné, aby vždy uváděl nástroje, které do této skupiny patří, ukázal je na obrázku a pustil zvukové ukázky. Následně u každé skupiny probíhá debata nad tím, proč tyto nástroje do dané skupiny patří, čím jsou si

¹¹⁷ HURNÍK, Ilja. *Umění poslouchat hudbu*. Co umí hudba – průvodní slovo Kapela se představuje [CD]. Studio Domovina: Supraphon, 1972.

¹¹⁸ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 3 pro 3. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018, s. 97. ISBN 978-80-7235-607-2.

¹¹⁹ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 4 pro 4. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018, s. 43. ISBN 978-80-7235-608-9.

podobné, proč tvoří jednu rodinu. Například strunné smyčcové nástroje: všechny nástroje mají 4 struny, jsou si podobné tvarem, hraje se na ně smyčcem apod. U dechových nástrojů učitel vysvětluje rozdíl mezi žesťovými a dřevěnými. (Na žesťové nástroje hráč tvoří tón pomocí nátrubku. Na dřevěné nástroje hráč tvoří tón pomocí jednoho či dvou plátků.)

Dechové nástroje:

- dřevěné (zobcová flétna, příčná flétna, hoboje, klarinet, fagot),
- žesťové (trubka, lesní roh, pozoun).

Bicí nástroje: (buben, tympány).

Strunné nástroje:

- smyčcové (housle, kontrabas, viola, violoncello),
- drnkací (kytara, harfa),
- úderné (klavír).

Kromě symfonického orchestru existuje například ještě orchestr smyčcový. Učitel se žáků ptá, jaké nástroje jsou v tomto orchestru obsazené. Dále se žáků ptá, jestli by je ještě napadlo, jaký jiný typ orchestru existuje.

Koncert

Když si budeme chtít jít poslechnout například orchestr, půjdeme na takzvaný koncert. *„Jít na koncert je slavnostní událost, která se nekoná každý den. Maminka se oblékne do nejhezčích šatů, tatínek si vezme kravatu a někteří kluci možná připlnou i motýlka. Oblek sice není to nejdůležitější, ale přece jen patří ke slavnostnější atmosféře.“*¹²⁰

My si také pustíme část koncertu.

Videoukázka: Soundtrack filmu *Ledové království (Let it go)*¹²¹

¹²⁰ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 4 pro 4. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018, s. 19. ISBN 978-80-7235-608-9.

¹²¹ „welchang“, 冰雪奇緣《Let It Go》、アナと雪の女王、Frozen、겨울왕국、Холодное сердце. [online]. 14. 11. 2014 [cit. 5. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=TI_P7pnZtJs

Kdo je dirigent

Učitel se žáků ptá, zda si všimli toho pána, který stál zády k publiku a mával rukama. Ptá se žáků, kdo to je a jaký má význam.

„Když pozorujete jeleny, jak se pasou na louce, říkáte si, že takhle bezstarostní a svobodní byste chtěli být také. V jelením stádu panuje ale pevný řád a přísná kázeň. O tom, na kterou louku se dnes půjde, kde se bude spát a kdo bude hlídat, rozhoduje nejsilnější jelen – vůdce stáda. V čele orchestru (podobně jako v čele jeleního stáda) stojí silná osobnost, která ho řídí: určuje tempo, ukazuje hráčům nástupy a pomocí pohybů rukou dává hudbě výraz. Touto osobností je dirigent. Dirigentovy pohyby mají svá přísná pravidla.“¹²²

Hra na dirigenty: Učitel žáky učí, jakým způsobem se diriguje 2/4 takt, jak se ukazuje začátek písně a jak závěr. Ukazuje jim, jak to vypadá, když změní tempo nebo dynamiku. Učitel následně zkusí různé typy dirigování na jednu píseň. Také lze dále zařazovat různé legrácky. Učitel například vojensky taktuje na milostnou píseň. I někteří žáci mohou zkusit dirigovat, zatímco ostatní zpívají.

Vlastní koncert

My si nyní také vytvoříme vlastní koncert. Nevadí, že nemáte společenské oblečení. Nejprve se naučíme novou písničku *Cvrček houslista*. Jaké je to stát se dirigentem jsme si již vyzkoušeli – dirigentem proto v tuto chvíli bude učitel, nakonec vytvoříme jakousi kapelu.

Nácvik písně imitací – *Cvrček houslista*:

Píseň je náročná jak z hlediska rytmického, tak z hlediska intonačního.

Přípravná cvičení:

V rámci rytmu se žáci dále seznámí s ligaturou. Rytmus písně je velmi obtížný, a proto bych vynechala rytmickou zkratku a žáky učila píseň především pomocí imitace i z hlediska rytmiky.

¹²² LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 3 pro 3. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018, s. 75. ISBN 978-80-7235-607-2.

Zvolila jsem nácvič písňě imitací, protože nácvič písňě intonací by pro žáky byl velmi náročný. Je zde mnoho skoků, začíná se spodním 5. stupněm (opěrná písňě *Bude zima, bude mráz*), objevuje se zde zvýšený tón, i snížené tóny. V přípravných intonačních cvičeních je vhodné zopakovat opěrné písňě k jednotlivým volným nástupům (př. opěrná písňě pro 4. stupeň je *Sluněčko zašlo* nebo *Oči, černé oči*), diatonické postupy, opakované tóny, terciové chody i T5.

Písňě *Cvrček houslista*:

Probíhá předvedení písňě učitelem s nástrojovým doprovodem.

Cvrček houslista

*Hudba František Šauer
Slova Jindřich Balík*

Mírně rychle

mp *G C G G C*

Se - di cvr - ček u pře - sli - čky hra - je ti - še

G Ex G

na hou - sli - čky, čme - lák v ži - tě na kla - su

D G G C G

brn - ká za - se na ba - su. Ce - lý den tak hra - jí spo - lu,

G C G D Ex

i když slun - ce pa - dá do - lů, a když slun - ce

G D D G

ne - chee hřát, skon - či kon - cert a jdou spát.

Notová ukázka č. 11.: Písňě *Cvrček houslista* – František Šauer, Jindřich Balík

Rozhovor o písni:

O čem je písňě?

Co je to přeslička?

Kdy v přírodě můžete slyšet cvrčí koncert?

Jaká je to písňě? (veselá)

V jakém je píseň tempu? (mírně rychle)

V jakém taktu je píseň? (2/4)

Vlastní nácvik písně:

1. Předvedení písně beze slov. Žáci si tak poslechnou melodii a zároveň zvuk houslí.
2. Předvedení písně i se slovy.
3. Žáci se učí melodii i se slovy. Píseň zpíváme po 4 taktech.
4. Zpívání písně v celku.
5. Opakování písně.

Další práce s písní:

Hra na kapelu: V tomto případě se stává dirigentem učitel. Polovina třídy tvoří sbor a ostatní tvoří hráče. Hráči jsou rozděleni do 3 skupin + 1 žák brnká na housle.

Dřívka: (se-dí cvr-ček)

Činelky/triangl: (spát)

Bubínek: (a jdou)

Brnkání na housle: Žák brnká na prázdnou strunu G.

Vlastní tvorba

Václav Fischer napsal básničku o houslích.

„Housle

Václav Fischer

*Pošimrej housle na krku,
pohlad' je smyčcem po kobylce,
oni ti za to v malé chvílce
vyloudí píseň ze zvuků.*

*Pošimrej housle na krku,
dej smyčci líznout kalafuny
a uslyšíš, jak struny umí
probudit ze snů pomlku.*¹²³

Žáci ve dvojicích tvoří z básničky písničku.

Tvorba písně:

1. Určení vhodného taktu.
2. Tvorba rytmu na základě deklamace textu.
3. Melodizace textu v daném tónovém prostoru (c1 – g1), první a poslední nota je c1.
4. Práce s výrazem písně (tempo).
5. Předvedení písní.
6. (Tvorba doprovodu k písni v rámci rytmického ostinata apod.)

Pracovní listy

Pomocí pracovních listů si učitel ověřuje nové znalosti v oblasti jednotlivých nástrojových skupin. Žák dokáže zařadit nástroje do správné nástrojové rodiny, dokáže vysvětlit, jakou úlohu má dirigent v orchestru, správně popíše rozdíl mezi dechovými žesťovými a dechovými dřevěnými nástroji.

¹²³ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 4 pro 4. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018, s. 20. ISBN 978-80-7235-608-9.

Pro tuto příležitost jsem vytvořila jeden interaktivní pracovní list na rozřazování nástrojů do nástrojových skupin.

Odkaz na interaktivní pracovní list: <https://wordwall.net/play/13810/987/666>

0:01

harfa	housle	
	hoboj	
		
	tympány	trubka

Dechové nástroje žesťové	Dechové nástroje dřevěné
<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>
Bicí nástroje	Strunné nástroje smyčcové
<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>
Strunné nástroje drnkací	Strunné nástroje úderné
<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>

Odeslat Odpovědi

Rozřad' nástroje do nástrojových skupin:

Sdílet

Pracovní list č. 5.

Nástrojové skupiny

V jaké nástrojové skupině je nejvíce hráčů v orchestru?

Co je úkolem dirigenta? _____

Podle čeho od sebe rozpoznáme dechové žesťové a dechové dřevěné nástroje? _____

Pracovní list č. 6.

9.2 Housle a dynamika

Motivace

Učitel hraje na housle známou píseň piano, mezzoforte a forte. Žáci popisují, jaký je mezi tím rozdíl. Je důležité, aby zazněla slova slabě, středně silně, silně.

Recitace básně *Cvrček*:

„Jan Čarek

Cvrček

*Kdo to říkal, lidičky,
že má cvrček housličky?*

*Kdo to říkal – lhal!
Zeptejte se přesličky,
má-li cvrček housličky,
kdepak by je vzal!*

*I když nemá housličky,
umí přece písničky
pěkně zacvrkat:
Cvrkej, cvrčku – kdo tě slyší,
každý tě má rád.¹²⁴*

Žáci básně nejprve přečtou, dále zkusí recitovat piano (šeptem), mezzoforte (normálním hlasem), forte (velmi silně, ale nekřičet).

Učitel hraje známé písně a žáci pohybem vyjadřují jednotlivé dynamické změny. Př.: p = dřep, mf = stoj, f = stoj na špičkách a ruce vzhůru.

Dynamický oblouk

Opět houslové ukázky. Učitel na jenom tónu předvádí zesilování a zeslabování. Žáci na papír zkusí znázornit průběh intenzity.

¹²⁴ HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a posloucháme: Posloucháme hudbu se žáky 1.stupně zákl. školy: Kterak uši naladiti, aby se srdce radovalo*. Praha: Scientia, 1994, s. 16. ISBN 80-85827-56-5.

„Dynamický oblouk může být symetricky rozvržen, nebo může mít zesilování a zeslabování nerovnoměrný průběh, pomlku na vrcholu apod.“¹²⁵

Učitel drží housle jako kytaru a brnknutím do strun žákům objasňuje fyzikální podstatu intenzity jednotlivých tónů. Žáci se zrakem i hmatem mohou přesvědčit o tom, že hlasitost tónu souvisí s velikostí síly použité k rozechvění struny. Žáci si teorii mohou i samostatně ověřovat na napnuté gumičce.

Vysvětlení pojmů

Učitel seznamuje žáky s jednotlivými dynamickými znaménky. Ke každému pojmu je vhodné přidávat i zvukovou ukázkou. Dále žáci tato znaménka hledají v notách písní, které již znají. K jednotlivým dynamickým znaménkům lze přiřazovat obrázky. Př.: kočka/kolo/kolibřík = p, pes/auto/kos = mf, pavián/vlak/straka = f.

„pp – pianissimo – velmi slabě

p – piano – slabě

mf – mezzoforte [mecofoforte] – středně silně

f – forte – silně

ff – fortissimo – velmi silně

< – crescendo [krešendo] – zesilovat

> – decrescendo [dekrešendo] – zeslabovat“¹²⁶

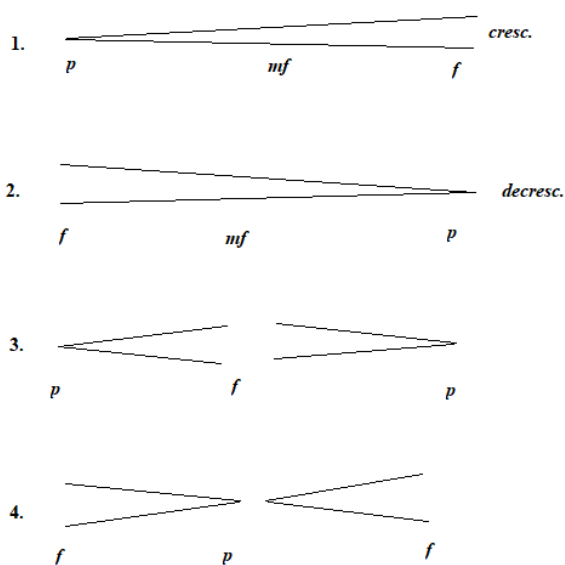
Další práce s básní

Žáci jsou rozděleni do 4 skupin. Každá skupina recituje dle svého zadání část básně. Ostatní skupiny se pokouší toto zadání odhalit.

¹²⁵ SLAVÍKOVÁ, Marie. *Výběr houslových skladeb z hlediska uplatnění při poslechu hudby v I.-IV. ročníku základní školy*. Plzeň: Západočeská univerzita – Pedagogická fakulta, 1995, s. 10.

¹²⁶ HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a posloucháme: Posloucháme hudbu se žáky 1.stupně zákl. školy: Kterak uši naladiti, aby se srdce radovalo*. Praha: Scientia, 1994, s. 97. ISBN 80-85827-56-5.

Jednotlivá zadání:

Hudební prověrka

Žáci určují intenzitu.

Instrukce: Konipásek Pepík a havran Jirka si prozpěvovali na zahradě. V jednotlivých tónech se střídali. Konipásek Pepík měl slabý hlásek. Havran Jirka oproti tomu měl hlas silný. Poslouchej a rozhodni, jestli jako první zpívá konipásek (K) nebo zpívá havran (H).

Příklad: c1 – piano / c1 – forte K

Úkoly:

- a) g1 – piano / g1 – forte K
- b) c2 – forte / c2 – piano H
- c) a1 – forte / a1 – piano H
- d) f1 – piano / f1 – forte K
- e) h1 – forte / f1 – piano H
- f) d1 – piano / d1 – forte K

Pracovní list:

a)	K	H
b)	K	H
c)	K	H
d)	K	H
e)	K	H
f)	K	H

Pracovní list č. 7.

10 Housle a jejich rodina

Tento okruh je určen pro žáky pátého ročníku. Učitel v první kapitole představuje housle jako součást rodiny strunných smyčcových nástrojů, seznamuje žáky s pojmem smyčcový kvartet, žáci se naučí rozeznat nástroje: viola, violoncello a housle, seznámí se i s kontrabasem, který není součástí kvarteta, ale je to poslední strunný smyčcový nástroj. V druhé kapitole si v souvislosti s jednotlivými nástroji žák uvědomí odlišnou barvu těchto nástrojů. V závěru druhé kapitoly učitel ověřuje, zda žáci dokážou sluchově rozpoznat jednotlivé nástroje, a to nejen smyčcové.

Výchovný cíl: estetický prožitek, prožívání emocí při poslechu hudebních ukázek a při svém zpěvu.

Vzdělávací cíl: rozvoj sluchové dovednosti, rozvoj rytmického a tonálního citění (zpěv písně), pěvecký a mluvní projev, rozvoj hudebně intelektových schopností (znalost, porozumění).

10.1 Houslová rodina

Motivace

Nácvik písně imitací – *U panského dvora*:

V úvodu žáci zpívají písničku *U panského dvora*.

Přípravná cvičení:

Přípravná rytmická cvičení: V nich je důležité se zaměřit na tečkovaný rytmus a zpěv jedné slabiky na 2 noty. Pomocí k tečkovanému rytmu nám mohou být rytmické slabiky (táj – ty – tá).

Rytmická zkratka:

Přípravná intonační cvičení: V písni je mnoho skoků, a k tomuto pomáhají opěrné písně. Volný nástup na spodního 5. stupně (opěrná píseň *Bude zima, bude mráz*), volný nástup na 5. stupeň (opěrná píseň *To je zlaté posvícení*), volný nástup na 3. stupeň (opěrná píseň *Maličká su*), volný nástup na 2. stupeň (opěrná píseň *Dívča, dívča*), v rozezpívání je vhodné zařadit skok z 1. stupně na 8. stupeň, opakované tóny, diatonické chody.

Píseň *U panského dvora*:

Probíhá předvedení písně učitelem s nástrojovým doprovodem.

U panského dvora
Lidová píseň z Čech

Andante

1. U pan - ské - ho dvo - ra náš Vi - tou - šek o - rá,
stra - ka - té vo - leč - ky má.
Až po - le do - o - rá na mě si za - vo - lá,
on mě už zda - le - ka zná.

2. Darmo ty můj milý, Vitoušku rozmilý,
darmo ty na mě voláš.
[:Volej ve dne v noci, není ti pomoci,
mě se víc nedovoláš.:]

3. Já už mám jiného, hocha upřímného,
ten je mi nad tě dražší.
[:Víc na mě nevolej, hluboko zaorej
navěky lásku naši.:]

Notová ukázka č. 12.: Píseň *U panského dvora*

Rozhovor o písni:

Jaká je to píseň? O čem je píseň? Zaměření na význam slov. (Žáci diskutují nad zklamáním, trápením. „Zklamání je velká lidská bolest, kterou bychom neměli nikdy nikomu přát. Mnozí z vás máte možná nějakého kamaráda, kterému říkáte svá nejtajnější přání, navzájem si věříte, jeden druhému radíte, pomáháte si. Dost možná, že jste uzavřeli přátelství na život a na smrt jako Vinnetou a Old Shatterhand. Někdy se ale přece jen může stát, že vás i ten nejlepší kamarád zklame. Neudělá třeba to, co byste od něho očekávali nebo co byste si přáli...“¹²⁷ Píseň je tklivá, smutná.)

Kdo píseň zpívá? Chlapec či dívka?

¹²⁷ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018, s. 31. ISBN 978-80-7235-609-6.

V jakém taktu je píseň? (3/4)

V jakém je píseň tempu? (Andante)

Vlastní nácvik písně:

1. Předvedení písně beze slov. Žáci si tak poslechnou melodii a zároveň zvuk houslí.
2. Předvedení písně i se slovy.
3. Nejprve se učíme slova. Učitel několikrát opakuje části písně. Žáci s ním opakují.
Píseň dělíme po 8 taktech.
4. Ke slovům se přidává melodie písně. Dělíme opět po 8 taktech.
5. Zpívání písně v celku.
6. Opakování písně.

Další práce s písní:

„Víme, že melodie lidových písniček často inspiruje hudební skladatele k vlastní tvorbě. Poslechněte si teď úpravu písně U panského dvora v podání smyčcového kvarteta.“¹²⁸

Poslech: Šest lidových písní pro smyčcové kvarteto: *U panského dvora* – Václav Trojan¹²⁹

Housle a jejich rodina

V předchozí kapitole jsme se dozvěděli, že housle jsou součástí určité rodiny. Tyto nástroje jsou si podobné a tvoří tak nástrojovou skupinu. Učitel se žáků ptá, do jaké nástrojové skupiny patří housle? (strunné smyčcové nástroje)

Co je to smyčcový kvartet?

„Ve smyčcovém kvartetu hrají čtyři hudebníci: dva hráči na housle, jeden na violu a jeden na violoncello. Viola je velmi podobná houslím, je však o něco větší a proti houslím má sametovější a tmavší tón.“¹³⁰

¹²⁸ Tamtéž, s. 32.

¹²⁹ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy. Šest lidových písní pro smyčcové kvarteto: U panského dvora – Václav Trojan [CD].* Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2010. ISBN 8594031506171.

¹³⁰ Tamtéž, s. 33.

Učitel na koberci žákům ukazuje housle, violu i violoncello. Ideální je, když učitel má všechny nástroje fyzicky v ruce a žáci mohou vidět velikostní rozdíly. Pokud učitel nástroje nemá fyzicky, je vhodné jednotlivé rozdíly představovat pomocí obrázků. Učitel zároveň hraje či pouští zvukové ukázky těchto nástrojů. Vhodné je zahrát jednu skladbu či písničku na všechny nástroje, žáci tak přesně slyší rozdíl mezi těmito nástroji. Pro žáky je atraktivní zpracování hudebních skladeb skupinou MozART group.

Poslechové video: MozART group – *Čtvero ročních období*¹³¹

V této ukázce si žáci poslechnou jiné zpracování skladby *Čtvero ročních období*. S touto skladbou se žáci již setkali v kapitole 8.2 Zvukomalba v houslové literatuře.

Strunné smyčcové nástroje

Mezi jaké nástroje se řadí housle, viola i violoncello? Žáci by již z předchozích zkušeností a znalostí o orchestru měli určit, že housle, viola i violoncello se řadí mezi strunné smyčcové nástroje. Učitel se žáků ptá, zda znají ještě jiný strunný smyčcový nástroj. Je zmíněn kontrabas a opět učitel vysvětluje odlišnosti od ostatních strunných smyčcových nástrojů. Je vhodné pustit zvukovou ukázkou.

Poslech soundtracku: *Piráti z Karibiku* na kontrabas,¹³² *Piráti z Karibiku* na housle,¹³³ *Piráti z Karibiku* na 2 violoncella¹³⁴ nebo 1 violoncello,¹³⁵ *Piráti z Karibiku* na violu¹³⁶.

Tyto hudební ukázky (soundtracky) jsou pro žáky atraktivní. Znají je z filmu *Piráti z Karibiku*. Zde znovu sluchově odlišují barevný rozdíl mezi jednotlivými nástroji.

¹³¹ „MozART group TV“. *MozART group – Four seasons a'la MozART group (Official Video, 2009)* [online]. 30. 3. 2019 [cit. 12. 2. 2021].

Dostupný prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=ACzLxkFjla0>

¹³² „Teseoguita“. *Pirates Of The Carribean – Double Bass Solo* [online]. 27. 1. 2015 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=Zook_bGHT3E

¹³³ Taylor Davis. *He's a Pirate (Disney's Pirates of the Carribean Theme) Violin Cover – Taylor Davis* [online]. 1. 8. 2013 [cit. 12. 2. 2021].

Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=ZnJ7uOK4nYg>

¹³⁴ „2CELLOS“. *2CELLOS – Pirates Of The Carribean* [online]. 19. 10. 2018 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=Xj3gU3jACe8>

¹³⁵ „HAUSER“. *HAUSER – Pirates Of The Carribean* [online]. 6. 8. 2020 [cit. 1. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=2EKqKgKVzsg>

¹³⁶ „Василь Демків“. *Bogdana Kinash – Viola – Theme Song – Pirates of the Carribean* [online]. 25. 6. 2020 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=mTXRrJASVQ>

Pracovní list

Pomocí pracovního listu si učitel ověřuje znalosti žáků. Žák by měl rozeznat jednotlivé strunné smyčcové nástroje, měl by umět popsat rozdíly mezi nimi. Žák dokáže vyjmenovat obsazení smyčcového kvarteta.

Strunné smyčcové nástroje

Pojmenuj jednotlivé nástroje:

Vyjmenuj nástrojové obsazení kvarteta:

Seřad' nástroje podle výšky tónu, které dokáží zahrát (od nejhubších po nejvyšší):

Čím se liší kontrabas od houslí?

Pracovní list č. 8.

10.2 Housle a barva

Motivace

Poslechněme si některé nástroje. Učitel pouští ukázky jednotlivých nástrojů (housle, trubka, klarinet, ...). Žáci jednotlivým nástrojům přiřazují barvu, která tento nástroj podle nich reprezentuje. Následně zkouší slovně popsat, proč nástrojům přiřadili tyto barvy.

„Nejen malíři pracují s barvami. Existují i hudební barvy, které jsou dány výběrem hudebních nástrojů. Smyčcové barvy jsou měkké, pastelové. Barva dřevěných nástrojů dechových je trochu ostřejší, světlejší. Žestě dokážou vymalovat temné, zastřené odstíny, ale mohou se blýsknout skutečně zářivými, oslňujícími barvami.“¹³⁷

Hudební hádanka. Dále žáci rozpoznávají poslechem jednotlivé strunné smyčcové nástroje. Tímto učitel navazuje na přechozí zkušenosti.

Barva houslí

„Základní charakteristikou tónu je jeho barva. Učitelova hra na housle by měla poskytovat žákům při různých hudebních činnostech dostatek sluchových zkušeností s barvou houslového tónu, a to převážně v rozpětí pěveckého rozsahu dětí.“¹³⁸

Učitel předvádí hru v různých polohách I., III., V. poloha i výše, hra s dusítkem. Žáci při poslechu hry v různých polohách vyjadřují jednotlivé změny. Při hře s dusítkem nejprve učitel žákům objasní funkci dusítka. Následně zahraje melodii písňe bez dusítka a s dusítkem. Žáci po vyslechnutí obou ukázek hodnotí rozdíl ve zvuku. *„Vedeme děti k prožitku výšky a barvy tónu v souvislosti s prostorovými pocity: tón zní vysoko nad námi, je tenký, stříbřitý, zvonivý, vzdušný, jako měsíční paprsek apod. Přirovnání k mimohudebním jevům jsou pro mladší žáky velmi přitažlivá, aktivizují vnímání a zároveň usměrňují dětskou fantazii do patřičných mezí.“¹³⁹*

Je vhodné srovnávat barvu houslí i s jinými hudebními nástroji s nimiž se již žáci setkali například v kapitole Orchester.

¹³⁷ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 4 pro 4. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018, s. 63. ISBN 978-80-7235-608-9.

¹³⁸ SLAVÍKOVÁ, Marie. *Výběr houslových skladeb z hlediska uplatnění při poslechu hudby v I.-IV. ročníku základní školy*. Plzeň: Západočeská univerzita – Pedagogická fakulta, 1995, s. 12.

¹³⁹ Tamtéž, s. 13.

Práce s poslechovou skladbou *Snění/V sladkém snění*

1. Poslech skladby v originálním znění. Žákům se neprozradí název skladby.
 - Jak na vás skladba působila? (uklidňující, je příjemná na poslech, melodická, snová, houpavá)
 - Jaký nástroj jste slyšeli? (klavír)
 - Jaké výrazové prostředky jsou v této skladbě dominantní? (melodie, dynamika)
2. Druhý poslech. Učitel hraje skladbu v úpravě pro housle.

Träumerei.

Dreams.

Réverie.

Violino.

Peter Tschaikowsky, Op. 39 N° 21.

Frei bearbeitet von Willy Burmeister.

Andante.

con sordino

sehr ausdrucksvoll

Mit Genehmigung des Herrn D. Richter in Leipzig.

Text und Druck von Breitkopf & Härtel in Leipzig.

V. A. 3488.

Copyright 1911, by Breitkopf & Härtel, New York.
Ausführungsrecht vorbehalten.

Notová ukázka č. 13.: *Snění* – P. I. Čajkovskij

- Žáci pohybem ukazují tok melodie.
 - Opakuje se v notách nějaká část?
 - Jak na vás skladba působila nyní? Působí na vás jinak než v předchozí ukázce?
 - Kterému poslechu byste dali přednost?
 - Jak by se skladba mohla jmenovat?
3. Promítnutí not bez názvu.
- S žáky si ukážeme, která část se opakuje.
 - Co dalšího lze ke skladbě říct? V jakém je tempu, taktu, tónině, objevuje se tečkovaný rytmus.
4. Prozrazení názvu skladby.
- *Snění/ V sladkém snění.*
 - Připomíná vám skladba nějaký sen? Je ten sen hezký nebo ošklivý? Proč?
5. Skladba je součástí tzv. *Alba pro mládež*.
- Možné pustit další ukázky.
 - Skladatel se inspiroval lidovou hudbou.
6. Vymýšlení básně ke skladbě. Téma snění.
7. Doprovod na rytmické a melodické nástroje ke skladbě žáci mohou tvořit samostatně nebo je učitel zadá.
8. Porovnání s jinou skladbou *Snění* (např. od Roberta Schumanna)
9. V závěru hodiny znovu poslech (klavír/housle dle výběru žáků)
- Psát vzkaz skladateli: Co se vám na skladbě líbí? Změnili byste něco? Při jaké příležitosti byste si skladbu pustili?

Hudební prověrka

Žáci rozlišují barvu jednotlivých nástrojů (housle, kontrabas, klavír, klarinet, trubka).

Instrukce: Vrabci přišli na koncert. Poslouchej s nimi a zkus určit, jaký nástroj/e slyšíš. Nástroj vybarvi.

Příklad: *Malá noční hudba* – W. A. Mozart¹⁴⁰

Úkoly:

- a) *Nocturne No. 2 E flat Major, Op. 9* – F. Chopin (klavír)¹⁴¹
- b) *Badinerie* – J. S. Bach (klarinet)¹⁴²
- c) *IL. Silenzio in B Major* – Nini Rosso (trubka)¹⁴³
- d) *Roundtable Rival* – Lindsey Stirling (housle)¹⁴⁴
- e) *Canon in D* – J. Pachelbel (kontrabas)¹⁴⁵

¹⁴⁰ „Máme Rádi Klasickou Hudbu“. *W.A.MOZART Malá noční hudba* [online]. 18. 3. 2012 [cit. 14. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=8VjWXFZJchk>

¹⁴¹ „Frédéric Chopin – téma“. *Nocturne No. 2 in E flat Major, op. 9,2* [online]. 9. 11. 2014 [cit. 14. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=bVeOdm-29pU&list=PLiT2fSOsS4_sc1fM_2A6035sKeESyYVUF&index=5

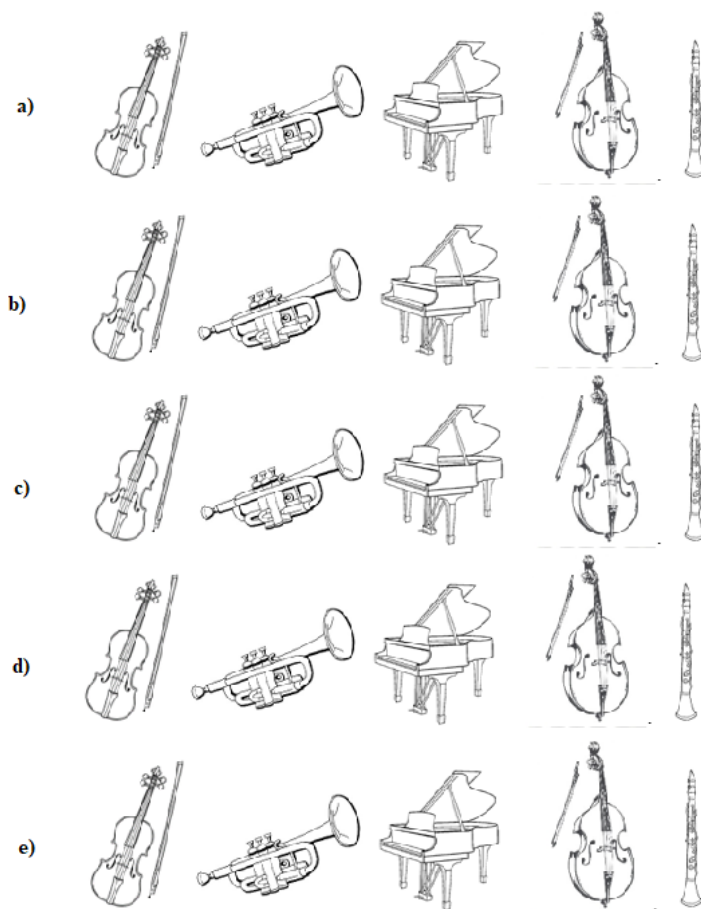
¹⁴² „Music Man“. *Badinerie Bach – Clarinet* [online]. 18. 4. 2016 [cit. 14. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=OZFREmdPkaw>

¹⁴³ „Milton Isejima“. *IL. SILENZIEO – Trumpet Solo* [online]. 1. 11. 2010 [cit. 14. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=dL3nNRvd2N0>

¹⁴⁴ „Lindsey Stirling“. *Roundtable Rival – Lindsey Stirling* [online]. 20. 10. 2014 [cit. 14. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=jvipPYFebWc>

¹⁴⁵ „Teseoguitar“. *Canon in D – Double Bass* [online]. 2. 11. 2013 [cit. 14. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=QupB4NN8fI0>

Pracovní list:

Pracovní list č. 9.

11 Housle ve folkloru

Tento okruh je určen pro žáky pátého ročníku. V první kapitole učitel představuje housle jako součást lidové hudby. Housle jsou nedílnou součástí folklorních souborů. Lidová hudba je součástí tradic různých regionů. V rámci folkloru učitel seznamuje žáky s různými folklorními soubory. Žák dokáže určit rozdíl mezi lidovou a umělou písní. V rámci hudební prověrky učitel testuje hudební představivost. Žáci poznávají píseň podle úryvku. Druhá kapitola je zaměřená na tanec. Žáci opakují jednotlivé tance a seznamují se s tancem jako součástí folkloru. Zaměřují se zde na folklor daného regionu. Zde představují folklorní soubor „Šumava“ z Klatov. V závěru žáci tančí polku na píseň *Kdyby byl Bavorov*.

Výchovný cíl: estetický prožitek, prožívání emocí při poslechu hudebních ukázek a při svém zpěvu, vyvolávání hrdosti na svůj region, vzbuzování vztahu k tradicím.

Vzdělávací cíl: rozvoj sluchové dovednosti, rozvoj rytmického a tonálního citění (zpěv písně), pěvecký a mluvní projev, rozvoj hudebně intelektových schopností (znalost, porozumění), rozvoj hudební představivosti, rozvoj pohybových dovedností.

11.1 Folklor

Motivace

Hudební hádanka. Žáci hádají podle melodie lidovou píseň z Moravy *Muzikanti, co děláte* (píseň se dle Liškové řadí do 4. ročníku, je tedy předpoklad, že žáci píseň znají). Pokud žáci nezaspívají e2, lze píseň transponovat do G dur.

1. Mu - zi - kan - ti, co dě - lá - te, mu - zi - kan - ti co dě - lá - te, aj, má - te
hus - le a ne - hrá - te, aj, má - te hus - le a ne - hrá - te.

2. Zahréte mě na husličky
a rozveselte ty dróžičky.

4. Zahréte mě na tu basu
a rozveselte všecku chasu.

3. Zahréte mě na cimbále,
ať moja milá veselá je.

5. Zahréte mě všeci spolu
a vyprovodte mě až domů.

Notová ukázka č. 14.: Píseň *Muzikanti, co děláte*

Žáci v notách zjistí, že se jedná o lidovou píseň z Moravy. Následně proběhne diskuse na téma lidová píseň. Začali jsme s lidovou písní z Moravy. Žáci mohou na mapě České republiky ukázat, kde je Morava. Popisují, že se jedná o východní část naší republiky (propojení s vlastivědou). Žáci jmenují jiné moravské písně. „*Ty jsou obzvláště hezké, když je doprovází lidová muzika. Pokud jste někdy moravskou muziku nejen slyšeli, ale i viděli hrát, určitě jste si všimli, že hudebníci nepotřebují žádné noty, hrají podle sluchu. Jak se říká, mají muziku v krvi. Primáš muziky, tak se říká jejímu prvnímu houslistovi, nasadí správné tempo a výraz písničky, ostatní se se svými nástroji přidají a o veselou náladu je hned postaráno. Kromě houslí hraje v kapele ještě klarinet, který „vyštěbetá“ hlavní melodii písně, i s různými ozdobami, basa zase podpoří její rytmus a cimbál jí dodá zvláštní*

Píseň *Husličky* budou žáci nacvičovat pomocí imitace, protože se zde objevuje mnoho skoků. Do přípravných cvičení řadím opakované tóny, diatonické postupy, terciové chody, T5 a opakování opěrných písní na 4. stupeň (*Slunéčko zašlo/ Oči černé oči*), 5. spodní stupeň (*Bude zima, bude mráz*), 1. stupeň (*Kočka leze dírou*), 7. spodní stupeň (*Dobře je ti Janku*), 6. stupeň (*Ach, není, tu není*). I před nácvikem této písně je vhodné zaměřit se na text písně. S žáky učitel čte text bez melodie a vysvětluje jednotlivá slova. Při zpěvu písně je vhodné se zaměřit na zpěv jedné slabiky na více not.

Píseň *A vy páni muzikanti*:

A vy páni muzikanti

*Lidová píseň
z Moravy (z Valašska)*

Vesele
F *mf* *C* *C⁷* *F*

1. A vy, pá - ni mu - zi - kan - ti, přiš - la sem vas je - do - vat,
za - hraj - te ně tú - to pí - seň, ke - rú vám bu - du zpí - vat.

F *Gmi* *C⁷* *F*

Šte - muj - te si mu - zi - ku po - dle mé - ho ja - zy - ku,

F *C* *C⁷* *F*

vy ste vše - ci gro - bi - á - ni, já vám i - nác ne - řek - nu.

2. Nejprve budu jedovat
teho s tyma huslama,
ten by byl dobře udělál,
dyby byl zostál doma;
z huslama sa pochlubíl,
leda peněz nalúdíl,
ten by byl dobře udělál,
dyby tu byl nechodíl.

3. A ten šelma s tú piščekkú,
ten se enem usmívá,
temu je tak dycky dobře,
dyž si sem tam zhovívá;
on by šel rád do nebe,
ale on tam nebude,
protože tam s piščekkama
nepúšťajú do nebe.

4. Cimbalista na svůj cimbál,
ten dycky zhusta pere,
dyž mu chlapci dobře platá,
on sa enem usměje,
praví svým kamarádům:
Dávám vám takú radu,
dyž vám chlapci dobře platá,
hrajte jen bez ohledu.

5. Muzikanti, to sú chlapci,
dostanú sa do nebe
mezi samé chocholaté,
co dělajú he, he, he;
najprv půjde houslista
a za ním cimbalista,
najposledy na púl kozi
ponese sa basista.

Notová ukázka č. 15.: Píseň *A vy páni muzikanti*

Rozhovor o písni:

O čem je píseň?

Vysvětlení jednotlivých slov moravského nářečí (jedovat' – kárat, plísnit, štemujte, grobiáni, píščelka – píšťalka (klarinet) atp.)

Jaká je to píseň? (veselá)

Jaké nástroje se v písni objevují? Tyto nástroje správně zařaď do nástrojových skupin.

V jakém taktu je píseň? (2/4)

Vlastní nácvik písně:

1. Žáci zpívají melodii písně pomocí solmizačních slabik. Lze využít opěrnou píseň na 5. stupeň, 2. stupeň.
2. Žáci zpívají píseň na 1. slabiku (mo/ma/jo)
3. Žáci čtou text písně.
4. Propojení melodie i textu s nástrojovým doprovodem. Píseň začíná tvrdým nástupem. Před samohlásku je vhodné z počátku přidat ještě souhlásku H (Ha vy páni).
5. Opakování písně.

Další práce s písni:

Žáci vymýšlí vlastní nástrojový doprovod s využitím samostatně vyrobených vozembouchů (propojení s pracovními činnostmi a výtvarnou výchovou).

Píseň *Husličky*:

V originálním znění se píseň nezpívá v této poloze – zní o oktávu níž.

Husličky

*Hudba i slova
Vlasta Redl*

1. Či že ste hu-sli-čky, či - e, kdo vás tu za-ně - chal
chal na trá-vě po-vá - la - ně - na trá-vě po-vá -
la - ně - u pa-ty o - fe - cha

2. A kdo že tu trávu tak zvalal,
aj modré fialy,
a kdo že tu trávu tak zvalal,
aj modré fialy,
že ste husličky samé,
že ste husličky samé,
na světě zostaly.

3. Který tu muzikant usnul
a co sa mu přišlo zdát,
který tu mládenec usnul
a co sa mu přišlo zdát,
co sa mu v noci zdálo,
Bože, co sa mu enem zdálo,
že už vje: nechtěl hrát.

4. Zahrajte husličky samy,
zahrajte zvesela,
až sa ta bude trápit,
až sa ta bude trápit,
která ho nechtěla.

Notová ukázka č. 16.: Píseň *Husličky* – Vlasta Redl

Rozhovor o písni:

O čem je píseň?

Jaká je to píseň?

V jakém je píseň tempu?

V jakém taktu je píseň? (4/4)

Vlastní nácvik písně:

1. Předvedení písně beze slov. Žáci si tak poslechnou melodii a zároveň zvuk houslí.
2. Předvedení písně i se slovy.
3. Nejprve se učíme slova. Učitel několikrát opakuje části písně. Žáci s ním opakují.
Píseň dělíme po 2 taktech.
4. Zpívání písně v celku.
5. Opakování písně.

Další práce s písněmi:

Žáci hledají, zda se jedná o píseň lidovou či umělou. „*Přestože se píseň Husličky svou melodikou i textem blíží moravským lidovým písničkám, je písní umělou. K její instrumentaci použil autor takové nástroje, které bychom v doprovodu lidové písničky nikdy nečekali. Vedle cimbálu zde totiž můžeme slyšet elektrickou kytaru, basovou kytaru, syntezátor, a dokonce i nástroje bicí.*“¹⁴⁷

Poslech písně *Husličky*¹⁴⁸ (Žáci si všimají obsazení jiných hudebních nástrojů.)

Folklor

Lidová píseň neodmyslitelně patří k folkloru. Folklor je část lidové kultury, která zahrnuje slovesné, hudební, divadelní a taneční projevy.

Učitel se žáků ptá, o čem se často v písních zpívá. Cílem je, aby se žáci zamysleli nad písněmi a sami odhalili vliv lidové tradice na hudbu. Žáci by mohli zmínit, že se v písních zpívá o přírodě, tradicích, lásce, svatbě, tanci, hudebních nástrojích, vojně atp.

Lidová tradice přetrvává dodnes. Existuje mnoho souborů, které zachovávají lidovou tradici v tanci i hudbě. Takovéto folklorní skupiny obvykle vystupují ve speciálním oblečení, kterému se říká kroj. Učitel se může převléct do kroje a ukázat žákům, z čeho se kroj skládá. Vysvětluje, že v každém regionu (oblasti) je jiný kroj, jinak zdobený (v závislosti bohatství daného regionu). Učitel ukazuje na obrázcích příklady krojů (např. Moravský, Domažlický).

¹⁴⁷ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 4 pro 4. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018, s. 20. ISBN 978-80-7235-608-9.

¹⁴⁸ „Marfy11“. *Vlasta Redl – Husličky* [online]. 7. 6. 2008 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupný prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=ur2iYxMfUwo>

Učitel zmiňuje, že nejen v České republice se lidové soubory snaží zachovávat lidovou tradici, ale i v ostatních státech existují lidové soubory. Například v USA mají housle nezastupitelnou roli ve folkloru, který je v Americe známý jako country. Dalšími nástroji používanými v country hudbě jsou například kytara, banjo nebo kontrabas. Učitel žákům pouští videoukázky a zmiňuje, že country je populární i u nás. Někteří umělci se jím inspirovali nebo i počestili americké písně.

Videoukázky: Waldemar Matuška – *O Zuzano*¹⁴⁹, ukázka z filmu *Limonádový Joe*¹⁵⁰

I v Irsku mají ve folklorní hudbě housle své místo. Videoukázky irského folkloru:¹⁵¹
a.¹⁵²

Videoukázky českých lidových souborů: Dětský folklorní soubor „Štěpnička“¹⁵³, Chodské slavnosti¹⁵⁴, dětský soubor „Notičky“.¹⁵⁵

Vliv folkloru

Vliv lidové tradice má na hudbu i dodnes. Existují soubory, které se inspiřují či zpracovávají lidovou hudbu novým způsobem. Mezi tyto soubory patří například „Hradišťan“ nebo „Čechomor“. Zejména „Hradišťan“ je souborem hluboce navazujícím na tradici lidové hudby. V jejich tvorbě se ale ozývají i vlivy folku, country či vážné hudby. Spolupracují s mnoha zahraničními autory, rozhlasem, televizí i filmem a koncertují po celém světě. Jejich uměleckým vedoucím je hudební skladatel Jiří Pavlica a není náhodou, že je hráčem na housle.

¹⁴⁹ „Kobroslav“. Waldemar Matuška – *O Zuzano (1963)* [online]. 26. 11. 2009 [cit. 1. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=dfOGJi_lyQk

¹⁵⁰ „DaxRomanski“. *Limonádový Joe aneb Koňská opera – Cloumáka a sklenici Kopalokovy limonády* [online]. 16. 2. 2018 [cit. 1. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=gqnLSpdyxow>

¹⁵¹ „Dublinrareoldtimes“. John Sheahan „IRISH MEDLEY“ (*The Dubliners*) [online]. 24. 11. 2009 [cit. 1. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=AyGW5EbSpSI>

¹⁵² „Arcadiapictures“. *Irish set – Banjo & fiddles* [online]. 18. 8. 2011 [cit. 1. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=iCw4O_L1LFQ

¹⁵³ „Radek Bartoníček“. *VESELÍ 2012: Dětský folklorní soubor Štěpnička při vystoupení v Hluku* [online]. 14. 8. 2012 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=c3jvDuXv7II>

¹⁵⁴ „Folklor Rataj“. 64. *CHODSKÉ SLAVNOSTI 2018 – Pořad: Postřekovský vokýnko, č.3 / Účin.: Národ. Soubor Postřekov* [online]. 12. 8. 2018 [cit. 16. 2. 2021.]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=RINwcfSVeLc>

¹⁵⁵ „Folklor Rataj“. *Dětská lidová muzika NOTIČKY – Ptačí svatba / TP 2018 č. 25* [online]. 7. 5. 2018 [cit. 14. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=vV71BYM_Fdo

Videokázka „Hradišťan“¹⁵⁶

Učitel se žáků ptá, zda si všimli netradičního držení houslí a zvláštní hry na housle. Následně předvádí držení houslí a vysvětluje, že toto držení umožňuje hráči, aby se mu lépe zpívalo. Dále vysvětluje hru příznávek. Příznávky podporují rytmus písně (podobně jako kontrabas).

Videokázka „Čechomor“¹⁵⁷

Učitel se žáků ptá, jakých hudebních nástrojů si ve videu povšimli.

Hudební prověrka

V rámci hudební prověrky se učitel zaměřuje na práci s melodií. Žáci poznávají písně podle úryvku melodie.

Instrukce: Na zahradě si ptáčky prozpěvují písničky. Zaposlouchej se a zkus uhodnout, které to jsou.

Příklad:

Bude zima, bude mráz

Úkoly:

¹⁵⁶ „Honzínek“. *Hradišťan – Voda má [ČT2]* [online]. 13. 6. 2011 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=48h7kzv-4nc>

¹⁵⁷ „Pidzej78“. *Čechomor – Proměny* [online]. 5. 11. 2009 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=x8zBm265v9Y>

d)

e)

f)

Pracovní list:

Jiná varianta pracovního listu nabízí žákům výběr jen názvů písní, namísto obrazového zobrazení.

a)			
b)			
c)			
d)			
e)			

Pracovní list č. 10.

11.2 Housle a tanec

Motivace

Učitel hraje na housle písně a žáci na ně reagují pohybem (tančí). Jsou dána pravidla. Žáci rozeznávají například pochod (pochodují), ukolébavku (napodobují chování miminka), taneční píseň (tančí do rytmu).

S hudbou se nepochybně také pojí tanec. „*Lidé tančili od dávných dob. Tanec tvořil součást různých posvátných obřadů, vyjadřoval radost, ale i zármutek. I v dnešní době přináší tanec nejen radost z pohybu, ale i uvolnění a osvěžení po celodenní námaze.*“¹⁵⁸

Pro jednotlivé regiony (oblasti) jsou typické nejen jejich písně, zvyky ale i tanec. Tance bývají často párové. V Čechách jsou tance například „do kolečka“, „furiant“, „skočná“. Na Moravě je známý například tanec „sedlácká“, na Slezsku zase tanec „starodávny“. Tyto tance doprovází folklorní kapela. Učitel se žáků ptá, zda znají nějaký druh tance („valčík“, „polka“, „menuet“, „mazurka“). Při diskusi si žáci zopakují, jak jednotlivé tance poznat. Učitel na housle hraje písně, na které se dané tance dají tančit.

„Polka“: *Lašská šotyška, Tancuj tancuj, Jsou mlynáři*

„Mazurka“: *Měla babka, Byla jedna Káča, Bejvávalo, Liščí mazurka*

„Menuet“: *Čtyři koně jdou*

„Valčík“: *Žádněj neví, co sou Domažlice, Až já pojedu přes ten les, Červený šátečku, Valčík se představuje*

Tance daného regionu

Učitel se s žáky zaměřuje na tance, folklorní soubor i tradice typické pro jejich region. Žáci samostatně mohou sbírat zajímavosti, tradice z vlastních rodin. Já pocházím z Klatov a hraji na housle ve folklorním souboru „Šumava“.

Videokázka tance skočná v podání FS „Šumava“ Klatovy¹⁵⁹

¹⁵⁸ LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018, s. 37. ISBN 978-80-7235-608-9.

¹⁵⁹ „Folklorní soubor Šumava Klatovy“. *Skočná – FS Šumava Klatovy* [online]. 20. 2. 2016 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=2V4qO88PGbQ>

Žáci poslouchají a pozorují tanec. Jejich úkolem je, aby podle sluchu i pohledu rozeznali, jaký tanec je. Určují, zda je tance ve 2/4 či 3/4 taktu a dle toho určují, že se jedná o „polku“ („skočnou“). Žáci určují podle poslechu, jaké hudební nástroje lze slyšet (housle, klarinet, kontrabas – ten není tak výrazný).

Ukázka dalších tanců typických pro tento region: *Formanská maděra*¹⁶⁰, další tance¹⁶¹

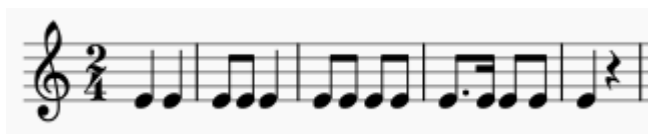
Nácvik písně intonací – *Kdyby byl Bavorov*

Nácvik písně *Kdyby byl Bavorov* je možný zařadit do nižšího ročníku a zde s písní pouze dále pracovat. Je pravděpodobné, že žáci píseň již znají. Melodie je jednoduchá, a proto také zařazují nácvik písně intonací.

Jednou z písní, která můžete slyšet v podání folklorního souboru „Šumava“, je píseň *Kdyby byl Bavorov*.

Přípravná cvičení:

Žáci v rámci rytmické zkratky vytleskávají tečkovaný rytmus. Rytmus mohou vytleskávat pomocí rytmických slabik. U tečkovaného rytmu jim může pomoci vytleskávání na slova z písně, pouze prodlouží písmeno „a“ (Zaa vo-dič-kou). Hra s tempem: Žáci tleskají pomaleji, ale postupně tempo zrychlují.

Rytmická zkratka:

Pro nácvik písně intonací jsem vytvořila intonační zkratu. Na začátku zazní tóninový klíč. Žáci si na jednotlivých tónech procvičují intonační problémy. Objevují se zde terciové postupy v rámci T5, stupnicové chody, terciové postupy, skok na 4. stupeň – zde využíváme opěrnou píseň (*Oči černé oči* nebo *Slunéčko zašlo*) nebo se na 4. stupeň dostaneme přes tercii a sekundu.

¹⁶⁰ „Folklorní soubor Šumava Klatovy“. *Formanská maděra – FS Šumava Klatovy* [online]. 21. 12. 2016 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=sK7OZBpJxLc>

¹⁶¹ „Folklorní soubor Šumava Klatovy“. *Česká Beseda – FS Šumava Klatovy* [online]. 20. 2. 2016 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=n3sWvGYM0bU>

Intonační zkratka:

Píseň *Kdyby byl Bavorov*:

Kdyby byl Bavorov

Mírně rychle Lidová píseň z Čech

1. Kdy - by byl Ba - vo - rov, co sou Vod - ňa - ny,
dal bych ti hu - bič - ku na o - bě stra - ny.

A - le že je za vo - dou, za vo - dič - kou stu - de - nou,

ne - dám ti, má mi - lá, a - ni je - di - nou.

Notová ukázka č. 17.: Píseň *Kdyby byl Bavorov*

Rozhovor o písni:

Zná někdo tuto píseň?

V jakém je píseň tempu? (mírně rychle)

Jedná se o píseň lidovou či umělou? Proč? (lidová píseň z Čech)

Co je to Bavorov?

V jakém taktu je píseň? (2/4)

Jaký tanec byste k písni tancovali?

Vlastní nácvik písně:

1. Žáci vytleskávají rytmus písně.
2. Žáci na slabiku (př. mo/ja) intonují jednotlivé tóny písně.
3. Žáci po 4 taktech pomalu zpívají píseň v daném rytmu s učitelovým doprovodem na housle.
4. Žáci zpívají celou píseň.
5. Žáci zpívají píseň v předepsaném tempu.

Další práce s písní:

Zpěv písně v doprovodu hry na housle s příznávkami: Ve folklorním souboru „Šumava“ je v této písni dominantní zpěv. Housle zní pouze jako doprovod – hrají příznávky. Žáci tak musí udržet sami rytmus písně.

Zpěv lidového dvojhlasu:

Žáci podobným způsobem natrénují i druhý hlas písně. Následuje zpěv lidového dvojhlasu.

Zpěv písně s hrou na tělo: Žáci doprovází píseň v rytmu

(př.: Na osminové noty žáci tleskají, na čtvrt'ovou notu žáci plesknou.)

Dále lze přidávat chůzí , mlaskání .

Instrumentální doprovod písně:

Housle: Žák na housle brnká na struny D, A, G podle kytarových značek (žák může vybrnkávat pouze půlové noty nebo rytmus písně).

Metalofon: Metalofon zní stejně jako housle (podporuje tak linii houslí).

Dřívka:

Činelky:

Nácvik tance:

Učitel se žáků ptá, jaký tanec by byl vhodný k této písni. Jedná se o polku, protože píseň je v živějším tempu, dvoudobém taktu a převažuje v ní základní polkový rytmus:

(raz a dva).

Žáci jsou rozděleni do 2 skupin: V rámci každé skupiny tančí ve dvojicích. V případě, že žáci odmítají tělesný kontakt s opačným pohlavím, lze tanec nacvičit tak, že žáci stojí vedle sebe/proti sobě a mají ruce v bok.

1. skupina – Žáci se drží za ruku a druhou ruku mají v bok. Tito žáci se po taktu natáčejí čelem k sobě a od sebe. Při tomto jednoduchém kroku zpívají píseň.

2. skupina – Žáci tvoří dvojice, které stojí v kruhu bokem do kruhu. Tanečník drží tanečnici za pas, tanečnice drží tanečníka za ramena.

1. takt: dva přísunné kroky směrem do kruhu

2. takt: dva přísunné kroky směrem z kruhu

3. takt: dva přísunné kroky směrem do kruhu

4. takt: dva přísunné kroky směrem z kruhu

repetice: žáci tančí to samé

5.-8. takt: žáci tančí polkovým krokem dokola

9.-10. takt: žáci tančí stejně jako při prvních 4 taktech

Závěr

Housle a jejich překrásný zvuk nabízí mnohá využití v hodinách hudební výchovy. Použití houslí žáky hudebně vzdělává ať už tak, že se pomocí nich seznamují s hudebně výrazovými prostředky nebo zdokonalují své hudební schopnosti. Žáci pomocí houslí mohou nalézt vztah k hudbě a objevovat krásu písní i skladeb, jen tak se zaposlouchat do jejich líbezných tónů a představovat si, co vlastně slyší, co hudba vyjadřuje, pobrukovat si známou píseň, nechat na sebe působit emoce nebo jen relaxovat a cítit se dobře.

V praktické části jsem tvořila metodický materiál s didaktickým zaměřením, jež začleňuje housle do výuky hudební výchovy. Žáci se pomocí tohoto materiálu seznámí s houslemi, jejich vznikem a začleněním do orchestru, komorní hudby nebo folkloru. Zároveň jim představuji různé možnosti hry na housle i způsoby mimohudebního vyjádření. V praktické části jsou hojně zastoupeny písně, které jsem volila tak, aby souvisely s tématem „housle“. Na jednotlivých písních procvičuji rytmus a intonaci, navazuji na ně s různými aktivitami (doprovod písně na rytmické i melodické nástroje, pohybové aktivity) a snažím se, aby se žáci nad obsahem písní zamýšleli. Další notové ukázky obsahují úryvky skladeb, pomocí nichž žákům představuji zajímavé hráčské nebo poslechové příklady.

Žákům jsem představila hudební ukázky rozličných období i různých žánrů, lidovou hudbou počínaje, přes vážnou hudbu, folk, country a moderní hudbou konče. Seznámila jsem je například se známými skladateli jako jsou Nikolaj Andrejevič Rimskij-Korsakov, Petr Iljič Čajkovskij či Bedřich Smetana nebo Antonio Vivaldi. Také jsem se snažila zařadit i méně známé skvosty houslové literatury z 20. i 21. století, a to proto, aby žáci tyto hudební ukázky cíleně vnímali jako homogenní součást hudby.

Při tvorbě metodicko-didaktického materiálu bylo pro mě velmi obtížné nacházet inspirativní materiál. Zde jsem opravdu pocítovala nedostatek literatury věnující se tomuto tématu.

Na mnou zpracovanou praktickou část lze navázat nebo se jí inspirovat při vlastní přípravě hodin hudební výchovy. Učitelé dále mohou vyhledávat vlastní hudební ukázky a zprostředkovávat tak žákům hudební prožitky. A nezáleží na tom, zda učitel využije videoukázky, poslechové ukázky nebo vlastní hru na nástroj. Proto i učitelé, kteří neovládají

hru na housle, ale chtějí žákům něco o nich předat, se mohou zde inspirovat. Vždyť housle jsou nádherný nástroj a jejich zvuk bude mně a doufám, že i mnohé pedagogy a žáky, dále inspirovat a motivovat k hudebnímu růstu.

Pedagogové mohou do hodin hudební výchovy zařazovat housle i pouze jako motivační prostředek pro další práci nebo naopak zaujmout žákovu pozornost. I žáci samostatně mohou jednoduše hrát na housle – brnkat na prázdných strunách, a tak doprovázet píseň, popřípadě jednoduchou skladbu. Samozřejmostí je zapojení žáků, kteří na housle či jiný nástroj hrají. Zábavně mohou zkoumat fyzikální vlastnosti houslí a pomocí toho pochopit například princip ladění. Možná touto prací inspiroji nějaké pedagogy k začlenění houslí do hodin hudební výchovy. Byla by škoda, aby housle z výuky hudební výchovy vymizely úplně.

Seznam použitých informačních zdrojů

Bibliografie:

BUDIŠ, Ratibor. *Housle v proměnách staletí*. Praha: Supraphon, 1975.

BUDIŠ, Ratibor. *Slavní čeští houslisté*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1966. Hudba na každém kroku (SHV).

FARGA, Franz. *Paganini: Román umělcova života*. Praha-Bratislava: Supraphone, 1969.

HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a posloucháme: Posloucháme hudbu se žáky 1.stupně zákl. školy: Kterak uši naladiti, aby se srdce radovalo*. Praha: Scientia, 1994. ISBN 80-85827-56-5.

HURNÍK, Ilja. *50 lidových písní pro housle a klavír ve snadném slohu*. Praha, Bratislava: Panton, 1964

HURNÍK, Ilja. *Jak se hraje na dveře a jiné muzikantské pohádky*. Praha: Albatros, 1973.

KOLNEDER, Walter. *The Amadeus Book of the Violin: Construction, History and Music*. Milwaukee, United States: Hal Leonard Corp, 2003. ISBN 1574670387.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 1 pro 1. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-605-8.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 2 pro 2. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-606-5.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 3 pro 3. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-607-2.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 4 pro 4. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-608-9.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy*. 3., upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2018. ISBN 978-80-7235-609-6.

MACH, Stanislav. *Studánka, op. 103: 30 lidových písní pro dvoje housle*. Praha: Supraphon, 1979.

MAŘÁK, Jan. *Housle, jejich vývoj, dějiny houslařství a hry houslové*. Praha: Hudební matice umělecké besedy, 1923.

MICKA, Josef. *Knižka o houslích a o mnohém kolem nich*. Praha: Panton, 1977.

NIEDERHEITMANN, Friedrich. *Cremona: Eine Charakteristik der Italienischen Geigenbauer und Ihrer Instrumente*. Leipzig: C. Merseburger, 1877.

PAZDERA, Jindřich. *Vybrané kapitoly z metodiky houslové hry*. Praha: AMU, 2007. ISBN 978-80-7331-085-1.

PECHÁČEK, Stanislav. *Lidová píseň a sborová tvorba*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1830-2.

PECHÁČEK, Stanislav. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-459-2.

SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy I na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogické fakulty, studijní obor učitelství pro 1. stupeň základní školy*. 2., upr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy.

SKALA, Martina. *Strado & Varius*. Praha: BRIO, c2002. ISBN 80-86113-46-9.

SKOKAN, František. *Svět houslí*. Praha: Státní hudební nakladatelství, 1965.

SLAVÍKOVÁ, Marie. *Výběr houslových skladeb z hlediska uplatnění při poslechu hudby v I.-IV. ročníku základní školy*. Plzeň: Západočeská univerzita – Pedagogická fakulta, 1995.

TYLLNER, Lubomír a Zdeněk VEJVODA. *Česká lidová píseň: historie, analýza, typologie*. Praha: Bärenreiter Praha, 2019. ISBN 978-80-86385-39-6.

VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-156-2.

VÁŇOVÁ, Hana. *Průvodce učitele hudební výchovy tvořivou intonací*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-155-9.

ŽÍDEK, František. *Čeští houslisté tři století*. Praha: Panton, 1979.

ŽÍDEK, František. *Přehledné dějiny českého houslového umění*. Vyškov na Moravě: F. Obzina, 1940.

Internetové zdroje:

U zdrojů z YouTube na prvním místě v uvozovkách uvádím jméno uživatele čili profilu, který danou ukázkou na YouTube nahrál, nutně se tedy nejedná o autora, často jde o nicneříkající slovo.

HUDEČEK, Václav. *Životopis* [online]. [cit. 31. 3. 2021].

Dostupné z: <http://www.vaclav-hudecek.cz/zivotopis.htm>

SKUDLIK, David. *Životopis* [online]. [cit. 31. 3. 2021].

Dostupné z: <http://www.josefspacek.com/#accordion-2>

ŠPORCL, Pavel. *Životopis Pavla Šporcl* [online]. [cit. 30. 3. 2021].

Dostupné z: <https://www.pavelsporcl.cz/mc-1/Zivotopis-Pavla-Sporcla.html>

„Miky“. *Jak housle strašidelně vrzaly* [online]. 15. 3. 2017 [cit. 8. 12. 2020]. Dostupné z:

<https://www.pohadkozem.cz/jak-housle-strasidelne-vrzaly/>

„SUPRAPHON“. *Pavel Šporcl – 24 capricii pro sólové housle (oficiální video)*. [online]. 5. 3. 2012 [cit. 2.2.2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=M7ADTcPm2QM>

„George Enescu“. *Johann and Joseph Strauss – Pizzicato-Polka (The New Years Celebration From Vienna, 2012)* [online]. 8. 1. 2012 [cit. 2. 2. 2021].

Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=3CAXpuPqfv0>

„Raul Mtz“. *Paganini caprice 24 left hand pizzicato* [online]. 19. 7. 2008 [cit. 2. 2. 2021].

Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=O9GN2cIOiVU>

„Nigel Fowler Sutton“. „*The Waltzing Cat*“ by Leroy Anderson [online]. 1. 10. 2013 [cit. 31. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=oaSQa-yCNjg>

„InspectorJ Sound Effects“. *Horror, Violin Tremolo Cluster, B – Free Sound Effect*. [online]. Publikováno 16. 1. 2018 [cit. 2. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=-mua7mDBvKg>

Hudební perličky Pavla Šporcla. Niccolò Paganini [epizoda z televizního pořadu] ČT:D 26. 3. 2018, 19:00 [cit. 2. 2. 2021].

Dostupná z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11806170696-hudebni-perlicky-pavla-sporcla/217522161500025/titulky>

„Antal Zalai“. *PAGANINI: Fantazie Mojžíš / Antal Zalai* [online]. 6. 10. 2013 [cit. 2. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=cJnh6RTm0HI>

„Katica Illényi“. *KATICA ILLONYI – Flight of Bumblebee*. [online]. 4. 12. 2012 [cit. 2. 2. 2020]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=vtAu7xkwNjQ>

„Longhorn Cellos“. „*Flight of the Bumblebee*“ for Two Cellos [online]. 9. 6. 2013 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=E4q5j8KLOvo>

Hudební perličky Pavla Šporcla. Nikolaj Andrejevič Rimskij-Korsakov [epizoda z televizního pořadu] ČT:D 30. 10. 2017, 17:20 [cit. 2. 2. 2021].

Dostupná z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11806170696-hudebni-perlicky-pavla-sporcla/217522161500006>

„Daniel Schenk“. *Buchty a loutky: O Doktoru Johannesi Faustovi* [online]. 14. 2. 2018 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=LQKoTui6pg4>

„welchang“. 冰雪奇緣《*Let It Go*》、アナと雪の女王、*Frozen*、겨울왕국、Холодное сердце. [online]. 14. 11. 2014 [cit. 5. 2. 2021]. Dostupný prostřednictvím YouTube z:

https://www.youtube.com/watch?v=TI_P7pnZrJs

„MozART group TV“. *MozART group – Four seasons a'la MozART group (Official Video, 2009)* [online]. 30. 3. 2019 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupný prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=ACzLxkFjla0>

„PeriodinstrumentfaN“. *Biber Sonata Representativa in A Major* [online]. 14. 3. 2008 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=3VXcuaHwpac>

Hudební perličky Pavla Šporcla. Antonio Vivaldi [epizoda z televizního pořadu] ČT:D 25. 9. 2017, 18:20 [cit. 2. 2. 2021]. Dostupná z:

<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11806170696-hudebni-perlicky-pavla-sporcla/217522161500011>

„Vojtěch Dian“. *Vltava – Bedřich Smetana (s popisem děje)* [online]. 3. 1. 2016 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=-p7pdqpOtmg&t=39s>

Hudební perličky Pavla Šporcla. Bedřich Smetana [epizoda z televizního pořadu] ČT:D 4. 9. 2017, 18:25 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupná z:

<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11806170696-hudebni-perlicky-pavla-sporcla/217522161500004>

„Teseoguita“. *Pirates Of The Carribean – Double Bass Solo* [online]. 27. 1. 2015 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

https://www.youtube.com/watch?v=Zook_bGHT3E

„Taylor Davis“. *He's a Pirate (Disney's Pirates of the Carribean Theme) Violin Cover – Taylor Davis* [online]. 1. 8. 2013 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=ZnJ7uOK4nYg>

„2CELLOS“. *2CELLOS – Pirates Of The Caribbean* [online]. 19. 10. 2018 [cit. 12. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=Xj3gU3jACe8>

„HAUSER“. *HAUSER – Pirates Of The Caribbean* [online]. 6. 8. 2020 [cit. 1. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=2EKqKgKVzsg>

„Василь Демків“. *Bogdana Kinash – Viola – Theme Song – Pirates of the Carribean* [online]. 25. 6. 2020 [cit. 12. 2. 2021].

Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=mTXRlrJASVQ>

„Máme Rádi Klasickou Hudbu“. *W. A. MOZART Malá noční hudba* [online]. 18. 3. 2012 [cit. 14. 2. 2021].

Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=8VjWXFZJchk>

„Frédéric Chopin – téma“. *Nocturne No. 2 in E flat Major, op. 9,2* [online]. 9. 11. 2014 [cit. 14. 2. 2021].

Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=bVeOdm-29pU&list=PLi2fSOfs4_sc1fM_2A6035sKeESyYVUF&index=5

„Music Man“. *Badinerie Bach – Clarinet* [online]. 18. 4. 2016 [cit. 14. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=OZFREmdPkaw>

„Milton Isejima“. *IL. SILENZIEO – Trumpet Solo* [online]. [cit. 14.2.2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=dL3nNRvd2N0>

„Lindsey Stirling“. *Roundtable Rival – Lindsey Stirling* [online]. 20. 10. 2014 [cit. 14. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=jvipPYFebWc>

„Teseoguitar“. *Canon in D – Double Bass* [online]. 2. 11. 2013 [cit. 14. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=QupB4NN8f10>

„Marfy11“. *Vlasta Redl – Husličky* [online]. 7. 6. 2008 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupný prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=ur2iYxMfUwo>

„Kobroslav“. *Waldemar Matuška – O Zuzano (1963)* [online]. 26. 11. 2009 [cit. 1. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=dfOGJi_lyQk

„DaxRomanski“. *Limonádový Joe aneb Koňská opera – Cloumáka a sklenici Kolalokovy limonády* [online]. 16. 2. 2018 [cit. 1. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=gqnLSpdyxow>

„Dublinrareoldtimes“. *John Sheahan „IRISH MEDLEY“ (The Dubliners)* [online]. 24. 11. 2009 [cit. 1. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=AygW5EbSpSI>

„Arcadiapictures“. *Irish set – Banjo & fiddles* [online]. 18. 8. 2011 [cit. 1. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=iCw4O_L1LFO

„Radek Bartoníček“. *VESELÍ 2012: Dětský folklorní soubor Štěpnička při vystoupení v Hluku* [online]. 14. 8. 2012 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=e3jvDuXv7II>

„Folklor Rataj“. 64. *CHODSKÉ SLAVNOSTI 2018 – Pořad: Postřekovský vokýnko, č.3 / Účin.: Národ. Soubor Postřekov* [online]. 12. 8. 2018 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=RINwefSVeLc>

„Honzinek“. *Hradištan – Voda má [ČT2]* [online]. 13. 6. 2011 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=48h7kzv-4nc>

„Pidzej78“. *Čechomor – Proměny* [online]. 5. 11. 2009 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=x8zBm265v9Y>

„Folklorní soubor Šumava Klatovy“. *Skočná – FS Šumava Klatovy* [online]. 20. 2. 2016 [cit. 16. 2. 2021].
Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=2V4qO88PGbQ>

„Folklorní soubor Šumava Klatovy“. *Formanská maděra – FS Šumava Klatovy* [online]. 21. 12. 2016 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=sK7OZBpjxLc>

„Folklorní soubor Šumava Klatovy“. *Česká Beseda – FS Šumava Klatovy* [online]. 20. 2. 2016 [cit. 16. 2. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=n3sWvGYM0bU>

„Marcus Penna“. *NO TEMPTO DO RAVANASTRON – A CONSTRUCAO (Marcus Penna)* [online]. 4. 3. 2013 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=jgu1miKsI1M>

„Talent.nav“. *Pardesi Pardesi Jana Nahi in Ravanastron Instrument played by Talent Nav* [online]. 2. 2. 2018 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=NoeWc3bBCdc>

„Pavel Josef Macků“. *Fidula* [online]. 7. 4. 2017 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=sHuhDxBF86I>

„Emilio Villalba“. *Emilio Villalba. – Viola medieval (Fiddel medieval, vielle). Cantiga de Santa María* [online]. 17. 4. 2018 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=Xq8RN4d2Lfs>

„Belen Lladonosa Minguell“. *Gastoldi il Ballerino viola da braccio Coltellini* [online]. 9. 11. 2015 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=Wfx7WcyG5sI>

„Taylor Davis“. *Promentory (Last of the Mohicans Theme) Violin Cover – Taylor Davis* [online]. 27. 11. 2012 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

https://www.youtube.com/watch?v=LGt_KpgXymU

„Academy of Ancient Music“. *An Introduction to the Viola d'amore* [online]. 10. 2. 2014 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=9CoB9n5B7jQ>

„Iva Ilieva“. *Hurvínkovy hudební pohádky 1* [online]. 20. 10. 2019 [cit. 27. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=gtJCJGOCp_U

„Večerníček a nejkrásnější pohádky“. *Pojďte pane, budeme si hrát (8), večerníček – Psi kusy* [online]. 23. 8. 2019 [cit. 27. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

https://www.youtube.com/watch?v=spMwUN_wOFs

„Kateřina Branná“. *Václav Trojan Císařův slavík* [online]. 3. 2. 2014 [cit. 27. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=tK0S5coToSI>

„Beatriz Martín-Luengo Guzmán“. *MUSICOGRAMA PIZZICATO JAZZ (L. M. CONVENCIONAL)* [online]. 25. 3. 2020 [cit. 27. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=MM3qVIUBhuU>

„chrismenski31171“. *Maxim Vengerov – The Last Rose of Summer (H. W. Ernst)* [online]. 12. 2. 2014 [cit. 14. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=bI-5HC9akW4>

„Večerníček a nejkrásnější pohádky“. *Matylda (13), večerníček – Síla zvyku* [online]. 5. 11. 2019 [cit. 14. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

<https://www.youtube.com/watch?v=tRdYh7yavmg>

„Folklor Rataj“. *Dětská lidová muzika NOTIČKY – Ptačí svatba / TP 2018 č. 25* [online]. 7. 5. 2018 [cit. 14. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z:

https://www.youtube.com/watch?v=vV71BYM_Fdo

Zvukové záznamy:

HURNÍK, Ilja. *Umění poslouchat hudbu. Co umí hudba – průvodní slovo* Kapela se představuje [CD]. Studio Domovina: Supraphon, 1972.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy. Šest lidových písní pro smyčcové kvarteto: U panského dvora – Václav Trojan* [CD]. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2010. ISBN 8594031506171.

Závěrečné práce:

HAMPLOVÁ, Veronika. *Zvukomalba v houslové literatuře*. Praha, 2019. Bakalářská práce. Karlova univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce Gabriela KUBÁTOVÁ.

ŠLECHTA, David. *Zapomenutý svět violy d'amore*. Brno, 2017. Disertační práce Janáčkova akademie múzických umění v Brně. Hudební fakulta. Katedra smyčcových nástrojů. Vedoucí práce Adolf SÝKORA.

Obrázky:

Obr. č. 1.: Ravanastron In: *Housle v proměnách staletí.*

Obr. č. 2.: Kemangeh In: *Housle v proměnách staletí.*

Obr. č. 3.: Rebab In: *Housle v proměnách staletí.*

Obr. č. 4.: Lyra In: *Housle v proměnách staletí.*

Obr. č. 5.: Fidula In: *Housle v proměnách staletí.*

Obr. č. 6.: Viola d'amore In: <https://collections.ed.ac.uk/mimed/record/17605>

Obr. č. 7.: Stavba houslí In: *Housle v proměnách staletí.*

Obr. č. 8.: Druhy otvoru ve tvaru f In: *Knížka o houslích a o mnohém kolem nich.*

Obr. č. 9.: Vývoj smyčce podle Josefa Micky In: *Knížka o houslích a o mnohém kolem nich.*

Notové ukázky:

Notová ukázka č. 1.: Píseň *Já jsem muzikant* In: *Hudební výchova 2 pro 2. ročník základní školy*

Notová ukázka č. 2: *Zpěv skřivánka* – P. I. Čajkovskij In: *Výběr houslových skladeb z hlediska uplatnění při poslechu hudby v I.-IV. ročníku základní školy.*

Notová ukázka č. 3.: *Hluboký hlas medvěda* In: *Výběr houslových skladeb z hlediska uplatnění při poslechu hudby v I.-IV. ročníku základní školy.*

Notová ukázka č. 4.: *Tanec medvědů* – T. Oesten In: *Výběr houslových skladeb z hlediska uplatnění při poslechu hudby v I.-IV. ročníku základní školy.*

Notová ukázka č. 5.: *Pizzicato levou rukou – 24 capricii* In: *Notový materiál.*

Notová ukázka č. 6.: Píseň *Housle* – Ilja Hurník In: *Hudební výchova 2 pro 2. ročník základní školy.*

Notová ukázka č. 7.: Píseň *Zahrajte mi, housličky z Houslové přípravy a školy pro začátečníky* In: Transkripce notového materiálu

Notová ukázka č. 8.: Úvodní část *Včela* – Francois Schubert In: *Notový materiál*.

Notová ukázka č. 9.: Kvikání slepic – Johann Jakob Walther In: *Notový materiál*.

Notová ukázka č. 10.: Kokrhání kohouta – Johann Jakob Walther In: *Notový materiál*.

Notová ukázka č. 11.: Píseň *Cvrček houslista* – František Šauer, Jindřich Balík In: *Hudební výchova 4 pro 4. ročník základní školy*.

Notová ukázka č. 12.: Píseň *U panského dvora* In: *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy*.

Notová ukázka č. 13.: *Snění* – P. I. Čajkovskij In: *Notový materiál*.

Notová ukázka č. 14.: Píseň *Muzikanti, co děláte* In:

<https://www.facebook.com/orffovynastroje/photos/muzikanti-co-de%CC%8C%81te-metodicke%CC%81-podne%CC%8Cty-pro-spolec%CC%8Cnou-hru-a-pra%CC%81ci-s-pi%CC%81sni%CC%811/2330533457194880/>

Notová ukázka č. 15.: Píseň *A vy páni muzikanti* In: *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy*.

Notová ukázka č. 16.: Píseň *Husličky* – Vlasta Redl In: *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy*.

Notová ukázka č. 17.: Píseň *Kdyby byl Bavorov* In: *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy*.

Obrázky z pracovních listů:

Pracovní list č. 1.: Housle In: <https://www.zusla.cz/obory/hudebni-obor/housle/>

Pracovní list č. 3.: Medvěd In: <https://stockfresh.com/image/4932116/brown-bear>

Pracovní list č. 3.: Slavík In: <https://www.nasiptaci.info/slavik-modracek/>

Pracovní list č. 5.: Hudební nástroje In: <https://wordwall.net/cs>

Pracovní list č. 8.: Strunné smyčcové nástroje In: <https://slideplayer.cz/slide/3687167/>

Pracovní list č. 9.: Housle In: <https://www.kizicolor.com/cz/omalovanky-9743/>

Pracovní list č. 9.: Klarinet In: <https://kids.flevoland.to/kleuren/muziek/images/klarinet.gif>

Pracovní list č. 9.: Trubka, Klavír, Kontrabas In:
https://wiki.rvp.cz/Kabinet%252F0.0.0.Kliparty%252FHudebn%25C3%25AD_n%25C3%25A1stroje_1

Pracovní list č. 10.: *Ach synku, synku* In: <https://www.clarina.cz/hrani-s-pisnickami-zpevnik-lidovych-pisnickek-s-notovym-zapisem>

Pracovní list č. 10.: *Běžela ovečka* In: <https://cz.depositphotos.com/vector-images/ove%C4%8Dka-kreslen%C3%A1-obr%C3%A1zek.html>

Pracovní list č. 10.: *Běží liška k Táboru* In:
<https://cz.levne2021.ru/content?c=b%C4%9B%C5%BEela%20li%C5%A1ka%20k%20t%C3%A1boru%20nese%20pytel%20z%C3%A1zvoru&id=2>

Pracovní list č. 10.: *Holka modrooká* In:

<https://cz.pinterest.com/pin/272678952422241376/>

Pracovní list č. 10.: *Jede, jede poštovský panáček* In: https://www.cesky-raj.info/redakce/tisk.php?lanG=en&clanek=192905&slozka=191792&as4uOriginalDomain=www.cesky-raj.info&as4u_protocol=https&gal=151&

Pracovní list č. 10.: *Když jsem husy pásala* In: <https://www.slevomat.cz/akce/42075-predplatne-oblibeneho-detskeho-casopisu-bajecna-skolka?expand=1#leave-lightbox>

Pracovní list č. 10.: *Kočka leze dírou* In: <https://praminek.webgarden.cz/rubriky/basnicky-a-pisnicky/kocka-leze-dirou>

Pracovní list č. 10.: *Letěla husička* In: <https://www.knizniklub.cz/knihy/350208-nejkrasnejsi-ceska-rikadla.html>

Pracovní list č. 10.: *Pec nám spadla* In: <https://www.levneknihy.cz/pec-nam-spadla/166632>

Pracovní list č. 10.: *Pod našim okýnkem* In: <https://junior.rozhlas.cz/notovanicko-pod-nasim-okynkem-8064480#&gid=1&pid=1>

Pracovní list č. 10.: *Skákal pes* In: <https://www.databazeknih.cz/obalka-knihy/rikanky-pro-deti-skakal-pes-pres-oves-269020>

Pracovní list č. 10.: *Šla Nanyňka do zelí* In: <https://www.clarina.sk/sk/albatros-media-as-pisnicky-pro-nejmensi-zpev-akordy>

Pracovní list č. 10.: *Vyletěla holubička ze skály* In: <https://pisnicky-pro-deti.eu/vyletela-holubicka-ze-skaly/>

Obrázky z prezentace:

Hráč na ravanastron In:

http://www.gutenberg.org/files/20293/20293-h/20293-h.htm#FIG_24

Ravanastron In: *Housle v proměnách staletí.*

Fidula In: *Housle v proměnách staletí.*

Viola d'amore In: <https://collections.ed.ac.uk/mimed/record/17605>

Vývoj smyčce podle Josefa Micky In: *Knižka o houslích a o mnohém kolem nich.*

Použité zdroje u příloh:

Příloha 1: *Snění* – P. I. Čajkovskij In: *Notový materiál*.

Příloha 2: Auto In:

<https://publicdomainvectors.org/cs/volnych-vektoru/Kreslen%C3%BD-auto-vektor/2031.html>

Příloha 2: Kočka In:

<https://www.pikist.com/free-photo-iyxuf/cs>

Příloha 2: Kolibřík In:

<https://pixers.cz/nalepky/barevny-kolibrik-26042824>

Příloha 2: Kolo In:

<http://program.autiste.cz/seznameni/?term=kolo&category=doprava>

Příloha 2: Pavián In:

https://www.freepik.es/vector-premium/lindo-babuino-aislado-blanco-bacjground_3089302.htm

Příloha 2: Pes In:

<https://cz.depositphotos.com/stock-photos/kreslen%C3%BD-pes.html?qview=8734488>

Příloha 2: Straka In: <https://pixers.cz/fototapety/karikatura-straka-32813321>

Příloha 2: Vlák In:

<https://cz.depositphotos.com/vector-images/kreslen%C3%BD-vlak.html?qview=13516128>

Příloha 3: *Až já pojedu přes ten les* In: *Hudební výchova 3 pro 3. ročník základní školy*.

Příloha 3: *Bejvávalo* In: *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy.*

Příloha 3: *Byla jedna Káča* In: *Hudební výchova 3 pro 3. ročník základní školy.*

Příloha 3: *Červený šátečku* In: *Hudební výchova 1 pro 1. ročník základní školy.*

Příloha 3: *Čtyři koně jdou* In: *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy.*

Příloha 3: *Jsou mlynáři* In: *Hudební výchova 4 pro 4. ročník základní školy.*

Příloha 3: *Lašská šotyška* In: *Hudební výchova 3 pro 3. ročník základní školy.*

Příloha 3: *Liščí mazurka* In: *Hudební výchova 4 pro 4. ročník základní školy.*

Příloha 3: *Měla babka* In: *Hudební výchova 1 pro 1. ročník základní školy.*

Příloha 3: *Tancuj, tancuj* In: <https://musescore.com/vojtech/scores/4340741>

Příloha 3: *Valčík se představuje*: *Hudební výchova 4 pro 4. ročník základní školy.*

Příloha 3: *Žádněj neví, co sou Domažlice* In: *Hudební výchova 5 pro 5. ročník základní školy.*

Příloha 4: *Kočka leze dírou* In:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Ko%C4%8Dka_leze_d%C3%ADrou#/media/Soubor:Kocka_leze_dirou.svg

Příloha 4: *Dívča, dívča, laštovička* In:

<https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html>

Příloha 4: *Maličká su* In: <https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html>

Příloha 4: *Slunečko zašlo* In: <https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html>

Příloha 4: *To je zlaté posvícení*

In: <https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html>

Příloha 4: *Ach, není tu, není* In: <https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html>

Příloha 4: *Pasla jsem já husku v lese* In:

<https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html>

Příloha 4: *Zajíček běží po silnici* In:

<https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html>

Příloha 4: *Jedna, dvě, tři, čtyři, pět* In:

<https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html>

Příloha 4: *Bude zima, bude mráz* In:

<https://musescore.com/user/30544023/scores/6340888>

Příloha 4: *Dobře je ti Janku* In:

<http://www.lipina.org/bartosfrantiseknovenarodnispisnemoravske/Z036.htm>

Přílohy

Příloha 1: *Snění* – P. I. Čajkovskij

Süßer Traum
aus "Album für die Jugend"

Peter Tschaikowsky (1840–1893)

Andante $\text{♩} = 72$

p *poco più f*

p *poco rit* *a tempo*

cresc. *f*

p *mf marcato*

f

43 *mf*

44

45

46 *p a tempo*

47

48 *poco più f*

49 *p poco rit. p a tempo*

50

51 *f*

52 *p*

Detailed description: This image shows a page of musical notation for piano, consisting of six systems of two staves each. The measures are numbered 43 through 52. The notation includes various dynamics such as *mf*, *f*, *p*, *poco più*, *poco rit.*, and *a tempo*. There are also slurs and accents throughout the piece. The key signature has one flat, and the time signature is 4/4.

Příloha 2: Obrázky k dynamickým znaménkám

p

piano = slabě

p

piano = slabě

p

piano = slabě

mf

*mezzoforte [mecoforte]
= středně silně*

mf

mezzoforte [mecoforte]
= *středně silně*

mf

mezzoforte [mecoforte]
= *středně silně*

f

forte = silně

f

forte = silně

f

forte = silně

Příloha 3: Písně k tanci

Lašská šotyška

Mírně rychle

So - tyš pol - ka raz dva tři, kdo ju u - mí, kdo ju u - mí, ať tan - či,
šo - tyš pol - ka je leh - ká, kdo ně - u - mí, kdo ně - u - mí, ať ně - chá.

Valčík se představuje

Valčíkovým pohybem

*Hudba i slova
Iron Josef Urks*

1. Jsem na tři do - by, kaž - dý ples zdo - bím.
Do - lů, ven a vzhů - ru, raz, dva, tři, dů - raz, přes - ně stej - ně,
raz, dva, tři, ať se ne - zlo - bím.

2. V operách bývám, koncerty mívám,
někdy jsem národní písnička,
prostá jako v louce kytička,
do tance kývám.

Až já pojedu přes ten les

Mírně rychle

Lidová píseň
z Čech

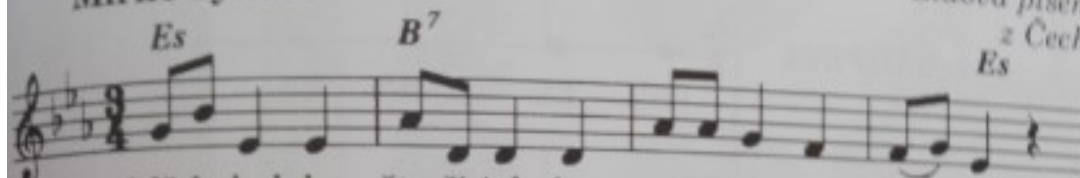
The musical score is written for a single melodic line in treble clef, 3/4 time, with a key signature of one sharp (F#). The tempo is 'Mírně rychle' (Moderately fast). The score consists of four staves of music with lyrics underneath. Chord symbols are placed above the notes. The lyrics are in Czech. The first staff starts with a piano (*p*) dynamic and an E minor chord. The second staff starts with a mezzo-forte (*mf*) dynamic and a G major chord. The third staff starts with an E minor chord. The fourth staff starts with a piano (*p*) dynamic and an E minor chord. The score ends with a double bar line and repeat dots.

Až já po - je - du přes ten les,
jen ty mě, ko - ni - čku, pě - kně nes;
stu - pej a stu - pej, je - nom ne - du - pej,
vez mě, ko - nič - ku, kam ty chceš!

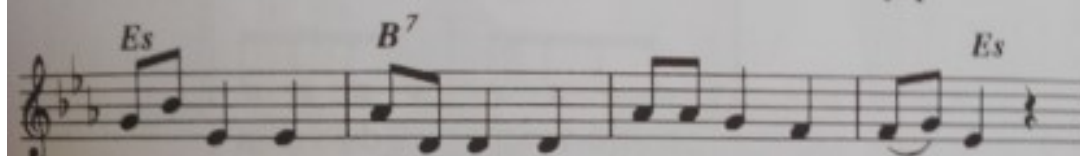
Měla babka čtyři jabka

Mírně rychle

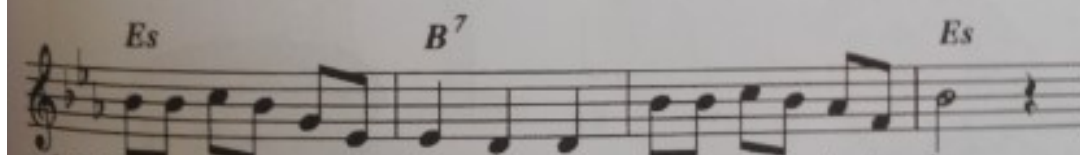
Lidová píseň
z Čech

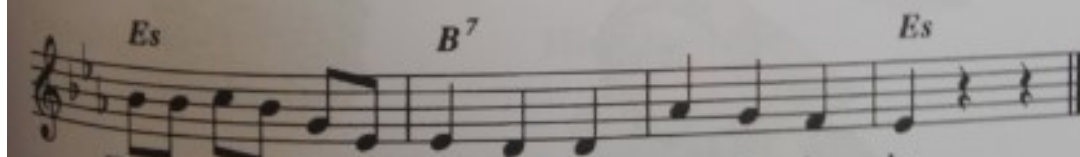
1. Mě-la bab-ka čty-ři jab-ka a dě-dou-šek jen dvě;
2. Měl dědoušek, měl ko-ží-šek a ba-bi-čka jup - ku.

Dej mi, bab-ko, jed-no jab-ko, bu-de-me mít stej - ně.
Pojď dě-dou-šku na ma-zur-ku, já si s te-bou dup-nu.

1.-2. Tra-la-la-la-la-la la - la - la la-la-la-la-la-la - la.

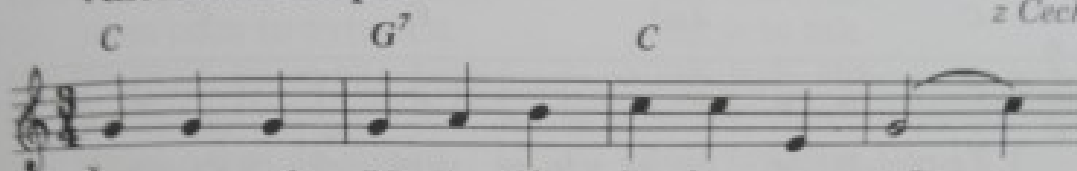

Tra-la-la-la-la-la la - la - la la - la - la - la.

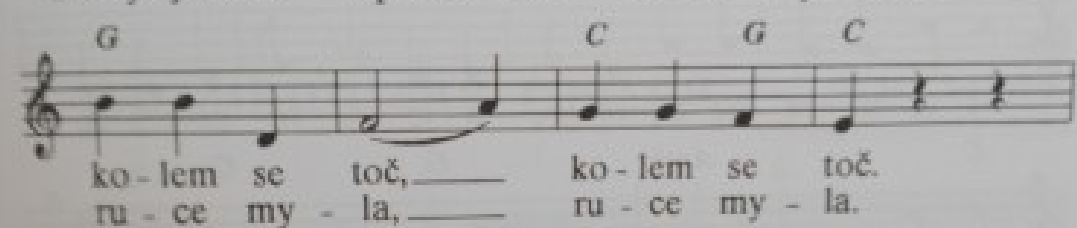
Červený šátečku

Valčíkové tempo

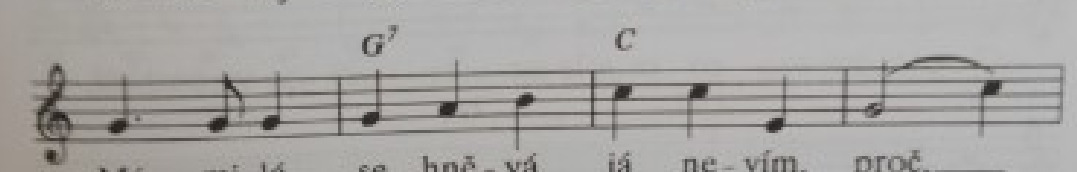
Lidová píseň
z Čech

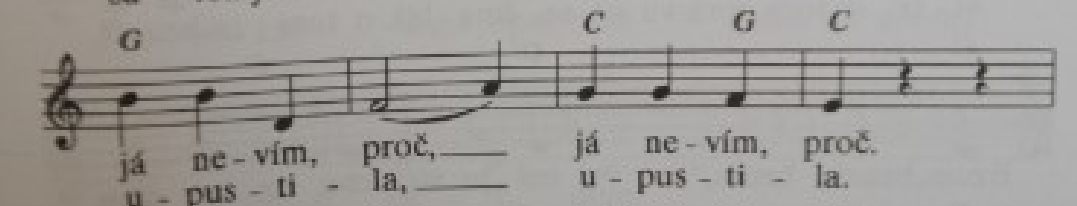
1. Čer - ve - ný šá - te - čku, ko - lem se toč, _____
2. Když jsem si v po - to - ce ru - ce my - la, _____

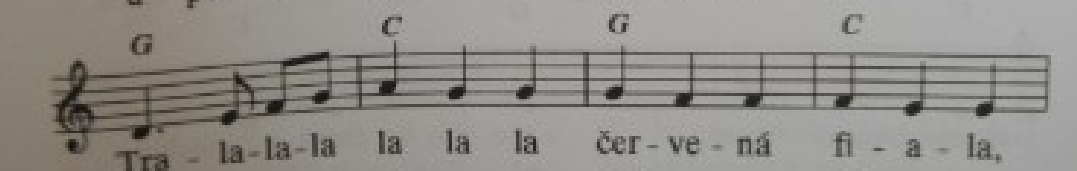
ko - lem se toč, _____ ko - lem se toč.
ru - ce my - la, _____ ru - ce my - la.

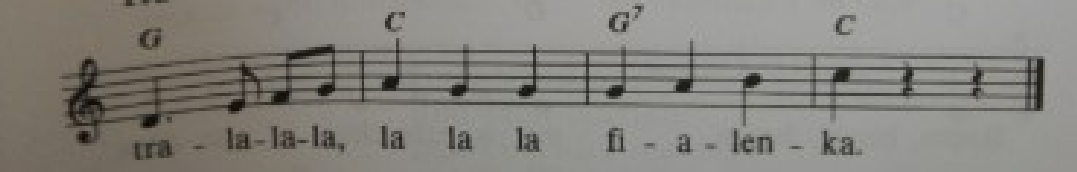
Má mi - lá se hně - vá, já ne - vím, proč, _____
šá - tek jsem do vo - dy u - pus - ti - la, _____

já ne - vím, proč, _____ já ne - vím, proč.
u - pus - ti - la, _____ u - pus - ti - la.

Tra - la - la - la la la la čer - ve - ná fi - a - la,

tra - la - la - la, la la la fi - a - len - ka.

Liščí mazurka

Hudba Pavel Jurkovič
Slova Oldřich Širovátka

Tanečně

Zpěv

Zvonkohra

Metalofo
altový

Xylofon
altový

Tleskání
Dupání

mf

1. Met-la liš-ka

mf

mf

mf

p *f* *p*

C *G* *C* *C* *C*

po-ko-jí - ček, met-la ta - ky síň, naš-lav kou - tě žlu-tý knof - lik,

mf

p *f* *p*

G C C F G
 tě-ši-la se s ním. Li-šák na ni: hej, knof-li-ček mi
 C C F G C
 dej, dej, dej! Li-šák na ni: hej, knof-li-ček mi dej!

2. Metla liška pokojíček,
 metla taky síň,
 našla v koutě zlatý vlásek,
 těšila se s ním.
 Lišák na ni: Hej,
 ten vlásek mi dej!

3. Metla liška pokojíček,
 metla taky síň,
 našla tam v koutě oříšek,
 těšila se s ním.
 Lišák na ni: Hej,
 oříšek mi dej!

4. Metla liška pokojíček,
 metla taky síň,
 našla v koutě malý hrášek,
 těšila se s ním.
 Lišák na ni: Hej,
 ten hrášek mi dej!

Jsou mlynáři

Lidová píseň z Čech

Tempo polky

Chords: E, H⁷, E, H⁷, E

Vocal line: Jsou mly-ná - ři chla-pi, chla-pi, když jim mlej-ny, kla-py, kla-py.

Instrumental parts: Háčky (2/4), Rámový bubínek (2/4)

Second system: Chords: E, H⁷, E, H⁷, E

Vocal line: jsou mly-ná - ři chla-pi, chla-pi, když jim mlej-ny jdou.

Chords: H⁷, E, H⁷, E

Vocal line: Když jim mlej-ny ne - chtějí kla-pat, za-čnou ja - ko šel-ny pla - kat.

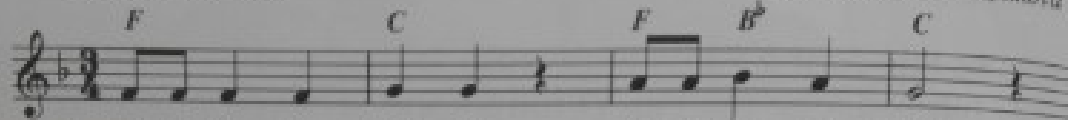
Third system: Chords: E, H⁷, E, H⁷, E

Vocal line: jsou mly-ná - ři chla-pi, chla-pi, když jim mlej-ny jdou.

Byla jedna Káča

Hudba Pavel Jurkovič
Slova Věra Provazníková

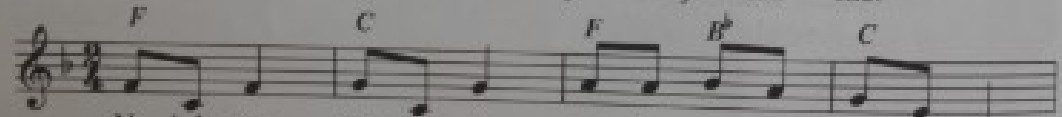
Jako mazurka

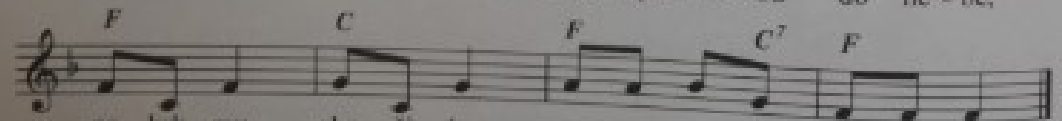
1. By - la jed - na Ká - ča, co se chtě - la vdát,
2. Čert se jí moc lí - bil, že byl ro - ha - tý,
3. Hned si chtě - la Ká - ča to - ho čer - ta brát,

Čert to na ní vi - děl, šel s ní tan - co - vat.
že měl v pe - kle te - plo a byl bo - ha - tý,
po - řád se ho pta - la, jak moc jí má rád.

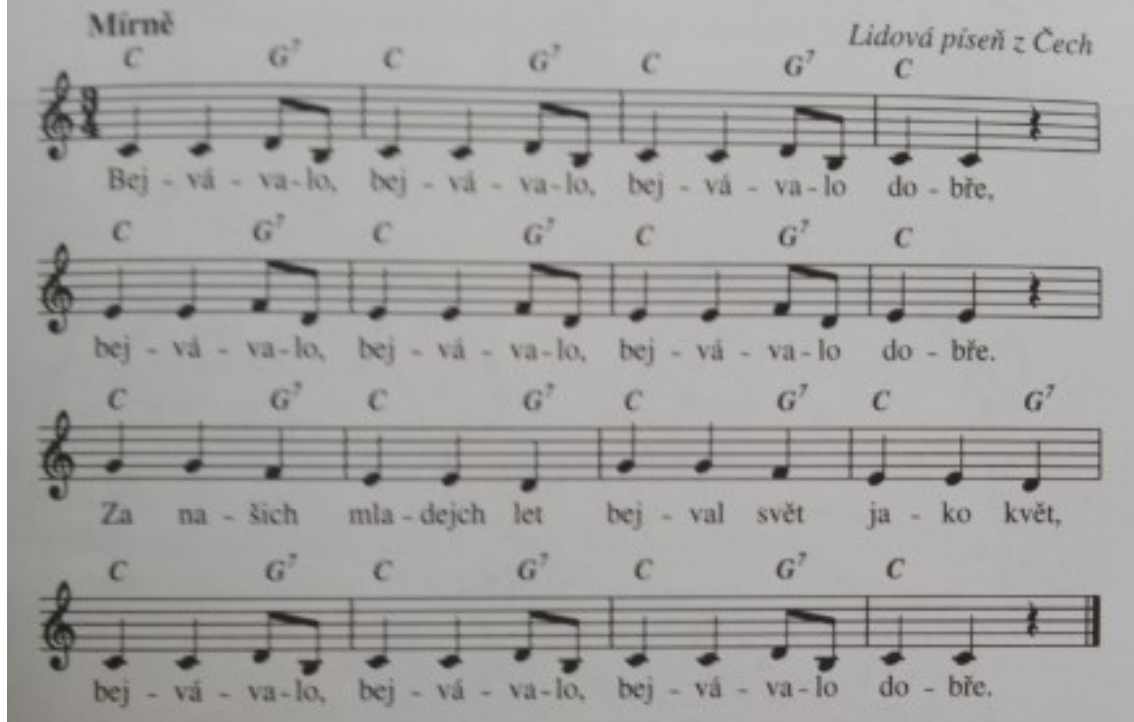
Na krk mu sko - či - la, do - ko - la s ním to - či - la,
Když ne - moh' na no - hy, ta - ha - la ho za ro - hy,
Čert na to: Pro te - be, chtěl bych tře - ba do ne - be,

na krk mu sko - či - la, do - ko - la s ním to - či - la.
když ne - moh' na no - hy, ta - ha - la ho za ro - hy.
ble - ble - ble, pro te - be, pů - jdu rov - nou do ne - be.

Bejvávalo

Mírně Lidová píseň z Čech

C G⁷ C G⁷ C G⁷ C
Bej - vá - va - lo, bej - vá - va - lo, bej - vá - va - lo do - bře,

C G⁷ C G⁷ C G⁷ C
bej - vá - va - lo, bej - vá - va - lo, bej - vá - va - lo do - bře.

C G⁷ C G⁷ C G⁷ C G⁷
Za na - šich mla - dejch let bej - val svět ja - ko květ,

C G⁷ C G⁷ C G⁷ C
bej - vá - va - lo, bej - vá - va - lo, bej - vá - va - lo do - bře.

Žádnýj neví, co sou Domažlice

Mírně rychle

Lidová píseň z Čech

The musical score is written in G major (one sharp) and 3/4 time. It consists of three staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/4 time signature. The tempo is marked 'Mírně rychle' and the dynamics are 'mf'. The melody starts on a D4 note. The second staff continues the melody and includes a repeat sign. The third staff concludes the piece with a final cadence. Chord symbols are placed below the notes: D, A7, E7, A7, A7, D, A7, D, A7, D.

1. Žá - dnyj ne - ví, co sou Do - ma - žli - ce,
žá - dnyj ne - ví, co je to Taus. Taus je to ně - me - cky,
Do - ma - žli - ce če - sky, žá - dnyj ne - ví, co je to Taus.

2. Žádnýj neví, co je to železo,
žádnýj neví, co je kroužek.
Kroužek je železo,
má zlatá Terezo,
žádnýj neví, co je kroužek.

3. Proto sem se tak mladá vdávala,
habych dělat nemušila.
Muž mi koupil krávu,
já muším na trávu,
tomu sem se nenadila.

Čtyři koně jdou

Mírně, tanečním pohybem
(jako menuet)

Lidová píseň z Čech

The musical score is written on five staves in a 3/4 time signature. It features a melody with various dynamics and articulations. The lyrics are written below the notes, with hyphens indicating syllables that span across multiple notes. The score includes dynamic markings such as *f*, *mf*, *mp*, and *f*, and articulation markings like *C* (crescendo) and *Gmi* (trill). The lyrics are: Čty - ři ko - ně jdou tam - hle za vo - dou pro mou nej - mi - lej - ší, tam - hle za vo - dou čty - ři ko - ně jdou pro mou mi - lou, lu lu - la - la - la - la la - la - la - la tam - hle za vo - dou čty - ři ko - ně jdou pro mou mi - lou.

Čty - ři ko - ně jdou tam - hle za vo - dou pro mou nej -
mi - lej - ší, tam - hle za vo - dou čty - ři ko - ně jdou
pro mou mi - lou, lu lu - la - la - la - la
la - la - la - la tam - hle za vo - dou
čty - ři ko - ně jdou pro mou mi - lou,

Tancuj, tancuj, vykrúcaj!

Lidový Slovácký čardáš

Rychle a ohnivě

1. Tan-cuj, tan-cuj, vy-krú - caj, vy-krú - caj, len mi pe - cku ne-zrú - caj, ne-zrú - caj!

9
Lep - šie pe - cka na zi - mu, na zi - mu, ne - má ka - ždý pe - ři - nu, pe - ři - nu.

17
Tra - la - la - la - la, tra - la - la - la - la, tra - la - la - la, tra - la - la, tra - la - la.

2. Měla som já rukávce, rukávce,
dala som je cigánce, cigánce -
- cigánečko malúčka, malúčka,
přičaruj mi synečka, synečka!

Tra-la-la-la-la ...

3. Mám-li já ti čarovat, čarovat,
musíš ty mně něco dat, něco dat,
čtyři groše nebo pět, nebo pět -
- bude synek ako květ, ako květ.

Tra-la-la-la-la ...

5. Stojí voják na vartě, na vartě,
v roztrhaném kabátě, kabátě,
od večera do rána, do rána,
rosa naň ho padala, padala.

Tra-la-la-la-la ...

4. Pobil cigán cigánku, cigánku,
po zeleném župánku, župánku,
cigánečka cigána, cigána,
po zádech vidlama, vidlama.

Tra-la-la-la-la ...

Příloha 4: Opěrné písně

Opěrná píseň pro 1. stupeň

Kočka leze dírou

Lidovka

Živě (♩ = 124)

The musical notation is written on two staves in treble clef with a 2/4 time signature. The first staff contains the first six measures of the melody. The second staff contains measures 7 through 10, with a first ending bracket over measures 9 and 10, and a second ending bracket over measure 10. The melody consists of eighth and quarter notes.

Opěrná píseň pro 2. stupeň

2. stupeň *Dívča, dívča, laštovička*

2. st.

The musical notation is written on two staves in treble clef with a 2/4 time signature. The first staff contains the first five measures of the melody with lyrics: Dív - ěa, dív - ěa, la - što - vič - ka, ví - dal som - ěa od ma - li - ěka. The second staff contains measures 6 through 10 with lyrics: A e - ště ěa ko - lé - ba - li a už ěa mně slu - bo - va - li. The melody consists of quarter and eighth notes.

Opěrná píseň pro 3. stupeň

3. stupeň *Maličká su*

3. st.

The musical notation is written on two staves in treble clef with a 2/4 time signature. The first staff contains the first five measures of the melody with lyrics: Ma - li - čká su, hu - sy pa - su, tan - co - va - la bych já, až se tře - su, su. The second staff contains measures 6 through 10, with a first ending bracket over measures 9 and 10, and a second ending bracket over measure 10. The melody consists of quarter and eighth notes.

Opěrná píseň pro 4. stupeň

4. stupeň *Slunečko zašlo*

4. st.

Slu - ne - čko za - šlo, půj - de - me spá - ti, mu - sí - me ma - měn - ce

7

do - brú noc dá - ti.

The musical score is written in treble clef with a 3/4 time signature. It consists of two staves. The first staff contains the melody for the first line of lyrics, and the second staff contains the melody for the second line. The lyrics are in Czech and describe a sunset and a prayer for a good night.

Opěrná píseň pro 5. stupeň

5. stupeň *To je zlaté posvícení*

5. st.

To je zla - té po - sví - ce - ní, to je zla - tá ne - dě - le, má - me ma - so,

6

a zas ma - so, k to - mu kou - sek pe - če - ně.

The musical score is written in treble clef with a 3/4 time signature. It consists of two staves. The first staff contains the melody for the first line of lyrics, and the second staff contains the melody for the second line. The lyrics are in Czech and describe the golden week of Pentecost.

Opěrná píseň pro 6. stupeň

6. stupeň *Ach, není tu, není*

6. st.

Ach, ne - ní tu, ne - ní, co by mě tě - ši - lo, ach, ne - ní tu, ne - ní,

7

co mě tě - ši. Co mě tě - ši - va - lo, vo - dou u - ply - nu - lo,

13

ach, ne - ní tu, ne - ní, co mě tě - ši.

The musical score is written in treble clef with a 3/4 time signature. It consists of three staves. The first staff contains the melody for the first line of lyrics, the second staff for the second line, and the third staff for the third line. The lyrics are in Czech and express a sense of longing and loss.

Opěrná píseň pro 7. stupeň

7. stupeň *Pašla sem ja husku v lese*

7. st.

Pa - sla sem ja hus - ku v le - se, že ju vl - ček ne - od - ne - se,
mlě, ty vl - čku, ne - ber mí ju, do - ma mě za te - be zbi - ju.

The musical score is written in 2/4 time on a single treble clef staff. It consists of two lines of music. The first line contains the first two measures, and the second line contains the remaining six measures. The lyrics are written below the notes.

Opěrná píseň pro 8. stupeň

8. stupeň *Zajíček běží po silnici*

8. st.

Za - jí - ček bě - ží po sil - ni - ci, mys - li - vec čí - há
za pše - ní - cí. Po - čkej, ty, za - jí - čku, já ti dám rá - nu,
až se tí hla - vič - ka u - hne na stra - nu.

The musical score is written in 2/4 time on a single treble clef staff. It consists of three lines of music. The first line contains the first two measures, the second line contains the next four measures, and the third line contains the final two measures. The lyrics are written below the notes.

Opěrné písně pro spodní 5. stupeň

Spodní 5. stupeň *Jedna, dvě, tři, čtyři, pět*

Spodní 5. st.

Jed - na, dvě, tři, čty - ři, pět, cos' to, Jan - ku, cos' to sněd'?' Bram - bo - ry pe - če - ný
by - ly má - lo ma - ště - ný.

The musical score is written in 2/4 time on a single treble clef staff. It consists of two lines of music. The first line contains the first two measures, and the second line contains the remaining four measures. The lyrics are written below the notes.

Bude zima bude mráz

slovenská ľudová

$\text{♩} = 70$
F C F Gm B♭ C

Bu - de zi - ma, bu - de mráz, kam sa vtáč - ku, kam scho - váš?

5 Gm C F C F

Scho - vám sa do ja - vo - ra, tam je mo - ja ko - mo - ra.
Scho - vám sa do chvo - ji - ny, tam sú mo - je pe - ri - ny.

Opěrná píseň pro spodní 7. stupeň

99.

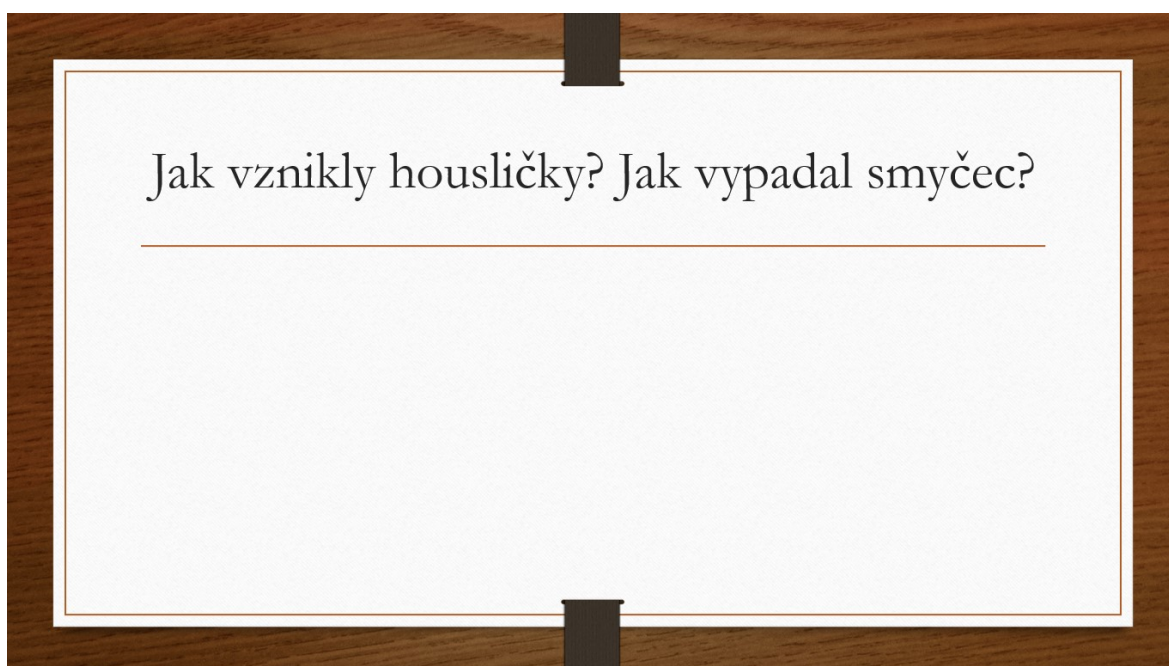

Do-bře je ti, Jan-ku, v Ľu-ha - čovském zám-ku,
dru - zí o - řú, sé - jú, a ty se - díš v chládku.

Nevinšuj si, milá, takovej dobroty
Dyž já mosím nosit ze železa boty.

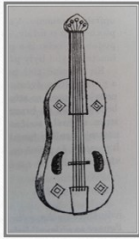
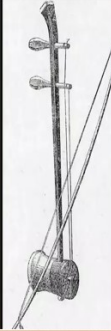
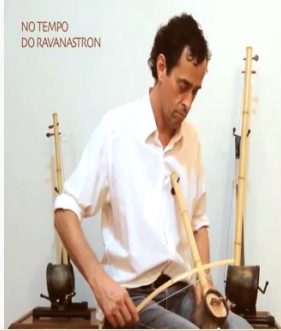
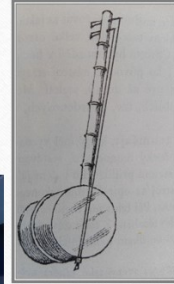
Ze železa boty a na rukách puta,
Och zlá je, galánečko, taková dobrota.

Příloha 5: Verze prezentace (součástí jsou videa)

Ravanastron

Fidula

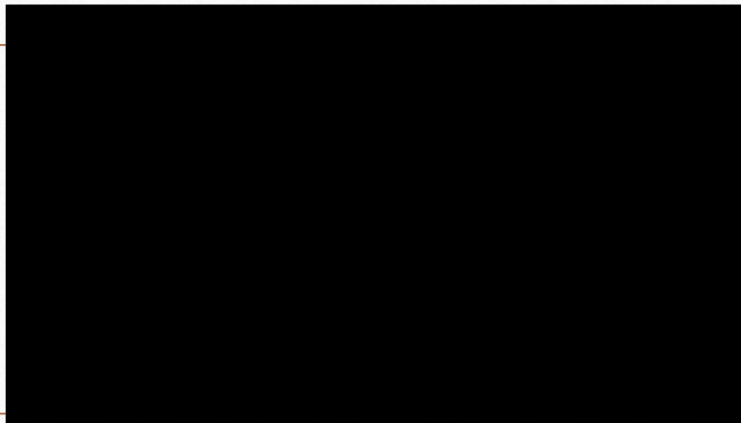
RANÝ TYP
FIDULY

INT
MVS
FUNDACIÓN INSTRUMENTOS
MUSICALES CON HISTORIA

Staré violy – viola da braccio

Housle

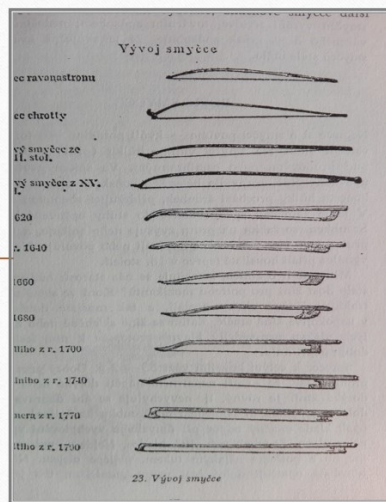
Viola d'amore

PAVLO BEZNOSIUK
The viola d'amore

www.aam.co.uk/stjohnpassion

Smyčec

Zdroje - videa

- „Marcus Penna“. *NO TEMPO DO RAVANASTRON – A CONSTRUÇÃO (Marcus Penna)* [online]. 4. 3. 2013 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=jgulmiKs1IM>
- „Talent.nar“. *Pardezi Pardezi Jana Nabi in Ravanastron Instrument played by Talent Nar* [online]. 2. 2. 2018 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=NoeWc3bBCdc>
- „Pavel Josef Macků“. *Fidula* [online]. 7. 4. 2017 [cit. 11. 4. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=sHuhDzBF86I>
- „Emilio Villalba“. *Emilio Villalba - Viola medieval (Fidela medieval, vielle), Cantiga de Santa Maria* [online]. 17. 4. 2018 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=Xq8RN4d2Lfs>
- „Belen Liadonosa Minguell“. *Gastoldi il Ballerino_sila da braccio Coltellini* [online]. 9. 11. 2015 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=Wfs7WcyG5sI>
- „Taylor Davis“. *Promentory (Last of the Mobians Theme) Violin Cover – Taylor Davis* [online]. 27. 11. 2012 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: https://www.youtube.com/watch?v=Lgt_KpgXymU
- „Academy of Ancient Music“. *An Introduction to the Viola d'amore* [online]. 10. 2. 2014 [cit. 13. 3. 2021]. Dostupné prostřednictvím YouTube z: <https://www.youtube.com/watch?v=9CoB9n5B7IQ>

Zdroje - obrázky

- Hráč na ravanastron In: http://www.gutenberg.org/files/20293/20293-h/20293-h.htm#FIG_24
- Ravanastron In: *Housle v proměnách staletí.*
- Fidula In: *Housle v proměnách staletí.*
- Viola d'amore In: <https://collections.ed.ac.uk/mimed/record/17605>
- Vývoj smyčce podle Josefa Micky In: *Knížka o houslích a o mnohém kolem nich.*